

Jaana Lammi

”Kyllä tää työ niitä nuoria kannattelee”

Tukeva Oy:n jälkihuollon vaikuttavuuden arviointi

Opinnäytetyö

Syksy 2013

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Sosiaaalialankoulutusohjelma

Sosionomi

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijä: Jaana Lammi

Työn nimi: ”Kyllä tää työ näitä nuoria kannattelee” Tukeva Oy:n jälkihuollon vaikuttavuuden arviointi

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2013

Sivumäärä: 81

Liitteiden lukumäärä: 5

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli arvioida Tukeva Oy:n jälkihuollon vaikuttavuutta Tukeva Oy:n työntekijöiden sekä jälkihuollossa olleiden nuorten näkökulmasta. Tukeva Oy on Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla toimiva lastensuojelun avopalveluja tuottava yritys. Tutkimuksen teoriaosuus käsittelee lastensuojelun jälkihuoltoa, erityisen tuen merkitystä ja vaikuttavuuden arviointia sekä niihin liittyviä alakäsitteitä.

Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmänä oli teemahaastattelu. Tutkimukseen valikoitui kolme työntekijää ja neljä nuorta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten jälkihuolto on vaikuttanut nuorten hyvinvointiin ja arjessa selviytymiseen. Tutkimuksen tarkoituksena oli myös selvittää mitkä ovat olleet nuorten tuen tarpeet ja miten työskentelyn tavoitteet oli työskentelylle asetettu sekä kuinka asetetut tavoitteet saavutettiin työskentelyn aikana.

Tulokset osoittivat, että nuorten tarvitsema tuki jälkihuollossa oli kokonaisvaltaista tukemista ja ohjaamista. Tärkeimmiksi tuen tarpeiksi nousi talouden, asumisen ja arjentaiteiden tukeminen sekä psykososiaalinen tuki. Työskentelyn tavoitteina oli koulunkäynnin, sosiaalisten suhteiden ja arjenhallintataitojen tukeminen. Tutkimustuloksista nousi esille, että pääosin asetetut tavoitteet saavutettiin työskentelyn aikana. Tutkimustulokset osoittivat, että Tukeva Oy:n jälkihuollolla oli vaikutusta nuorten yleiseen elämänhallintaan ja arjen taitojen lisääntymiseen, koulukäynnin järjestymiseen ja koulunkäynnin suorittamiseen sekä sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Jälkihuollon tarjoama taloudellinen tuki oli myös yksi merkittävä tekijä nuorten hyvinvoinnin ja arjessa selviytymisen kannalta. Muita vaikuttavia tekijöitä oli tuen oikea-aikaisuus ja riittävyys, nuoren oma sitoutuminen työskentelyyn, työntekijän sosiaaliset taidot ja suhtautuminen nuoreen sekä työntekijän ja nuoren välinen luottamus.

Avainsanat: Lastensuojelu, jälkihuolto, nuoret, vaikuttavuus, arviointi

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Social Work

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Jaana Lammi

Title of thesis: "Yes, this work supports these young people" Evaluation of aftercare effectiveness of Tukeva Oy

Supervisor(s): Päivi Rinne

Year: 2013 Number of pages: 81 Number of appendices: 5

The purpose of this research was to estimate the effectiveness of the aftercare of Tukeva Oy from the point of view of the workers of Tukeva Oy and the young people in the aftercare. Tukeva Oy is a company which operates in South Ostrobothnia and Ostrobothnia and provides the open services of child protection. The theory of the study processes the aftercare of child protection, the significance of special support and the evaluation of effectiveness.

The study was qualitative and the research method was a theme interview. Three workers and four young people were selected to the study. The purpose of the study was to clarify how aftercare affected young people's welfare, to see the needs for young people's support, how the working targets had been set and how the set targets were achieved during the working process.

The results showed that the support needed in aftercare by the young people was comprehensive support and guidance, for example regarding economic, living and everyday skills support, as well as psychosocial support. The main working target was to support school attendance, social relations and managing everyday life. According to the results, the set aims were mainly achieved. The research results indicated that the aftercare of Tukeva Oy had an effect on young people's lives in general and the management of everyday skills increased, as well as performing of the school attendance. Also social and psychological well-being increased during the aftercare. The economic support offered by the aftercare also was one significant factor for the welfare of the young people. Other important factors were that the support came at the right time and for the right purpose, the young people's commitment to work, the social skills of the workers and the attitude towards the young people as well as the trust between workers and young people.

Keywords: Child welfare, after care, youth, effectiveness, evaluation

SISÄLTÖ

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ.....	2
THESIS ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	8
3 LASTENSUOJELUN JÄLKIHUOLTO	11
3.1 Jälkihuollon sisältö ja tavoitteet.....	12
3.2 Jälkihuoltosuunnitelma.....	13
3.3 Tukemisen muodot ja menetelmät jälkihuollossa.....	14
3.3.1 Talouden ja asumisen tukeminen	16
3.3.2 Psykososiaalinen tukeminen	17
3.3.3 Koulutuksen, harrastusten ja työelämän tukeminen	19
3.3.4 Sosiaalisten suhteiden tukeminen	21
3.4 Onnistuneen jälkihuollon edellytyksiä	22
4 SIJAISHUOLLOSTA JÄLKIHUOLTOON, NIVELVAIHEEN HAASTEET JA ERITYINEN TUKI	25
4.1 Nuoruus elämänvaiheena ja siihen liittyvät kehityshaasteet	25
4.2 Erityisen tuen merkitys nivelvaiheessa	27
4.3 Arjen- ja elämänhallinnan merkitys itsenäistymisprosessissa	29
5 VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI	31
5.1 Vaikuttavuuden arviointi sosiaalityössä.....	32
5.2 Lastensuojelutyön vaikuttavuus	33
5.3 Lastensuojelun vaikuttavuuden tutkimuksia	35
6 TUTKIMUKSEN KULKU	37
6.1 Tutkimuksen toteutus	37
6.2 Tutkimusaineiston analysointi	39

6.3 Tutkimuksen eettisyys.....	39
6.4 Tutkimuksen laatu ja luotettavuus.....	40
7 TYÖNTEKJIÖIDEN NÄKEMYKSET JÄLKIHOULLON MERKITYKSESTÄ JA VAIKUTTAVUUDESTA.....	42
7.1 Nuorten tarvitsema tuki	42
7.2 Työskentelyn tavoitteet ja niiden saavuttaminen.....	45
7.3 Jälkihuollon vaikuttavuus	52
8 NUORTEN KOKEMUKSET JA NÄKEMYKSET JÄLKIHOULLON TARJOMASTA TUESTA JA SEN VAIKUTTAVUUDESTA	55
8.1 Jälkihuollon merkitys nuorille	55
8.2 Jälkihuollon tuen merkitys nuorelle ja kokemukset tuen tarpeista.....	57
8.3 Jälkihuollon vaikutukset nuorten hyvinvointiin.....	61
9 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	65
9.1 Nuorten tarvitsema tuki jälkihuollon aikana.....	65
9.2 Työskentelyn tavoitteet ja niiden saavuttaminen.....	67
9.3 Jälkihuollon merkitys nuorelle	70
9.4 Jälkihuollon vaikuttavuus	73
10 POHDINTA.....	77
LÄHTEET	79
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Jälkihuolto ei ole ongelmaton lastensuojelun osa-alue ja se on usein asetettu kriittisen tarkastelun kohteeksi. Jälkihuoltoa koskevissa keskusteluissa nousee esille tarve selkeyttää esimerkiksi jälkihuollon kohderyhmää, kunnan järjestämisvelvollisuutta sekä vallitsevia epäyhtenäisiä käytäntöjä ja alueellista vaihteluja. Usein jälkihuolto esiintyykin tutkimuksissa ja kirjallisuudessa varsin hajanaisena ja osittain myös epämääräisenä lastensuojelun osa-alueena. Lisäksi jälkihuoltoa on monesti kritisoitu esimerkiksi resurssivajeesta, yhteistyöhön liittyvistä ongelmista sekä jälkihuollon jäämisestä muun lastensuojelutyön jalkoihin. Nuorten näkökulmasta tarkasteltuna on lisäksi herännyt kysymyksiä jälkihuollon mielekkyydestä nuorille ja tarjotaanko heille sellaista tukea, jonka he kokevat tarpeelliseksi. (Palmamäki 2008, 7.) Useimmista jälkihuolloista tehdyissä tutkimuksista käykin ilmi, että nuoret tarvitsisivat yksilöllisempää ja kokonaisvaltaisempaa apua. Esimerkiksi Jacklinin ja Kaisto-Vanhamäen (2011) tekemässä opinnäytetyössä, jälkihuollon asiakkaiden kokemuksia jälkihuollon merkityksestä arjessa selviytymisessä, todetaan, että nuorten tarvitsema tuki oli kokonaisvaltaista tukemista ja ohjaamista. Samoin tutkimuksissa tuodaan esille sitä, että jälkihuollon psykososiaalista tukea pitäisi kehittää.

Sain opinnäytetyöni aiheen toimeksiantona lastensuojelun avopalveluita tuottavalta yritykseltä Tukeva Oy:ltä, mutta aiheen valintaan vaikuttoi myös oma mielenkiinto lastensuojelua kohtaan. Opinnäytetyöni aiheena on Tukeva Oy:n jälkihuollon vaikuttavuuden arviointi, jossa pyrin arvioimaan sitä, mitkä jälkihuollon osatekijät vaikuttivat nuoren hyvinvointiin, arjessa selviytymiseen ja työskentelyn vaikuttavuuteen. Tutkimuksessa haastattelen Tukeva Oy:n työntekijöitä ja jälkihuollossa olleita nuoria ja pyrin tuomaan esiin heidän omia kokemuksiaan ja näkemyksiään työskentelystä ja sen vaikutuksista. Teoriaosassa käsittelen jälkihuollon tavoitteita, tukemisen eri muotoja, jälkihuollon onnistumisen edellytyksiä sekä nuoruuteen liittyviä haasteita ja erityispiirteitä. Teoriaosuudessa esittelen myös mitä on vaikuttavuuden arviointi sekä esittelen aikaisempia tutkimustietoja jälkihuollosta ja lastensuojelun vaikuttavuuden arvioinnista.

Rousun (2007, 76, 131–132) mukaan monipuolinen tieto lastensuojelusta on liian vähäistä. Erityisen isoja puutteita on lastensuojelun asiakkaiden tuen ja palvelujen vaikutuksiin ja toiminnassa onnistumiseen liittyvän tiedon keräämisessä. Tieto lastensuojelutyön tuloksista ja vaikutuksista on kuitenkin tärkeää useasta syystä. Lastensuojelussa ollaan velvollisia erityisesti asiakkaille, jotta nuoret saisivat mahdollisimman tehokkaasti juuri sellaista apua, jota he tarvitsevat. Toiseksi lastensuojelun työntekijöiden ammatillinen kehitys tehostuu, kun he saavat tarkkaa tietoa työskentelyn tuloksista ja siitä, mitkä tekijät synnyttävät myönteisiä vaikutuksia. Myös yhteiskunnallisesti työskentelyn vaikuttavuuden osoittaminen on tärkeää. Olmialan (2007, 6) mukaan lastensuojelun vaikuttavuutta voidaan todentaa kolmen eri ulottuvuuden kautta. Ensimmäinen ulottuvuus on lapsen ja nuoren edun toteutuminen, toisena ulottuvuutena on työn laillisuus ja kolmantena ulottuvuutena on asianomaisten subjektiivinen kokemus. Näitä ulottuvuuksia pyrin myös omassa tutkimuksessani tarkastelemaan ja arvioimaan.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Lastensuojelun jälkihuolto on viime vuosina ollut kiinnostuksen kohteena ja siitä on tehty myös useita opinnäytetöitä ja pro gradu - tutkimuksia. Tutkimusten kohteena ovat olleet jälkihuollon toteutuminen ja nuorten kokemukset jälkihuollosta sekä nuorten selviytyminen laitossijoituksen jälkeen sekä jälkihuollossa olleiden nuorten itsenäistyminen ja elämänhallinta. Jälkihuollon vaikuttavuutta ei juuri ole tutkittu, joten omalle tutkimukselleni on tarvetta ja se tuo uudenlaista tietoa jälkihuollon merkityksestä ja vaikutuksista nuorten hyvinvointiin sekä arjessa selviytymiseen. Opinnäytetyöni yhteistyötahona toimi lastensuojelun avopalveluita tuottava yritys Tukeva Oy, joka antoi tutkimukseni aiheen toimeksiantona. Tutkin opinnäytetyössäni sitä, miten jälkihuolto on vaikuttanut nuorten hyvinvointiin ja arjessa selviytymiseen. Vaikuttavuuden arvioinnista on alettu puhumaan vasta viime vuosina ja siksi aiheeni onkin ajankohtainen. Myös oma kiinnostukseni lastensuojelua kohtaan vaikutti tutkimusaiheeni valintaan.

Opinnäytetyöni aiheenani on siis lastensuojelun jälkihuollon vaikuttavuusarvioinnin tekeminen Tukeva Oy:lle. Tukeva on Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla toimiva lastensuojelun avopalveluja tuottava yritys. Yrityksen tavoitteena on tukea vanhempia ja huoltajia kasvatustehtävässä sekä auttaa erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria. Tukeva Oy tarjoaa monenlaisia avohuollon palveluita mm. kotiinpäin tehtävää työtä, jota tehdään yhdessä lapsen tai nuoren ja hänen perheensä kanssa, jälkihuoltopalveluita, perhetyötä sekä erilaisia muita tukevia palveluita mm. vertaistukitoimintaa. (Tukeva Oy, [viitattu 26.2.2013].) Aihe tutkimukselleni lähti omasta kiinnostuksesta tehdä työ lastensuojeluun liittyen ja sain kuulla, että Tukeva Oy:ssä voisi opinnäytetyölle olla tilausta. Otin yhteyttä Tukeva Oy:n toiminnanjohtajaan ja aihe vaikuttavuuden arvioinnista tuli häneltä. Aihe tuntui myös itsestäni hyvältä ja mielenkiintoiselta ja niinpä lähdin toteuttamaan tätä tutkimusta yhteistyössä Tukeva Oy:n kanssa. Työ rajattiin koskemaan Tukeva Oy:n jälkihuollon entisiä asiakkaita, jotka ovat muuttaneet asiakkuuden aikana omaan kotiin.

Tutkimuksen avulla on tarkoitus selvittää onko jälkihuollolla ollut vaikuttavuutta nuoren elämään ja hyvinvointiin. Tutkimuksessa haastatellaan sekä työntekijöitä että nuoria työskentelyn vaikuttavuuden näkökulmasta. Tällä tavoin pyritään saamaan kokonaisvaltainen kuva työn vaikuttavuudesta niin nuoren kuin työntekijän näkökulmasta. Tutkimuksen haasteena on se, että vaikutuksia on vaikeaa arvioida etukäteen, minkä vuoksi vaikutusta arvioidaan vasta palvelutilanteiden jälkeen, sillä yleensä vaikutus ilmenee muutoksena asiakkaan tilanteessa. Etukäteen näitä muutoksia on vaikea nimetä tai määritellä, siksi ennen tutkimuksen tuloksia ei voi esittää minkäänlaisia ennakkokäsityksiä siitä, mikä työskentelyssä on ollut vaikuttavaa.

Lähestyin tutkimusaihetta sekä työntekijän että jälkihuollossa olleen nuoren näkökulmasta, jotta arvioinnissa tulisi huomioitua työskentelyn eri näkökulmat. Tutkimukseni koostuu kolmesta työntekijähaastattelusta ja neljästä jälkihuollossa olleen nuoren haastattelusta. Tutkimuksessa pyrin tuomaan esille niitä asioita, jotka ovat olleet nuorille merkityksellisiä ja vaikuttavia tekijöitä sekä tuomaan esille myös työntekijän näkökulmaa siihen, millä tavalla jälkihuolto tukee nuoria ja vaikuttaa heidän hyvinvointiin sekä arjessa selviytymiseen. Tutkimus toteutettiin laadullisen tutkimusmenetelmän avulla teemahaastatteluna. Haastattelut etenivät teemojen mukaisesti työskentelyn alkuvaiheesta loppuvaiheeseen. Teemoina haastatteluissa oli työskentelyn tavoitteet ja niiden saavuttaminen, tuen tarve ja jälkihuollon merkitys sekä sen vaikutukset.

Koska tutkimuksessa tutkitaan ihmisiä ja heidän kokemuksiaan haastattelu on paras tapa saada esille tarvittavaa tietoa. Haastattelun aikana pystytään paremmin motivoimaan henkilöitä vastaamaan sekä pystytään tarkentamaan ja täsmentämään kysymyksiä sekä vastauksia. Kyselylomakkeella tehtävässä tutkimuksessa ei tällaisia mahdollisuuksia ole. Haastattelun etu on myös se, että haastatteluun pystytään valikoimaan ne henkilöt, joilla voidaan olettaa olevan tietoa aiheesta ja kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisen tutkimuksen tyypillisiin piirteisiin kuuluu, että se on kokonaisvaltaista tiedonhankintaa ja aineisto kootaan luonnollisissa sekä todellisissa tilanteissa. Teemahaastattelussa on teemat kaikille samat, mutta kysymysten ei tarvitse olla niin tarkkoja eikä järjestyksen tarvitse olla aina sama, koska teemahaastattelussa edetään tiettyjen

keskeisten teemojen ja niihin liittyvien kysymysten mukaan. Tällä tavoin haastattelun aikana pystytään etenemään tilanteen mukaan ja antamaan tilaa enemmän haastateltavien kokemuksille ja esiin nouseville asioille. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48.)

Teemahaastattelussa korostetaan haastateltavien tulkintoja asioista, heidän asioille antamia merkityksiä sekä sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Välttämättä kaikille haastateltaville ei ole järkevää esittää kaikkia kysymyksiä sekä kysymysten järjestys ja sanamuodot voivat vaihdella tilanteen mukaan. On hyvä muistaa, että teemahaastattelussa ei voida kysellä mitä tahansa, vaan siinä kuitenkin pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. Lisäksi haastettuun etuihin kuuluu se, että haastattelija voi samalla toimia havainnoijana, joka kirjaa ylös mitä sanotaan, mutta myös miten sanotaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Työni tutkimuskysymyksinä on:

1. Miten Tukeva Oy:n jälkihuollon asiakkaana olleet nuoret ovat kokeneet lastensuojelun jälkihuollon vaikuttavuuden ja merkityksen hyvinvointinsa kannalta?
2. Millaisia näkemyksiä ja kokemuksia lastensuojelun asiakkailla on jälkihuollosta?
3. Mitkä ovat työntekijöiden kokemusten mukaan nuorten tuen tarpeet ja mitkä ovat olleet työskentelyn tavoitteet?
4. Millä tavoin työskentelyssä asetettuihin tavoitteisiin on pyritty ja kuinka hyvin ne on saavutettu?
5. Millä tavoin työntekijät ovat kokeneet työskentelyn vaikuttaneen nuorten hyvinvointiin?

Näiden tutkimuskysymysten avulla pyrin kartoittamaan kokonaisvaltaisesti Tukeva Oy:n jälkihuoltoprosessin vaikuttavuutta ja tuomaan esiin niitä muutoksia, joita jälkihuollon tukitoimien kautta on saatu aikaan nuorten arjessa ja hyvinvoinnissa.

3 LASTENSUOJELUN JÄLKIHUOLTO

Lastensuojelun jälkihuoltoa, ohjaa lastensuojelulaki (417/2007), joka antaa reunaehdot sille, miten jälkihuoltoa tulee toteuttaa. Lastensuojelun järjestämisvastuu on kunnalla, mutta kunta voi tuottaa palvelut yhteistyössä toisten kuntien kanssa olemalla mukana jäsenenä kuntayhtymässä tai hankkimalla palveluja yksityisiltä palveluntuottajilta kuten järjestöiltä tai yrityksiltä. Jälkihuoltoa on velvollinen järjestämään se kunta, joka on ollut vastuussa sijaishuollon järjestämisestä. Lastensuojelulain (417/2007) mukaan, sijaishuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä aina sijaishuollon päättymisen jälkeen jälkihuoltoa nuorelle siinä määrin, missä hän sitä tarvitsee. Jälkihuollon palvelut rakennetaan aina nuoren yksilöllisen tarpeen mukaan ja suunnitelmallisesti yhteistyössä viranomaisten kanssa. Nuorelle tulee järjestää lastensuojelun jälkihuoltoa, mikäli hän on ollut huostaan otettuna tai avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitettuna yhtäjaksoisesti vähintään kuusi kuukautta. Tarvetta arvioitaessa on otettava huomioon nuoren ikä, tarve itsenäistymistä edesauttaviin tukitoimiin ja muut yksilölliset tarpeet. Esimerkiksi työskentely Tukeva Oy:n kanssa käynnistyy aina kunnan sosiaalityöntekijän yhteydenotosta, jonka jälkeen jälkihuolto yhteistyössä Tukeva Oy:n työntekijöiden, sosiaalityöntekijän ja nuoren kanssa voi alkaa. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy, kun nuori täyttää 21 vuotta tai se voi myös päättyä aiemmin, jos katsotaan, ettei jälkihuollolle ole enää tarvetta. Jälkihuoltoon osallistuminen on nuorelle vapaaehtoista ja nuori voi myös halutessaan kieltäytyä jälkihuollosta. (Räty 2012, 391–392.) Jälkihuollon tarkoituksena on siis tukea sijoituksen jälkeistä arkea ja tukea nuoren kasvua aikuiseksi.

Känkäsén ja Laaksosen (2006, 42–43) mukaan lastensuojelutyön tarve on lisääntynyt viime vuosien aikana rajusti, minkä seurauksena sijaishuoltoon ja sitä kautta myös jälkihuoltoon siirtyvien nuorten lukumäärä on kasvanut. Aikaisempien selvitysten mukaan joillakin alueilla jälkihuolto on hoidettu mallikkaasti. Kuitenkin useimmissa kunnissa jälkihuoltotyö on edelleen alueellisen sosiaalityöntekijän

varassa ja toteutus on tästä johtuen kiinni yhden työntekijän resursseista, tiedoista ja taidoista. Valtakunnallisesti katsoen lastensuojelun jälkihuoltoa vaivaa epäyhtenäiset ja vaihtelevat toimintakäytännöt. (Laaksonen 2004, 7).

3.1 Jälkihuollon sisältö ja tavoitteet

Jälkihuollon järjestäminen ja sen sisältö perustuu nuoren kanssa laadittavaan jälkihuoltosuunnitelmaan. Nuoren asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävänä on yhdessä nuoren sekä hänen verkostonsa kanssa rakentaa nuoren tarpeita vastaava ja parhaalla mahdollisella tavalla tukeva palvelukokonaisuus, joka kirjataan jälkihuoltosuunnitelmaksi. Jälkihuoltoon sisältyy nuoren taloudellinen tuki ja tukeminen koulutukseen tai tuki työelämään sijoittumisessa. Myös nuoren itsenäisen asumisen järjestäminen on tärkeä osa jälkihuoltoa. Itsenäistymisvarat, jotka nuori saa sijoituksen tai jälkihuollon päättymisen jälkeen, on tarkoitettu tukemaan nuoren itsenäistymistä. (Räty 2012, 399–404.) Hyvän työskentelyn tulisi perustua siis selkeälle suunnittelulle, asetetuille tavoitteille ja kokonaisvaltaiselle asiakkaan elämäntilanteen kartoitukselle. Tärkeää on, että sitoudutaan yhdessä nuoren kanssa sovittuun työn tavoitteeseen. Aluksi työtä ohjaa tavoitteiden asettaminen ja myöhemmin niiden saavuttaminen. (Rostila 2002, 35.) Yleisesti työn tarkoituksena on siis tavoitteiden kautta parantaa nuoren elämänhallintaa ja auttaa heitä selviytymään elämässään.

Laaksosen (2004, 10–11) mukaan sijaishuollon päämääränä on saattaa nuori itsenäiseen elämään. Jos yhteydenpito ja nuoren tukeminen päättyisivät täysi-ikäisyyteen tai omaan asuntoon muuttamiseen, jäisi työskentely kesken ja nuori oman onnensa nojaan. Sijaishoidon jälkeen nuoren syrjäytymisvaara on suuri ja siksi yhteiskunnalla on velvollisuus huolehtia, että nuori saa tarvittavaa tukea myös sijoituksen päättymisen jälkeen. Aikuistumiseen ja itsenäiseen elämään siirtymiseen kuuluu nauttiminen vapauden tunteesta ja omasta päätösvallasta sekä irrottautuminen ohjaavista ja kasvattavista aikuisista. Tästä huolimatta nuori kuitenkin tarvitsee turvallisuuden tunnetta. Aikuistuvan nuoren oma sosiaalinen tukiverkosto ei välttämättä tue nuorta tarpeeksi ja monet arkipäiväiset taidot voivat

olla hukassa. Tämän vuoksi nuori tarvitseekin luotettavaksi koettua aikuista tueksi ja avuksi arjen tilanteisiin.

3.2 Jälkihuoltosuunnitelma

Kuten jo edellä mainitsin jälkihuollon järjestäminen ja sen sisältö perustuu lastensuojelulain (417/2007) 30§:n mukaan nuoren kanssa laadittavaan asiakassuunnitelmaan. Jälkihuollon tarve kartoitetaan jälkihuoltosuunnitelmassa, johon selvitetään ja arvioidaan nuoren tarvitsema erityinen tuki, avun tarve ja käytettävissä olevat palvelut sekä tukitoimet. Kyseeseen voi tulla mitkä tahansa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, jotka ovat järjestettävissä yksilöllisen jälkihuoltotarpeen perusteella. Suunnitelman perusteella tehdään erikseen kutakin palvelua ja tukitoimea koskevat päätökset. (Räty 2012, 399–400.) Jälkihuolto muovautuu aina nuoren yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen kautta, mutta silti jälkihuollossa on tiettyjä perusasioita, joita tulee käydä läpi jokaisen nuoren kanssa. Jälkihuoltoon kuuluu neljä osa-aluetta, jotka ovat suunnittelu, nuoren ja lähiverkoston tukeminen sekä arviointi. Tärkein työskentelyä ohjaava tekijä on kuitenkin jälkihuoltosuunnitelma, jossa nuoren oma rooli tavoitteiden asettajana sekä toimijana on keskeinen. Jälkihuollon olennainen kysymys on se, mitä nuori tarvitsee. Siksi olisikin tärkeää kuunnella nuoren tarpeita ja sitä kautta hahmottaa hänen tavoitteitansa. On myös huomioitava, että elämäntilanteet voivat vaihdella nuorella nopeassakin tahdissa ja siksi on syytä tarkistaa suunnitelmaa säännöllisin väliajoin. Jälkihuollon päättyessä nuoren asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tarvittaessa laadittava yhdessä nuoren kanssa suunnitelma, johon kirjataan palvelut ja tukitoimet, joihin nuori voi tarvittaessa tukeutua ja joita nuori voi hakea jälkihuollon päättyessä. (Laaksonen 2004, 15–21.)

Rostilan mukaan (2002, 64–71) asiakkaan tilannetta koskeva arvio on tavoitteen asettelun perusta. Oikea arvio ratkaisee suuressa määrin työskentelyn onnistumisen. Tilannearviointiin sisältyy asiakkaan tilanteen puutteiden ja vahvuuksien sekä resurssien kartoittaminen, perimmäisen ongelman, tärkeiden henkilöiden ja ympäristön selvittäminen. Näiden pohjalta muodostetaan työskentelyä ohjaava kokonaiskuva asiakkaan tilanteesta sekä arvioidaan

mahdollisia toimintavaihtoehtoja. Asiakkaan tilanteen arviointi on siis asiakkaan oman todellisuuden ja tarpeiden selvittämistä. Tärkeintä siinä on asiakkaan oma näkökulma tilanteeseensa. Vaikka asiakkaan näkemys on tärkeää, täytyy työntekijän käyttää lisäksi omaa asiantuntijatietoaan hyväksi tilanteen kartoittamiseksi. On myös tarkasteltava yksilön tilanteeseen vaikuttavia ympäristön järjestelmiä, koska yksilö ei koskaan ole irrallaan järjestelmistä. Jos sosiaalisen tilanteen kartoittamista ei tehdä, on hyvin vaikeaa asettaa asiakastyöskentelylle tavoitteita, eikä sitä kautta palvelulla pystytä vastamaan asiakkaan tarpeisiin. Jälkihuoltosuunnitelma on siis tärkeä työskentelyä ohjaava työkalu. Useissa jälkihuoltoa koskevissa selvityksissä ja tutkimuksissa käy kuitenkin ilmi, että joissain tapauksissa suunnitelmia ei tehdä joko ollenkaan tai sitten suunnitelmat tehdään vain suullisesti. (Känkänen & Laaksonen 2006, 46.)

Esimerkiksi Palmamäen (2008, 85) tutkimuksessa, nousi esille se, että suunnitelmallisuus on yksi osa laadukasta jälkihuoltoprosessia. Lastensuojelussa asiakassuunnitelmien kirjaaminen on oleellinen osa työtä. Tutkimuksen tuloksissa todettiin, että jälkihuollon suunnitelmallisuus näyttää kuitenkin toteutuvan vaihtelevalla menestyksellä, sillä hieman yli puolet vastanneista ei tee kyseistä suunnitelmaa systemaattisesti kaikille asiakkaille ja vielä suurempi osuus ei tarkasta suunnitelmaa säännöllisesti. Suunnitelman tekemisessä työntekijöiltä vaaditaankin taitoa olla läsnä ja auttaa mahdollisuuksien hahmottamisessa, mutta tärkeää olisi jättää ratkaisut ja toimiminen nuoren vastuulle.

3.3 Tukemisen muodot ja menetelmät jälkihuollossa

Jälkihuollon menetelmiksi voidaan lukea sosiaalisten suhteiden, asumisen ja talouden tukeminen. Tärkein lähtökohta työskentelyssä on kuitenkin yhteistyö ja avoin vuorovaikutus nuoren ja työntekijän välillä, sillä avara ja salliva ilmapiiri mahdollistaa muutoksen. Sallivassa ilmapiirissä nuori uskaltaa kertoa vaikeitakin asioita ja työntekijä uskaltaa taas kuulla vaikeita asioita sekä keskustella niistä nuoren kanssa. Vuorovaikutus on vuorotellen tapahtuvaa vaikuttamista ja kuuntelemista. Yksikään menetelmä ei kuitenkaan näyttäydy arjen työskentelyssä

selkeästi yhtenä työskentelytapana, vaan menetelmät liittyvät yhdessä toimiviksi prosesseiksi. Tiettyä menetelmää valitessa on hyvä lähteä liikkeelle työn tavoitteesta ja siitä, miksi juuri nyt olisi hyvä käyttää juuri tätä menetelmää, miten se auttaa työntekijää ja nuorta eteenpäin. Toimivat menetelmät auttavat hahmottamaan tilannetta, selittämään asioita sekä ymmärtämään omaa tilannetta ja jäsentämään ajatuksia. Työskentelyssä käytettävien menetelmien tulee olla tavoitteen kanssa yhtenäiset, jos ne eivät auta tavoitteeseen pääsemistä ei menetelmien käytöstä ole mitään hyötyä eikä haluttuun tavoitteeseen päästä. (Kaikko & Friis 2009, 75–78, 80.) Jälkihuollon tukemisen haasteena on se, että tukitoimenpiteistä ei ole olemassa yhtenäistä toimintamallia, vaan kuntien käytännöt sen toteuttamisessa vaihtelevat resurssien ja toimintamahdollisuuksien mukaan. Jälkihuolto voi vaihdella monipuolisista tukitoimenpiteistä yksinomaan taloudelliseen tukeen riippuen myös nuoren yksilöllisistä tarpeista ja halusta sitoutua yhteistyöhön.

Jacklinin ja Kaisto-Vanhamäen (2011, 34–42) tekemässä opinnäytetyössä todettiin, että jälkihuollon tarjoama tuki oli haastatelluille nuorille riittävää. Samassa tutkimuksessa todettiin, että jälkihuolto oli merkittävä apu itsenäiseen elämään siirtymisessä. Jälkihuollon työntekijä esiintyi tutkimuksessa nuorille luottamuksellisena ja turvallisena aikuisena. Työntekijän rooli korostui esimerkiksi taloudenhallinnan auttamisessa, arjen askareiden opetteluun tukemisessa ja kannustamisessa. Oman vastuun ja arjen jäsentymiseen tarvittiin paljon ohjausta alkuvaiheessa. Nuoret kokivat merkittävänä myös sen, että heidän osallisuutensa kasvoi jälkihuollon aikana ja moni koki saavansa äänensä hyvin kuuluviin esimerkiksi erilaisissa jälkihuoltoa koskevissa palaverissa. Työskentelyssä tärkeää olisikin valita oikeat menetelmät, joilla tavoitteet saavutetaan, koska menetelmä on väline tiettyyn tavoitteeseen pääsemiseksi. Sen tehtävänä on selkeyttää tilannetta ja toimia keskustelun apuvälineenä tai muutoksen vauhdittajana.

3.3.1 Talouden ja asumisen tukeminen

Jälkihuollon aikana tai päättymisen jälkeen nuori saa käyttöönsä itsenäistymisvarat, joiden saaminen on määritelty lastensuojelulaissa (417/2007). Itsenäistymisvarat on tarkoitettu itsenäistymisen avuksi nuoren siirtyessä lastensuojelun jälkihuoltoon. Lastensuojelulain mukaan kunnan on tuettava tarpeellisilla itsenäistymisvaroilla nuorta, vaikka tälle olisi kertynyt varoja omista tuloista. Laissa mainituille itsenäistymisvaroilta ei ole asetettu enimmäismäärää, mutta käytännössä niitä maksetaan itsenäistymisestä aiheutuvien kustannusten mukaisessa laajuudessa. Tarpeellisiksi itsenäistymistä tukeviksi menoiksi voidaan lukea mm. oman asunnon kalustus ja opiskelun edellyttämät materiaalit. Muita itsenäistymistä tukevia menoja voivat olla myös niin sanotut aineettomat menot kuten terapia ja jotkin harrastukset. Itsenäistymisvarat on maksettava lastensuojelun jälkihuollon aikana, viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta. (Räty 2012, 401–403.)

Raha on oman kodin ja elämän ylläpidon yksi oleellisimmista asioista ja siksi suunnitelmallisuus on rahankäytön yksi tärkeimmistä edellytyksistä. Erityisesti itsenäistyvän nuoren tulee opetella käsittelemään rahaa, jotta eläminen omassa taloudessa onnistuisi. Nuorta tulisi alussa ohjata taloudelliseen rahankäyttöön. Rantasen ja Tolosen (2012, 21) opinnäytetyössä kartoitettiin jälkihuollon piiriin kuuluvien nuorten tarpeita ja tuen muotoja. Tutkimuksen mukaan taloudellinen tuki oli merkittävässä osassa jälkihuollon nuorille, erityisesti itsenäistymisvarat olivat taloudellista selviytymistä helpottava tekijä. Nuoret myös kokivat, että taloudellinen tuki on riittävää.

Nuoren siirryttyä jälkihuoltoon moni asia muuttuu, usein myös asuinpaikka. Jälkihuollon asumisjärjestelyt ovat hyvin yksilöllisiä, osa palaa asumaan kotiinsa, toiset jäävät sijoituspaikkaansa, kun taas toiset siirtyvät itsenäiseen asumiseen. Tärkein itsenäistymisprosessin osa on asumisen järjestäminen nuorelle. Asumisen ja jälkihuollon onnistumisen kannalta on olennaista, että nuori saa asumiseen tarvitsemansa tuen eikä asunnon saaminen muodostu esteeksi itsenäisen elämän alkutalvella. Tuki voidaan järjestää monella eri tavalla. Usein nuorelle tarjotaan tukiasumista, koska nuorella ei aina välttämättä ole taitoja ja valmiuksia selvittää

omassa vuokra-asunnossa. Asumisvaihtoehtoja arvioitaessa on otettava huomioon se, mikä on nuoren tuen tarve. Omassa asunnossa alkaa itsenäistymisen harjoittelu, jossa nuori tekee itse omat päätökset ja valinnat, siksi on tärkeää, että asunto on oikeanlainen nuoren tarpeisiin. (Laaksonen 2004, 31–33) Rantasen ja Tolosen (2012,24) tutkimuksessa nousi esiin se, että kaikilla nuorilla oli ollut alussa ongelmia itsenäisessä asumisessa. Suurimpana ongelmana nuoret kokivat sen, että pitää pärjätä täysin yksin, myös arjen askareet ja taloudenhoito tuottivat jonkin verran ongelmia. Kaikki nuoret kokivat kuitenkin, että olivat saaneet jälkihuollon kautta apua ja tukea näihin ongelmiin.

3.3.2 Psykososiaalinen tukeminen

Psykososiaalinen työ viittaa laajimmillaan kaikkeen sellaiseen työhön, jota tehdään yksilöiden, perheiden ja ryhmien kanssa. Helmisen mukaan (2005, 24–26) työn kohteena ovat psyykkiset ja sosiaaliset kysymykset sekä ihmisen sisäinen ja ulkoinen todellisuus. Työskentelyssä suuntaudutaan psyykkisten ja sosiaalisten ongelmien yhteen kietoutumisen tarkasteluun ja verkostoihin, joissa ihminen elää. Psykososiaalinen työ käsittää sekä ennaltaehkäisevät että korjaavat menetelmät. Ennaltaehkäisevä työ sisältää asiakkaan oikeuksien, palveluiden ja elämäntilanteen selvittämistä. Työskentelyyn kuuluu asiakkaan elämäntilanteen selkiyttäminen ja asiakkaan tukemiseen pyrkivät keskustelut. Psykososiaalinen korjaava työ edellyttää nuorelta vahvaa motivaatiota ja sitoutumista yhteiseen ongelmanratkaisuprosessiin. Psykososiaalisessa tukemisessa työntekijän ja tuettavan välinen suhde on merkittävässä osassa, parhaimmillaan suhde on nuorta ja hänen elämäntilannettaan ymmärtävä, vuorovaikutteinen ja voimavaroja lisäävä suhde. Psykososiaalinen tukeminen on nuoren omien voimavarojen etsimistä, jotta hän kykenisi selviytymään oman arkensa ja elämänsä kanssa sekä ymmärtämään itseään. Nuoren tunne avusta ja tuesta sitouttaa hyvään yhteistyöhön. Saadun avun ja tuen kautta asiakas saa vähitellen mahdollisuuden itse lisätä omaa hyvinvointiaan.

Jälkihuollon tarjoama psykososiaalinen tuki oli myös Rantasen ja Tolosen (2012, 26–27) tutkimuksessa nuorille merkityksellistä. Kaikki nuoret kokivat erityisen merkitykselliseksi avun ja neuvojen helpon saatavuuden. Muita nuoren kannalta vaikuttavia tekijöitä olivat jälkihuollon joustavuus sekä luottamus siihen, että työntekijä toimii nuoren parhaaksi. Psykososiaalinen tuki on käytännössä nuoren ja jälkihuoltoa tekevän työntekijän tapaamista, mutta psykososiaalisen tuen muotoja ovat myös tukihenkilöt ja -perheet, verkostokartoitus sekä vertaistukiryhmät. Itsenäistyvälle nuorelle tulisi selvittää, mitkä ovat hänen oikeutensa ja velvollisuutensa. Jälkihuollon piirissä olevalle nuorelle havainnollistetaan, että häntä tuetaan ja hänellä on oikeus ja mahdollisuus saada neuvoja ja ohjeita sekä taloudellista tukea. Toisaalta tärkeää on myös korostaa nuoren omaa vastuullisuutta tulevaisuuden rakentajana. Selkeä tiedon saaminen tukitoiminnasta tukee nuoren sitoutumista työskentelyyn.

Itsenäisyyteen kasvaminen ja siihen ohjaaminen on pitkäjänteistä työtä. Jälkihuollon ohjaus- ja kasvatustyön tavoitteena on auttaa nuorta tulemaan itsensä kanssa sinuiksi, löytämään vahvuuksiaan, oppimaan kokemuksistaan ja saamaan uskoa siihen, että omaan elämänkulkuun pystyy vaikuttamaan. Tärkeä tekijä itsenäisyyteen kasvamisessa on ongelmanratkaisutaitojen kehittyminen. Myös hyvän aikuissuhteen merkitys on suuri, sillä luottamuksen synnyttäminen ja ajan antaminen ovat tärkeässä roolissa suhteen syntyemisessä. Hyvä aikuissuhde on harjoituspaikka omien tunteiden kestämiseen, ymmärtämiseen ja ilmaisemiseen. Lastensuojelun piirissä olevat nuoret haastavat ympärillään olevia aikuisia ja siksi sitoutuminen nuoreen ja hänen ohjaamisensa itsenäiseen elämään on monivaiheinen ja tavallaan rankka kokemus myös työntekijälle. Nuorella tulee kuitenkin olla oikeus tehdä virheitä ja epäonnistua ilman, että asiakkuus ja jälkihuolto loppuisivat. Jälkihuolto ei koskaan saisi päättyä epäonnistumiseen. (Laaksonen 2004, 24–28.)

Rantanen ja Tolonen (2012, 40–41) toteavat tutkimuksessaan, että itsenäistymistä auttavan tukiverkoston puuttuessa psykososiaalinen tuki oli merkittävää nuorille. Nivelvaihe, jossa muutetaan sijoituspaikasta yksin asumaan, on hyvin kriittinen ja juuri siihen vaiheeseen tarvittiin eniten apua ja tukea. Arjen sujuminen omasta asunnosta käsin yksin ilman aikuisen tukea voi olla haastavaa nuorelle. Joskus

arkipäiväisistä asioista ja huolista keskustelu sekä ajan antaminen nuorelle voi olla riittävä tuki. Huomioitavaa on kuitenkin se, että työntekijän suhde nuoreen on nimenomaan asiakassuhde. Tämän vuoksi rohkaiseminen ja tukeminen nuoren oman sosiaalisen verkoston rakentamiseen sekä uusien sosiaalisten kontaktien luomiseen on ensiarvoisen tärkeää. Nuorelle on merkittävää se, että luottamuksellisia suhteita syntyy myös muihin kuin viranomaisiin. Myös Kajanojan (2011,50) tutkimuksessa tuotiin esille työntekijöiden merkitystä. Työntekijöiden rooli näyttäytyi erittäin moninaisena. Työntekijä oli nuorille turvallinen aikuinen, kuuntelija, apu arjen asioissa, asiantuntija, kannustaja ja olkapää. Tutkimuksessa tuotiin esille, että työntekijöiden vaihtuvuus oli kuitenkin runsasta. Vaikka nuoret eivät kokeneet työntekijöiden vaihtuvuutta merkittävänä asiana, niin lastensuojelussa tulisi panostaa työntekijöiden pysyvyyteen. Lisäksi nuorten kannalta olisi edullista, mikäli työntekijät todella tuntisivat nuoret, jotta he osaisivat tarjota sopivasti oikeanlaista tukea. Työntekijän kannalta jälkihuollon tärkein tavoite on tehdä itsensä tarpeettomaksi. Kajanojan (2011,52) tutkimuksessa tuli ilmi, että monen nuoren kohdalla tähän oli myös päästy. Nuoret toivat esille, että jälkihuollon alussa he tarvitsivat enemmän tukea kuin lopussa.

3.3.3 Koulutuksen, harrastusten ja työelämän tukeminen

Laaksonen (2004, 36–40) on todennut, että nuorta tulisi pyrkiä valmistamaan sijaishuollon loppuvaiheessa kohtaamaan ja ymmärtämään tilanne, jolloin sijaishuolto loppuu ja omasta elämästä huolehtiminen sekä vastuun kantaminen varsinaisesti alkaa. Nuoren tulisi kyetä pitämään arjen rutiineistaan kiinni suoriutuakseen koulutuksestaan tai työstään, eikä antautua liiaksi vapauden mukanaan tuomille houkutuksille. Tärkeää nuoren arjen kannalta on, että hänen elämänsä rytmittäisi joko koulutus tai työelämä. Rantasen ja Tolosen (2012, 31–35) tutkimuksessa haastatelluista nuorista kukaan ei ollut töissä tai opiskelemassa. Tutkimuksessa todetaan kuitenkin, että jälkihuollon piirissä olevilla nuorilla on kuitenkin hyvät mahdollisuudet pärjätä elämässään ja kiinnittyä yhteiskuntaan. Siksi jälkihuollon tuen kautta pyritään saattamaan nuori joko työelämään tai opiskelemaan. Työskentelyn alkuvaiheessa olisikin hyvä kartoittaa

yhdessä nuoren kanssa erilaiset mahdollisuudet koulutukseen tai työllistymiseen. Koulutuksen ja työllistymisen tukemiseen on tarjolla erilaisia tukipalveluita, kuten esimerkiksi työvalmennusta, työharjoitteluja, työkuntoutusta, nuorten työpajoja ja ammattistartteja. Nuoren kannustaminen ja taloudellinen tukeminen harrastus- ja vapaa-ajan toimintaan jää usein vähälle huomiolle. Harrastusten kautta nuori saa onnistumisen kokemuksia ja luo sosiaalisia verkostoja. Tätä kautta nuori vahvistaa omaa elämänhallintaa ja säännölliset harrastukset tuovat säännöllisyyttä sekä mielekkyyttä elämään. Siksi olisi tärkeää tukea työskentelyn aikana nuorta myös vapaa-ajantoimintaan.

Jurvansuun tutkimuksessa (2013, 58–70), jossa tutkittiin jälkihuollossa olevien nuorten osallisuuden kokemuksia koulutukseen ja työelämään kiinnittymisessä todetaan, että nuorten kannalta merkityksellinen tekijä on hyvä ja luottamuksellinen suhde työntekijään. Hyvä suhde muodostuu kohtaamisissa joissa nuoret tuntevat, että hänestä välitetään, ollaan kiinnostuneita ja hänen asioitaan hoidetaan. Tutkimuksessa korostui, että nuoren osallisuus koulutus- ja työelämään kiinnittymisen tulee olla prosessi, joka valmistaa nuoria kiinnittymään yhteiskunnan jäseneksi. Tukea annettaessa nuorille tulee huomioida ikä, lähtökohdat, valmiudet ja tarpeet tilanteiden mukaisesti. Myös nuorelle tärkeitä ihmissuhteita tulee vahvistaa niin, että lähipiiri sitoutuu tukemaan nuorta jälkihuollon aikana ja sen loputtua. Mitä laajempi tukiverkosto nuorella on, sitä suurempi mahdollisuus hänellä on kouluttautumisen kautta kiinnittyä yhteiskuntaan. Tämän päivän yhteiskunnassa työelämään kiinnittyminen ilman koulutusta on vaikeaa, joten kouluttautumattomuus voi enteillä jälkihuollossa olevien nuorten tulevaisuuden selviytymisongelmia. Jälkihuollossa tulisikin miettiä keinoja, miten nuoria voitaisiin tukea osallistumaan ja sitoutumaan opiskeluun. Jälkihuollon keinot nuorten sitoutumiseen opiskelun kannalta ovat kuitenkin vähäiset silloin, kun nuoret tarvitsevat opiskeluunsa erityistä tukea. Erityistuen antamiseen tarvitaan yhteistyötä yhteiskunnan eri viranomaisten ja toimijoiden kesken.

3.3.4 Sosiaalisten suhteiden tukeminen

Kemppisen (2000, 117–118) mukaan lastensuojelunuorilla on usein heikommat lähtökohdat itsenäiseen asumiseen kuin niin sanotuilla perhenuorilla, sillä itsenäinen elämä on muutakin kuin oma asunto. Kemppinen toteaa, että nuoren sosiaalistaminen jää usein sijaishuoltopaikassa kesken ja nuori lähetetään maailmalle ”keskeneräisenä”. Usein yksinäisyys on lastensuojelunuorten suurin ongelma itsenäisessä asumisessa. Sosiaalisten taitojen vaikeudet, syrjään vetäytyneisyys, arkuus, sisäänpäin kääntyneisyys ja kykenemättömyys asettua toisen asemaan ovat vaikeuksia, joita yksinäinen nuori kohtaa. Sosiaalisten taitojen puute tekee sosiaalisten suhteiden luomisen ja ylläpitämisen vaikeaksi. Jos nuori jää sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle, aiheuttaa se hänelle syrjäytymisen riskin. Lastensuojelunuoren elämä täyttää usein kriteerit monista hyvinvoinnin puutteista, jotka vaikuttavat syrjäytymiseen ja siten johtavat heikkenneeseen elämänhallintaan. Vuorovaikutustaitojen lisäksi tarvitaan työvälineitä ja toteutusmalleja sosiaalisen verkoston hahmottamiseksi ja vahvistamiseksi. Jälkihuollolla pyritäänkin puuttumaan ja ennaltaehkäisemään nuoren syrjäytymisvaaraa ja syrjäytymistä erilaisten menetelmien kautta, joita voivat olla esimerkiksi itsenäistyvän nuoren roolikartta tai verkostokartta. (Aaltonen, Ojala, Vihunen & Vilen 2003, 361.)

Lastensuojelun jälkihuoltoa suunniteltaessa ja toteutettaessa on tärkeää huomioida nuorelle tärkeät verkostot ja ihmissuhteet kuten vanhemmat ja sukulaiset mutta myös sijoituksen aikana tärkeäksi muodostuneet ihmiset. Nuorelle on tärkeää, että hänellä on mahdollisuus pitää yhteyttä näihin ihmisiin ja saada myös tukea heiltä. Tämän vuoksi lastensuojelun jälkihuollon tukitoimia ei tule kohdistaa vain yksin nuoreen, vaan myös hänen lähipiiriinsä. Aina ei kuitenkaan jälkihuoltonuoren lähiverkosto ole itsestäänselvyys. Voi olla, että aikaisempaan lähiverkostoon ei haluta pitää yhteyttä vaikeiden tai traumaattisten suhteiden vuoksi. Silti lähiverkostoa kuitenkin pidetään tärkeänä nuoren selviytymisen edellytyksenä ja itsenäistymisen tukemisen muotona (Laaksonen 2004, 43–46.) Rätty (2012, 540) toteaa teoksessaan, että jos lähiverkostoa ei ole, työskentelyn aikana sellainen olisi hyvä luoda. Kaikilla nuorilla ei välttämättään ole myöskään ”luonnollisia” sukulaissuhteita ja siksi olisikin tärkeää, että nuori voisi

pitää yhteyttä niihin aikuisiin, jotka hän kokee läheisiksi. Jälkihuollon yksi tärkeimmistä tehtävistä on yrittää luoda toimiva ja itsenäisyyttä tukeva lähiverkosto. Työntekijän tulee toimia linkkinä nuoren ja hänen lähipiirinsä välillä sekä pyrkiä vahvistamaan näitä siteitä.

Jacklinin ja Kaisto-Vanhamäen (2011, 47) tutkimuksessa korostettiin jälkihuollon merkitystä verkostojen tukemisessa. Tutkimuksessa tuli esille se, että mitä isompi verkosto nuorella on, sitä paremmin hän tulee selviämään jatkossa omassa elämässään. Esimerkiksi läheisneuvonpito on todettu hyväksi tavaksi aktivoida ja sitouttaa nuoren lähiverkosto erilaisissa siirtymävaiheissa. Itsenäistyvä nuori saa mahdollisuuden ulkopuolisen koollekutsujan kanssa kartoittaa ja koota yhteen itselleen merkitykselliset ja läheiset ihmiset, joiden tukea hän saattaa tarvita selviytyäkseen uudessa elämänvaiheessa. Verkoston tukemiseen käytettävät keinot ovat käytännössä samoja kuin nuoren tukemiseen käytetyt keinotkin: psykososiaalinen sekä tarvittaessa asumiseen ja taloudelliseen tilanteeseen liittyvä avustaminen. (Känkänen & Laaksonen 2006, 47.)

3.4 Onnistuneen jälkihuollon edellytyksiä

Jälkihuollon merkitys nuoren arjen hallinnan, vastuunoton ja vuorovaikutustaitojen karttumisessa on saanut uudenlaista painoarvoa. Itsenäistymisvaiheessa nuori tarvitsee monenlaisia eväitä. Tärkeää olisi, että nuori tunnistaisi omat voimavaransa ja oppisi huolehtimaan itsestään sekä luottaisi omiin kykyihinsä. Kuitenkin nuori tarvitsee vielä omien voimavarojen lisäksi kannatteliijoita ja rinnalla kulkijoita sekä oikeanlaista ja oikeaan aikaan tulevaa tukea. Känkänen (2009, 238–239) kirjoittaa teoksessaan, että sijaishuolto ja jälkihuolto tulisikin nähdä kokonaisuutena. Sijaishuoltopaikasta lähdön valmistelu ja siihen valmentaminen on aloitettava tarpeeksi varhaisessa vaiheessa, jotta voidaan turvata myönteisen kehityksen jatkuvuus sekä pystytään paremmin arvioimaan millaisia tukitoimia nuori tarvitsee sijoituksen jälkeen. Onnistuneen jälkihuollon edellytyksiä on, että nuori kokee tarvitsevänsä tukea ja on myös halukas vastaanottamaan sitä. Myös Järvinen ja Pennanen tuovat esille opinnäytetyössään (2013, 67,76) keskeisiä

lastensuojelun onnistumiseen liittyviä teemoja. Nämä teemat ovat muun muassa asiakaslähtöisyys, arjen tukeminen, vuorovaikutuksen laatu, luottamuksen merkitys, resurssien ja palveluiden riittävyys sekä aikaan liittyvät tekijät. Työntekijöiden mielestä työn onnistumiseen vaikutti työntekijöiden pysyvyys, palveluihin ohjaamisen oikea-aikaisuus sekä tuen jatkuvuus. Asiakaslähtöisyyteen liittyen työntekijät kokivat tärkeäksi, että asiakkaassa tapahtuva muutos on lähtöisin asiakkaasta itsestään. Työntekijä ei voi siis saada aikaan muutosta asiakkaassa, ellei asiakas itse halua sitä. Myös työntekijän ja asiakkaan välinen vuorovaikutussuhde koettiin asiakaslähtöisen toiminnan ja onnistumisen perustaksi. Luottamuksen syntyyn vaikuttavat muun muassa työntekijän käytössä oleva aika ja resurssit, asiakasprosessin eheys sekä henkilökemiat. Myös asiakkaan asenne lastensuojelua kohtaan ja sitoutuminen lastensuojeluprosessiin vaikuttavat luottamuksen syntyyn ja laatuun.

Tupa -projektissa kehitettiin jälkihuollon tukipalvelujärjestelmää ja projektin aikana nousi esille se, että lastensuojeluyö tarvitsee lisäresursseja ja yhtenäistä ohjeistusta jälkihuollon toteuttamiseen. Tärkeää olisi aloittaa jälkihuollollinen työ jo sijoitusaikana ja siirtymän sijaishuollosta itsenäiseen elämään tulisi olla asteittainen. Esille nousi myös se, että jälkihuollosta ja sen tarjoamista mahdollisuuksista tulee kertoa jo sijoitusaikana perusteellisesti, jotta nuori ymmärtää mitä jälkihuollolla tavoitellaan. Jälkihuoltoprosessissa tulisikin kiinnittää huomiota jälkihuollosta tiedottamiseen ja konkreettisen tuen antamiseen. Jotta nuori voi sitoutua jälkihuoltoon, on hänellä oltava siitä riittävästi tietoa sekä selkeä kuva tuen eri mahdollisuuksista. Tämän vuoksi jälkihuoltotyön tulisi olla hyvin suunniteltua, tavoitteellista ja nuoren yksilöllisistä tarpeista lähtevää. Nuorten yhteiskuntaan sitoutumista tulisi pyrkiä tukemaan kaikin mahdollisin keinoin. Jälkihuollon aikana on tärkeää, että nuoret oppivat yhteiskunnan normeihin sekä sääntöihin, tällöin syrjäytymisen riski pienenee. (Jurvansuu 2013, 61, 73.)

Selkeästi sijais- ja jälkihuollon toimintatavat vaativat yhtenäistämistä, koska sijais- ja jälkihuollon ei tulisi olla toisistaan erillisiä palveluita, vaan niiden tulisi yhteistyössä muodostaa palvelukokonaisuus. (Mattila 2007, 62.) Jälkihuollon laadun kannalta olisi tärkeää, että jälkihuollossa olisi riittävästi voimavaroja sekä yhtenäiset ohjeistukset työn toteuttamiseen. Yhteistyötahojen kanssa olisi

tarpeellista kehittää ammatillisen yhteistyön toimivuutta ja molemmin puolista sitoutumista jälkihuoltotyöskentelyyn sekä selkeytettävä jälkihuollon tarkoitusta sekä vastuunjakoa. Lisäksi nuorten osallisuuteen jälkihuoltoprosessissa tulisi kiinnittää huomiota ja arvioida siihen liittyvien toimintatapojen muutosten tarvetta. Tämä on tärkeää, sillä nuorten osallisuudella edesautetaan heidän sitoutumistaan jälkihuoltoon. Jälkihuoltoa tulisi tarkastella erityisesti nuorten kokemien tuentarpeiden näkökulmasta. Jälkihuoltoprosessin laadun varmistamiseen tarvitaan siis riittävän resursoinnin lisäksi eri tahojen välistä vuorovaikutusta, jatkuvaa dialogia ja yhteisiä arviointikäytäntöjä. (Palmamäki 2008, 88.)

Känkäsen ja Laaksosen (2006, 48–49) selvityksessä nostettiin esille erilaisia tavoitteita jälkihuollolle. Heidän mukaan laadukasta jälkihuoltoa tulisi olla tarjolla tasapuolisesti kaikille sijoitettuna olleille nuorille, riippumatta sijoitusmuodosta tai paikkakunnasta. Jälkihuollon tuen tulee olla jatkuvaa ja riittävää. Jälkihuolto tulisi tiedostaa nuoren elämän sekä lastensuojelun onnistumisen kannalta olennaiseksi vaiheeksi ja työhön tulisi varata resursseja sen mukaisesti. Esille nousi myös se, että jälkihuoltosuunnitelman tulee olla konkreettinen ja se tulee kirjata kaikille jo sijaishuollon aikana, jolloin myös pystytään rakentamaan tietoisesti itsenäisen elämän alussa tarvittavia tietoja ja taitoja. Työntekijän tulee rakentaa yhdessä itsenäistyvän nuoren kanssa kokonaisuus, jossa kaikki häntä tukevat tahot voivat toimia yhteistyössä kohti yhteistä päämäärää. Nuori ja hänen lähiverkostonsa tulee kohdata arvostavasti ja voimavaroja etsien. Työskentelyn keskiössä on työntekijä, johon nuori on saanut tutustua hyvissä ajoin ennen jälkihuollon alkamista sekä olemassa olevat tukimuodot tunnetaan ja niitä käytetään laajasti aina tilanteeseen soveltaen.

4 SIJAISHUOLLOSTA JÄLKIHUOLTOON, NIVELVAIHEEN HAASTEET JA ERITYINEN TUKI

Aaltosen ja Heikkisen (2009, 175–176) mukaan lastensuojelussa nuoruutta voi ajatella paitsi yksilön kannalta merkittävänä vaiheena myös erityisenä kontekstina, sosiaalisena ja kulttuurisena järjestelmänä, jolla on vaikutusta interventioihin. Ikävaihe on otettava huomioon pohdittaessa asiakkuuden muotoja ja hyvinvoinnin muutostekijöiden vaikutuksia. Nuorella voi olla takanaan jo pitkä lastensuojelun asiakkuus ja sitä kautta kokemuksia erilaisista viranomaisista, varhaisesta itsenäistymisestä, hylkäämisestä ja pettymyksistä kuin myös tuen ja kannattelun kokemuksista. Känkänen (2009, 232, 237) puhuu sijaishuollon siirtymävaiheista lastensuojelun haavoittuvina alueina. Kodin ulkopuolelle sijoitetun nuoren elämä on saattanut sisältää monia haastavia siirtymiä paikasta ja elämänvaiheesta toiseen. Siirtymävaiheissa, kuten sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtymisessä, tarvitaan oikean suunnan löytämistä ja väärrien polkujen väistämistä. Tämän saavuttamiseksi työntekijän tehtävänä on tarvittaessa muuttaa ja ylläpitää elämän suuntaa nuoren kasvulle ja kehitykselle suotuisassa suunnassa. Lisäksi nuorella täytyy säilyä tunne siitä, että hän on turvassa, hänestä pidetään huolta ja myös hänen perhettään autetaan. Jo aiemmissa elämänvaiheissa tutuiksi tulleet prosessit, kuten luopuminen ja uudelleen aloittaminen, muistuvat nuoren mieleen tässä siirtymäkohdassa. Olennaista on, miten nuori kokee tämän siirtymävaiheen kokemusmaailmassaan. Siirtyminen sijaishuoltopaikasta itsenäiseen elämään herättää nuoressa monenlaisia tunteita kuten uteliaisuutta, jännitystä tai helpotusta.

4.1 Nuoruus elämänvaiheena ja siihen liittyvät kehityshaasteet

Aaltosen (2003, 13) mukaan nuoruus määritellään usein siirtymävaiheeksi aikuisuuteen. Nuoruus ei kuitenkaan ole vain välitavoite aikuisuuteen, vaan elämänvaihe, jolloin nuori kasvaa fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Nuoruuden loppuvaiheilla nuoren oma maailma laajenee, josta tulevat mallit ja haasteet muokkaavat häntä. Tässä vaiheessa myös nuoren hyvinvoinnin merkitys

korostuu. Nuoruusikä on usein nopeiden muutosten ja identiteetin rakentamisen aikaa. Nuoret saattavat olla myös erittäin herkkiä ja haavoittuvaisia, eikä kaikilla ole valmiuksia käsitellä omia vaikeuksiaan. Tällöin nuori tarvitsee apua ja tuen antajia vierelleen. Nuoren hyvinvointiin vaikuttavat niin yhteisölliset tekijät, kuten kulttuuri, koulu ja sosiaaliset verkostot ja perhetilanne, mutta myös nuori itsessään. Lastensuojelun piiriin kuuluvat nuoret kokevat nuoruuden kehityshaasteet samalla tavalla kuin kaikki muutkin nuoret, mutta lastensuojelun asiakkuus saattaa tuoda tähän elämänvaiheeseen joitakin erityisiä piirteitä, jotka on otettava huomioon työskentelyssä. Helmisen (2005, 23–28) mukaan valtaosa nuorista käy läpi nuoruusiän kehitystehtävät saaden riittävän avun, mutta tuen tarve kasvaa heti kun nuori havaitsee odottamattomia ja yllättäviä muutoksia, joihin hän ei löydä selviytymiskeinoja.

Nuoruusiän kehitykseen kuluu monia muutoksia: itsenäistyminen, oman elämän rakentaminen ja suunnittelu sekä aikuiselämän rooleihin sopeutuminen. (Helminen 2005, 17–19.) Nuoren on itsenäistymisprosessissa luovuttava monesta tutusta asiasta ja alettava rakentaa omanlaistaan elämää. Usein juuri tähän sijaishuollosta omaan elämään siirtyvä nuori tarvitsee tukea. Kehityshaasteisiin liittyy olennaisesti myös identiteetin ja myönteisen minäkäsityksen rakentaminen. Minäkäsityksen rakentamiseen liittyy oman fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen puolen hyväksyminen. On tärkeää hyväksyä itsensä ja tunnistaa omat vahvuudet, mutta vastaavasti myös omat kehittämishaasteet. Myönteisen minäkäsityksen omaaminen mahdollistaa pettymysten sietämisen lannistumatta. Nuoren kehityshaasteet muodostuvat siis ympäristön asettamien odotusten, toimintamahdollisuuksien ja antaman tuen sekä yksilön omien voimavarojen, tarpeiden ja valintojen pohjalta. (Aaltonen ym. 2003, 19, 133.)

Laurilan (2008, 100, 102, 119) mukaan sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren historia saattaa synnyttää korostettua pohdintaa identiteetistä. Verrattaessa ”tavalliseen nuoreen” vastaus ei aina avaudu yhtä helposti. Nuoren mieltä voivat askarruttaa monet kysymykset, esimerkiksi mikä tekee minusta minut tai mihin minä kuulun. Näihin kysymyksiin ei ole helppo vastata, mikäli nuorella on takana pitkä lastensuojelutausta. Keskenään ristiriitaiset muiden antamat ja itse antamat määritelmät minuudesta sekä mahdollisesti useasti haavoittunut jatkuvuuden

tunne luovat epäselvyyttä identiteettiin. Taskisen (2010, 153) mukaan viimeistään jälkihuollon aikana nuorelle olisi turvattava mahdollisuus käsitellä oman elämänsä vaiheita myönteisen identiteetin vahvistamiseksi. Tähän kuuluu esimerkiksi keskusteluja siitä, keneen nuori voi luottaa, mihin hän tuntee kuuluvansa ja keneltä hän voi tarvitessaan pyytää apua.

4.2 Erityisen tuen merkitys nivelvaiheessa

Sijaishuollosta itsenäistymiseen liittyy sijoituspaikan asettamista säännöistä ja rajoista irtaantumista, uudenlaisen vapauden, omasta päätösvallasta nauttimisen tunteita sekä irrottautuminen kasvattavista aikuisista. Irtautumiseen liittyy kuitenkin myös huolta omasta pärjäämisestä ja näköalattomuutta suhteessa tulevaisuuteen. Lastensuojelun arjessa elävillä nuorilla on kuitenkin usein tavallista haasteellisempi tulevaisuus edessään. Elinympäristö muuttuu ja mahdollinen laitostumisen purkautuminen vie oman aikansa. Monet sijaishuollossa olleet lapset ja nuoret kärsivät koulutukseen, työhön, asumiseen ja muihin aikuistumisen kehityksellisiin tai siirtymään liittyvistä vaikeuksista. Sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren tulisi voida valmistautua ajatukseen muutoksesta, tehdä luopumistyötä entisestä ja luoda realistista kuvaa tulevasta. Jälkihuoltoon siirryttäessä nuorelta vaaditaan sisäistä vahvuutta kohdata itsenäisen elämän mukanaan tuomat kehitykselliset ja sosiaaliset haasteet. (Mattila 2007, 10–11.) Sijaishuollon päättyessä nuorella on edessään kaksi vaativaa tunnetason prosessia: luopuminen ja uudelleen aloittaminen. Nuoren mielessä on paljon aikuistumiseen ja itsenäistymiseen liittyviä kysymyksiä ja siksi nuori tarvitseekin paljon ohjausta mutta myös henkistä tukea. Näiden lisäksi nuori tarvitsee myös konkreettista, tarpeisiin vastaavaa ja riittävän intensiivistä tukea, jotta irrottautuminen ja itsenäisen elämän aloittaminen sujuisi mahdollisimman hyvin.

Heikkinen (2007, 51–52) tuo ilmi, että erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten palvelun tulee sisältää jämäkän tavoitteenasettelun ja alkuvaiheen tilannearvioinnin. Tärkeää on myös ammattilaisten sitoutuminen, tarkat rutiinit, määrääaikainen tukiohjelma, jälkiseuranta ja arviointi. Nuorille kohdennettujen

interventioiden ja työmenetelmien tulisi sisältää sellaisia elementtejä, jotka perustuvat suojaaviin tekijöihin, jotka tukevat selviytymistä. Tällaisia tukirakenteita ovat, mm. turvallinen ympäristö, perheen hyvinvointi, koulutus ja lähiyhteisö. Yksi tärkeä sosiaalinen tuki on nuorten kasvuympäristöstä löytyvä aikuinen, joka on ehdoitta valmis kohtaamaan heidän tarpeensa. Sosiaalinen hyvinvointi syntyy jatkuvuudesta, pysyvyydestä, turvallisuudesta, vakuuttavuudesta ja varmuudesta, aikuisten riittävästä ajankäytöstä sosialisatioprosessissa ja taloudellisesta tasavertaisuudesta.

Kajanojan (2011, 48) tekemässä opinnäytetyössä, jossa tutkittiin lastensuojelunuorten kokemuksia jälkihuollosta, tuli esille, että sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtyminen ja jälkihuoltosuunnitelman tekeminen näyttäytyivät haastatteluissa nuorille todella epäselvinä kohtina. Nuoret eivät osanneet tarkemmin kuvata sitä mitä jälkihuollolla tavoitellaan, eivätkä nuoret nähneet työskentelyä kovin pitkäjänteisenä työskentelynä. Jälkihuollon suhteen nuoret pitivät tärkeänä riittävän informaation saamista, sekä tutustumista uuteen asuntoon ja ympäristöön hyvissä ajoin ennen sinne siirtymistä. Myös Jurvansuun tekemässä opinnäytetyössä (2013, 62–65) kävi ilmi, että nuoret eivät ole saaneet riittävästi tietoa jälkihuoltoon liittyen. Nuoret, jotka tietoa ovat saaneet, kokivat tiedon määrän kuitenkin riittämättömäksi tai sitten sitä oli tullut liikaa kerralla. Nuoret toivat esille, että tietoa tulisi välittää pienemmissä erissä ja helppotajuisemmin. Osalla nuorista ei ollut taasen mitään tietoa jälkihuollosta ja saatavilla olevista palveluista. Nuoret olivat siten joko tietoähkyssä tai eivät tienneet mitään jälkihuollon palveluista. Saadut tulokset kertovat tiedottamisen haasteista ja siitä, että tiedon omaksumisen prosessi vaatii aikaa ja työskentelyä. Riittävä tieto jälkihuoltopalveluista auttaa nuoria sitoutumaan suunnitelmalliseen jälkihuoltotyöhön paremmin. Tiedon antaminen ja jälkihuollosta etukäteen kertominen ovat merkittäviä tukevia tekijöitä siirtymäkohdassa sijaishuollosta jälkihuoltoon.

4.3 Arjen- ja elämänhallinnan merkitys itsenäistymisprosessissa

Yksilön elämäntapaan ja elämäntapaan vaikuttaa tunne siitä, kuinka hän kykenee hallitsemaan omaa elämäänsä. Nuoren elämänhallinnassa korostuu luonnollisesti nuoren lähellä olevat aikuiset, perhe ja ystäväpiiri, koulu tai työ. Näistä nuori saa voimavaroja, joiden avulla hän pitää elämänsä koossa. Siksi on äärimmäisen tärkeää, että nuorta tuetaan elämänhallinnassa itsenäistymisen kynnyksellä. Rostilan (2001, 15) tuo esille, että nuoren elämänhallinnassa on kysymys yksilön kyvystä sopeutua, selviytyä ja kokea elämänsä merkitykselliseksi. Nuoren tulee osata huolehtia itsestään, jotta hän voi elää itsenäisesti yhteiskunnassa. Siirtymävaiheessa kohti itsenäisyyttä nuoren tulisi ymmärtää ja kyetä hahmottamaan elämänsä kokonaisuus sekä omien valintojensa merkitys itsenäistymistään silmälläpitäen. Nuori tekee valintoja omaa elämäänsä ja tulevaisuuttansa varten. Työntekijöiden haasteena on kehittää nuoren puutteita ja heikkouksia niin fyysisen tekemisen kuin ymmärtämyksen kautta. Ei riitä, että nuori vain tekee, vaan hänen tulee myös tiedostaa tekemisensä merkitys sekä vaikutus tulevaisuuteen ja sitoutua siihen. Työntekijöiden yksi tärkeimpiä tehtäviä onkin opastaa nuorta refleктоivaan ajatteluun.

Arjenhallinta muodostuu neljästä osa-alueesta, jotka ovat ympäristön, rutiinien, suhteiden ja merkitysten hallinta. Ympäristön hallintaan kuuluvat kodin ja sen ympäristön omaksuminen. Rakentavan vuorovaikutuksen avulla nuori kokoaa itselleen kestävän tukiverkoston, johon turvautua arjen ongelmatilanteissa. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta arjen yksi keskeisimmistä osa-alueista on turvallisuuden tunteen kokeminen niin kotona kuin sen ulkopuolellakin. (Kivelä & Lempinen 2010, 12–16, 59.) Rantasen ja Tolosen (2012, 24–25) tutkimuksessa nousi esille se, että kaikilla tutkimukseen osallistuneilla nuorilla itsenäistymiseen liittyvät vaikeudet näkyivät selvimmin juuri arjenhallintataitojen puutteellisuutena.

Yksi haasteellinen arjen elementeistä on koti ja siihen liittyvät rutiinit. Rutiinit luovat elämiseen hallintaa ja vakautta sekä vaikuttavat nuoren hyvinvointiin positiivisesti. (Isotalo & Kinnunen 2004, 33–36) Itsenäistyvän nuoren hyvä arjenhallinta ja vuorokausirytmii koostuvat oman kodin ylläpidosta, arjen rutiinien luomisesta, sosiaalisista suhteista huolehtimisesta sekä päätöksien ja valintojen tekemisestä

ja niiden seurauksien ymmärtämisestä.. Nuori voi tarvita apuvälineitä arjen hahmottamiseen ja ajankäytön parantamiseen. Ajankäytön parantamiseksi ei ole kuitenkaan olemassa tiettyjä menetelmiä, vaan se vaatii aktiivista työtä. (Aaltonen ym. 2007, 185; Kivelä & Lempinen 2010, 12.)

5 VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI

Pohjolan mukaan (2012, 22–23) vaikuttavuuden käsite on usein haastava ja sitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Kun keskustellaan toimintojen vaikuttavuudesta, saatetaan puhua esimerkiksi vaikutuksista, seurauksista, hyödyistä tai onnistumisesta. Nykypäivänä esillä ovat olleet myös tuloksellisuus, kustannusvaikuttavuus ja laatukseskustelut, jotka kiinnittyvät läheisesti myös vaikuttavuuteen. Eri sanat ja merkitykset nousevat esiin erilaisista ajattelutavoista ja tarkastelusuunnista. Useimmin kuitenkin sosiaalityön prosessien vaikuttavuutta on kuvattu muutoksen käsitteellä, koska toiminnan tavoitteena on muutoksen tuottaminen. Vaikuttavuus on olennainen ulottuvuus sosiaalityössä, koska työssä tavoitellaan ongelmallisen tilanteen muuttumista laadullisesti paremmaksi. (Rajavaara 2007, 52.) Sosiaalityössä on tärkeää muistaa yhteiskunnallisen vaikuttavuuden käsite, joka sisältää toimintojen laajemmat kokonaisvaikutukset. Vaikuttavuus vastaa kysymykseen toimiiko menetelmä käytännössä, eli toisin sanoen miten menetelmä vaikuttaa todellisessa tilanteessa. Vaikutukset tarkoittavat yleensä tavoiteltuja hyötyjä asiakkaan hyvinvoinnissa tai muutoksen tapahtumista oikeaan suuntaan. (Haverinen 2012, 72.)

Vaikuttavuuden arvioinnin lähtökohtana ovat selkeät ja tarkat käsitykset siitä, miksi ja miten jokin interventio vaikuttaa. Vaikuttavuuden arviointiin sisältyy sekä vaikuttamisen prosessi että prosessin seuraus eli vaikutus. Vaikuttavuuden arviointi rakentaa siis siltaa prosessien ja niiden vaikutusten välille. Vaikuttavuuden arvioinnissa ei keskitytä niinkään kokonaisvaikutuksiin vaan siihen, mikä vaikuttaa mihinkin, milloin, miten ja millä edellytyksillä. (Dahler-Larsen 2005, 5-6.) Käytäntöihin kohdistuva tiedot ja vaikuttavuuden arviointi liittyvät tiiviisti toisiinsa. Vaikuttavuudessa on keskeisesti kyse siitä muuttuuko työskentelyn kohteena oleva ongelma juuri nimenomaan tietyn toiminnan avulla, jolloin keskiössä ovat toiminnan tulokset, vaikutukset ja vaikuttamisen prosessit. (Kempainen & Ojaniemi 2012, 44.) Kun puhutaan toiminnan vaikuttavuudesta, tarkoitetaan sillä kyseisen toiminnan kykyä saada aikaan muutoksia tietyssä systeemissä tai kohdejoukossa. Vaikuttavuuden arvioinnissa pitäisikin päästä kiinni mekanismeihin, joita työmenetelmät saavat aikaan erilaisissa konteksteissa

ja jotka mahdollistavat muutoksia asiakkaiden elämässä. Asiakastyössä ei riitä pelkkä arvio tai ”musta tuntuu”- tieto, vaan tarvitaan systemaattista tietoa joka tekee näkyväksi työntekijän tekemän työn. (Kempainen & Ojaniemi 2012, 46, 52.)

5.1 Vaikuttavuuden arviointi sosiaalityössä

Toimintaa kehitetään jatkuvasti arvioinnin perusteella. Asiakkaan edistymisen seuraaminen mahdollistaa työskentelyn ja toimintatapojen vaikuttavuuden arvioinnin. Sosiaalityön arviointi pohjaa aina johonkin kriteereihin olivat ne sitten yhteiskunnan asettamia tai työyhteisön omia kriteereitä. (Rostila 2002, 83.) Pohjolan (2012, 10–13) mukaan vaikuttavuus on keskeistä sosiaalityössä ja sen hallitseminen vaatii tutkimusta ja analyysia työhön sisältyvien ilmiöiden välisistä suhteista. Vaikuttavuutta on haastavaa todentaa, koska sosiaalityön toiminnassa ovat aina mukana prosessit, olosuhteet, asiakkaan elämässä vaikuttavat muut tekijät sekä toimintaympäristöt ja rakenteet, joten vaikuttavuuden tarkastelu koostuu siis useista samanaikaisista moniulotteisista ilmiöistä. Toisin sanoen etukäteen on vaikeaa hahmottaa sitä, mikä todella vaikutti.

Tärkeää on muistaa myös yhteiskunnallisen vaikuttavuuden käsite, joka sisältää toimintojen laajemmat kokonaisvaikutukset. Sosiaalityö on kontekstuaalista, jolloin työ heijastuu aina yksilöllisiä tilanteita pidemmälle. On huomioitava, että ihminen on osa toimintaympäristöään ja elämänsä kokonaisuutta. Sosiaalipalveluiden ja sosiaalityön arvioinnissa on suurimmalta osin keskitytty tuottamaan tietoa siitä, miten palvelut toimivat. On myös kuitenkin tarpeellista tuottaa tietoa siitä, mitä vaikutuksia palvelulla on myös yhteiskunnallisella tasolla, väheneekö vai lisääntyykö esimerkiksi asiakkaiden eriarvoisuus tai marginaalisuus. Vaikutusten arvioinnista on eniten hyötyä asiakkaille, koska sen avulla saadaan kehitettyä asiakaskäytäntöjä asiakkaiden tarpeita vastaavaksi. Sosiaalityön vaikuttavuuden arviointia tarvitaan siis osoittamaan työn merkitys ja tulokset sosiaalipalveluiden asiakkaille, työntekijöille, hallinnolle ja muille päätöksentekijöille. (Korteniemi, Kotiranta & Kivipelto 2012, 89, 107.) Sosiaalityön

vaikuttavuus asiakkaan näkökulmasta on konkreettisiin tarpeisiin vastaamista, vuorovaikutuksessa saatuja kokemuksia ja kohtaamisen seurauksena tapahtuneita muutoksia. (Haverinen 2012, 75.)

5.2 Lastensuojelutyön vaikuttavuus

Pölkin (2004, 272–279) mukaan lastensuojeluun liittyy paljon odotuksia ja vaatimuksia. Myös lainsäädäntö ja muut normit asettavat omat ehtonsa työskentelylle. Tutkimustiedolta ja arvioinnilta odotetaan tukea laadukkaaseen lastensuojelutyön kehittämiseen, erityisesti toivotaan tietoa työmenetelmien vaikuttavuudesta. Tutkimustieto antaa välineitä jäsentää asiakkaiden elämäntilanteita ja palvelutarpeita sekä työn vaikuttavuutta eri näkökulmista. (Pekkarinen 2011, 42.) Lastensuojelun vaikuttavuutta kuvaavat asiakkaiden, omaisten ja henkilökunnan käsitykset työskentelyn onnistuneisuudesta ja laadukkuudesta. Vaikuttavuuden arviointi edellyttää tavoitteiden asettamista, jotta voidaan peilata sitä, onko asetetut tavoitteet saavutettu. Vaikutukset ovat siis palveluiden käyttäjän elämässä näkyviä muutoksia, jotka ovat seurausta palveluiden käytöstä. Rousu ja Holma (2004, 8-10) tuovatkin esille, että lastensuojelulta tulee edellyttää mahdollisimman suurta laadukkuutta kaikissa osaluissaan. Laadulla tarkoitetaan palvelun tai toiminnan kykyä täyttää sille asetetut vaatimukset ja siihen kohdistuvat odotukset. Laadukkaan lastensuojelun voidaan siis edellyttää olevan myös vaikuttavaa.

Mahdollinen lastensuojelun asiakkuuden kynnyksen mataloituminen, varhaisempi puuttuminen kouluvaikeuksiin, diagnostiikan kehittyminen, lastensuojelupalvelujen ”normaalistuminen” ja muiden palvelujen puuttumiskynnyksen tehostuminen saattavat kasvattaa tulevana vuosina lastensuojelun piirissä olevien nuorten asiakasmäärää. Lastensuojelun haasteena on, miten se kykenee resursseillaan vastaamaan mahdolliseen kasvavaan tuen tarpeeseen. Lastensuojelun kasvava asiakkuus saattaa kertoa varhaisempien ongelmien laukeamisesta nuoruusvaiheessa, nuoruuteen liittyvien ongelmien nopeammasta syntyprosessista, herkemmästä yhteydenottokynnyksestä lastensuojeluun ja

ongelmien herkemmästä havaitsemisesta palveluverkostossa. Se kertoo myös perheiden taloudellisista vaikeuksista, kasvatusongelmista ja nuorten arjen suoriutumiseen liittyvien vaatimusten kasvusta kodin ja koulun kontekstissa sekä yhteiskunnan suoriutumisvaatimuksiin liittyvästä nopearytmisyydestä. (Heikkinen 2007,8-9, 22.) Lastensuojelutyö on kokonaisvaltaista ja siihen kuuluu lasten ja nuorten materiaalisista perustarpeista huolehtiminen ja kasvuun, kehitykseen sekä hyvinvointiin liittyviin tarpeisiin vastaaminen. Lastensuojelussa työtä tehdään ihmisten kanssa, joten työ perustuu inhimillisiin kohtaamisiin ja yhteyksien rakentamiseen. Palvelujen vaikuttavuus kiinnittyy määrällisen riittävyyden ohella myös vahvasti laadullisiin tekijöihin. Pätevien ja kokeneiden työntekijöiden riittävyys, saatavuus ja osaaminen vaikuttavat lastensuojeluun kokonaisuudessa. (Heino 2008, 17.)

Lastensuojelun julkilausuttu tavoite on vaikuttaa lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä elämään niin, että he voisivat elää arkielämää turvallisessa, huolehtivassa ja rakastavassa ympäristössä. Tämä vaikuttaminen voi tapahtua monilla eri tasoilla ja siksi onkin vaikeaa yksinkertaisin keinoin osoittaa, miten lastensuojelu vaikuttaa yksittäisten asiakkaiden hyvinvointiin. Tärkeää onkin määritellä mitä työssä onnistuminen on ja eritellä millaisten prosessien tuloksena asiakkaiden elämässä voidaan sanoa tapahtuneen merkittävää muutosta. (Ritala-Koskinen 2003, 103–104) Lastensuojelussa vaikuttavuuden arviointi on haasteellista, koska vaikuttavinta palvelua on palvelun tarpeen ennaltaehkäisy. Haastavaa vaikuttavuuden arvioinnissa on myös se, että nuoren kasvu ja kehitys on vielä työskentelyvaiheessa kesken, eikä kehityksen suuntaa voida ennustaa. Keskeisintä lastensuojelun arvioinnissa olisikin tehdä näkyväksi asiakasvaikutukset ja hyödyt. Lastensuojelun vaikuttavuuden määrittelyn ongelma liittyy siihen, että vaikutusten syntyminen on hidas prosessi ja tapahtuu usein vasta pitkällä aikavälillä. Niinpä lastensuojelullisten toimenpiteiden vaikuttavuutta tarkasteltaessa on otettava huomioon, että on olemassa lyhyellä ja pitkällä aikavälillä mitattavia vaikutuksia. (Rousu & Holma 2004, 10–23).

Lastensuojelun vaikuttavuuden arvioinnissa olennainen tieto on se, missä määrin lapsen tai nuoren elämässä on tapahtunut edistymistä asiakkuuden alkamiseen verrattuna. Vaikuttavuudenarviointi edellyttää siis ensin tavoitteiden asettamista.

Palvelu on siis silloin vaikuttavaa, kun sen avulla saadaan aikaan halutun suuntainen muutos ongelmatilanteessa. (Suhonen 2008, 141.) Asiakasvaikuttavuudella tarkoitetaan siis sitä, että pyritään aikaansaamaan asiakasta hyödyttäviä vaikutuksia, esimerkiksi muutoksia, joiden myötä lapsen tai nuoren elämäntilanne kohenee. On siis tuotettava seurantatietoa siitä, miten asiakkaat ovat hyötäneet, minkälaisia vaikutuksia lastensuojelutyöllä on tuotettu. Lastensuojelussa asiakastyön vaikutuksia voidaan arvioida viimeistään asiakassuhteen päättyessä: mihin pyrittiin ja mihin lopputulokseen päästiin. (Rousu & Holma 2004, 33–34.)

5.3 Lastensuojelun vaikuttavuuden tutkimuksia

Olmialan (2007, 38–45) tekemässä selvityksessä nousi esiin useita eri avohuollon tukitoimien vaikuttavuuteen liittyviä tekijöitä. Selvityksessä tuli esille se, että nykyään nuoret tarvitseva moniammatillista apua eikä ongelmia voida selvittää yksin lastensuojelun keinoin. Nuorten kohdalla merkittäväksi vaikuttavuustekijäksi nousi koulunkäymisen säännöllistyminen ja koulutyöskentelyyn osallistuminen. Positiivisia vaikutuksia on saatu sairaanhoidon, oppilashuollon, nuorisotyön ja sosiaalityön palvelujen yhteissummasta. Nuoren tarvitsemien eri palvelujen yhteistyö ja samanaikaisuus on siis keskeistä hyvien tulosten saamiseksi. Myös nuoren asuinympäristö ja sen merkitys tuli esille aineistossa. Asiakkaat kertoivat myös suhteestaan työntekijöihin ja aineistossa korostettiin hyvän ja luottamuksellisen suhteen merkitystä. Henkilösuhteiden lisäksi aineiston asiakkaat nostivat esille avun saamisen kynnyksen ja palvelujen joustavuuden. Vaikuttavan lastensuojelun tunnusmerkkejä aineistossa olivat mm. seuraavat muutokset: koulunkäynnin säännöllistyminen, aktiivisuuden ja avoimuuden lisääntyminen, rikosten, aggressiivisuuden ym. oireiden väheneminen, hyvän vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteiden lisääntyminen, arjen ”normalisoituminen” sekä kouluttautuminen ja työllistyminen.

Penninkankaan (2012, 65–79) tekemässä Pro-gradu -tutkimuksessa todetaan, että lastensuojelun avohuollon tukitoimilla oli merkittävää vaikutusta asiakkaiden

elämänhallinnan saavuttamiseen, koulumenestykseen ja perhesuhteisiin sekä lastensuojelun avohuollon tukitoimet koettiin pääosin tarpeelliseksi. Omalla motivaatiolla ja tahdolla nähtiin olevan myös merkitystä elämäntilanteen muutoksessa. Merkittävää oli, että tukitoimet ovat asiakkaan omaan suostumukseen perustuvia ja näin asiakkaalla säilyi tunne oman elämänsä hallinnasta. Asiakkaan näkökulmasta tarkasteltuna sosiaalityön vaikutus näkyy siis konkreettisiin tarpeisiin vastaamisena ja vuorovaikutuksen kautta syntyneissä kokemuksissa sekä kohtaamisen seurauksena tapahtuvissa asioissa ja muutoksissa. Asiakkaiden kokemukset lastensuojelun työntekijöiden työskentelystä vaihtelivat. Osa asiakkaista koki, että työntekijöillä oli merkittävä positiivinen rooli elämäntilanteen muutoksessa. Osalla asiakkaista oli taas kokemus siitä, että vuorovaikutus työntekijöiden kanssa oli vähäistä tai jopa epämiellyttävää. Penninkangas toteaaakin tutkimuksessaan, että lastensuojelun avohuollon tukitoimilla on merkittävä vaikutus elämänhallinnan saavuttamiseen ja työntekijöillä on merkittävä rooli elämäntilanteen muutoksessa.

Koska lastensuojelun vaikuttavuutta ei ole vielä kovinkaan paljon tutkittu Suomessa, voidaan näiden muutaman tutkimuksen pohjalta todeta, että lastensuojelun vaikuttavuuden teemoiksi ja ydinasioiksi nousevat siis elämänhallintaan ja hyvinvointiin liittyvät asiat, kuten koulukäynti, perhesuhteet, ympäristön turvallisuus sekä ongelmien vähentyminen ja elämäntilanteen kokonaisvaltainen selkiytyminen. Lastensuojeluyön vaikuttavuuteen liittyy läheisesti myös työskentelyn sujuvuus ja toimivuus, vuorovaikutuksen laatu, luotettavuus, palveluiden yleinen laatu ja saatavuus, tukitoimien riittävyys, henkilöstön ammatillinen osaaminen ja asiakaslähtöisyys. Työskentelyyn vaikuttavat myös työntekijöiden pysyvyys, tuen jatkuvuus ja asiakkaan oma sitoutuminen työskentelyyn. Myös asiakkuuden kesto ja käytettävissä olevat menetelmät vaikuttavat työskentelyn vaikuttavuuteen ja työn onnistumiseen.

6 TUTKIMUKSEN KULKU

Opinnäyteyöni tutkimuskysymyksinä on miten Tukeva Oy:n jälkihuollon asiakkaana olleet nuoret ovat kokeneet lastensuojelun jälkihuollon vaikuttavuuden ja merkityksen hyvinvointinsa kannalta sekä millä tavoin työntekijät ovat kokeneet työskentelyn vaikuttaneen nuorten hyvinvointiin. Tutkimuksessa selvitettiin myös millaisia näkemyksiä ja kokemuksia lastensuojelunasiakkailla on jälkihuollosta sekä millaisia työntekijöiden kokemusten mukaan ovat nuorten tuen tarpeet. Yhtenä tutkimuskysymyksenä oli myös se, millaisia ovat olleet työskentelyn tavoitteet ja millä tavoin työskentelyssä asetettuihin tavoitteisiin on pyritty ja kuinka hyvin ne oli saavutettu. Työntekijöille ja nuorille asetetut kysymyksen poikkisivat hieman toisistaan, koska tutkimuksessa halusin hyödyntää työntekijöiden ammatillista näkemystä työskentelyprosessista. Siten vain työntekijöiltä kysyttiin esimerkiksi nuorten tuen tarpeista ja tavoitteiden asettamisesta.

Valitsin tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen. Tutkimukseni tarkoituksena oli tutkia jälkihuoltoasiakkaiden ja työntekijöiden henkilökohtaisia näkemyksiä työskentelyn vaikuttavuudesta ja määrällisillä tutkimusmenetelmillä näkemyksiä olisi ollut haastavaa mitata. Lisäksi itselleni tuntui mielekkäältä kerätä aineisto nimenomaan haastattelemalla tutkimukseen osallistuvia henkilöitä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan tarkoituksena on paljastaa odottamattomia seikkoja, joten lähtökohtana ei ole siis teorian testaaminen vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Tutkija ei siis määrää sitä, mikä on tärkeää. Tyypillistä laadullisessa tutkimuksessa on suosia sellaisia menetelmiä, joissa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 160.)

6.1 Tutkimuksen toteutus

Toteutin haastattelut teemahaastattelun periaatteita noudattaen yksilöhaastatteluina. Halusin toteuttaa haastattelut nimenomaan yksilöhaastatteluna, koska silloin keskustelut ovat usein syvällisempiä ja uskon,

että yksilöhaastatteluissa on helpompi tuoda asioita esille kuin ryhmähaastatteluissa. Nauhoitin jokaisen haastattelun, joka toimi tulkintojen tarkastamisen välineenä sekä muistini tukena. Suunnittelin etukäteen teemahaastattelurungot sekä työntekijöille että nuorille (liite 4 ja 5), jotka toimivat keskustelun tukena haastatteluiden aikana. Haastattelurunkojen kysymykset keskittyivät pääasiassa nuoren tarvitsemaan tukeen, työn tavoitteisiin ja työskentelyn vaikuttavuuteen. Haastattelurunkojen teemat ja tarkentavat kysymykset etenivät työskentelyprosessin eri vaiheiden mukaisesti työskentelyn tavoitteiden asettamisesta aina työskentelyn loppuvaiheisiin saakka.

Tutkimukseeni osallistui kolme työntekijää ja neljä nuorta. Mielestäni sain kokoon sopivan kokoisen ja riittävän laajan tutkimusaineiston. Haastateltavat nuoret valikoituivat tutkimukseen siten, että Tukeva Oy:n toiminnanjohtaja yhdessä työntekijöidensä kanssa päättivät tarjota haastateltaviksi yhteensä kymmenen erilaista asiakastapausta. Näistä asiakastapauksista lähdettiin hakemaan tutkimuslupaa ja sosiaalityöntekijän kautta kysyttiin nuorilta halukkuutta osallistua tutkimukseen ja siten sain nämä neljä nuorta haastateltaviksi. Joten tutkimukseni aineisto on otos isommasta ryhmästä. Työntekijät valikoituivat haastatteluun sen perusteella jotka olivat tehneet eniten yhteistyötä haastatteluihin valikoituneiden nuorten kanssa.

Haastattelut kestivät puolesta tunnista reiluun tuntiin. Mitä useamman haastattelun olin tehnyt, sitä paremmin ne alkoivat sujua. Osasin keskittyä ensimmäisten haastatteluiden jälkeen tutkimuksen kannalta olennaisiin asioihin ja muutenkin haastattelut muuttuivat syvällisemmiksi, kun tiesin mihin asioihin haluan vastauksia. Ensimmäiset haastattelut olivatkin enemmän harjoittelua. Mielestäni haastattelutilanteet kokonaisuudessaan olivat kuitenkin onnistuneita, ilmapiiri kaikissa haasteluissa oli avoin, rento ja luottamuksellinen.

6.2 Tutkimusaineiston analysointi

Valitsin analysointimenetelmäksi sisällönanalyysin, jossa pyritään löytämään aineistosta kiinnostavat näkökulmat. Aluksi aineisto on hyvä litteroida sanatarkasti, jonka jälkeen aineisto koodataan, koska se auttaa tutkijaa jäsentämään aineistoaan. Tämän jälkeen sisällönanalyysissa luokitellaan, teemoitellaan ja tyypitellään aineisto. Luokittelun ja teemoittelun avulla aineistoa voidaan järjestellä ja pilkkoa. Tämän jälkeen aineistosta aletaan etsiä varsinaisia teemoja, jonka pohjalta aineiston analyysi suoritetaan etsimällä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia sekä muita erityisiä huomioita. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 92–93).

Aloitin tutkimusaineiston analysoinnin litteroimalla nauhoitukset sanantarkasti. Aineistoa kertyi paljon ja yhden haastattelun litteroiminen kesti useita tunteja. Litteroinnin jälkeen luin useampaan kertaan haastatteluvastaukset läpi ja mietin samalla, mistä aloittaisin aineiston analyysin. Aluksi koodasin haastateltavat ja poimin eri teemoihin liittyvät haastatteluvastaukset koodeineen omiin tiedostoihinsa. Tämän jälkeen lähdin purkamaan aineistoa teemoihin tukeutuen, etsin vastauksista eroja, yhtäläisyyksiä sekä kiinnostavia huomioita. Vähitellen aineistosta löytyi omasta mielestäni olennaisimmat ajatukset, joita sitten lähdin kirjoittamaan auki. Näkökulmina analysoinnissa olivat yleisimmät asiat, jotka nousivat teemoihin liittyen useimmin esille sekä ne vastaukset, jotka poikkesivat huomattavasti yleisemmästä mielipiteestä.

6.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen tekemiseen liittyy monia eettisiä kysymyksiä. Eettisesti hyvän tutkimuksen tullee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, joka tarkoittaa, että tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti eivätkä tutkimuksen tulokset saa johtaa harhaan tai olla puutteelliset. Eettisyyden kannalta on tärkeää, että tutkimuksen lähtökohtana on ihmisarvon kunnioittaminen. Haastateltavien itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa antamalla heille mahdollisuus päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Yleensä tutkimukseen osallistuvilta edellytetäänkin suostumus osallistua tutkimukseen. (Hirsjärvi, Hurme & Sajavaara 2007, 23-25.) Pyrin kertomaan

haastateltaville mahdollisimman tarkasti tutkimuksestani. Työntekijöille kerroin suullisesti tutkimuksesta ja nuorille saatekirjeessä (liite 3), jonka lähetin heille sosiaalityöntekijän välityksellä. Lisäksi kerroin haastateltaville, kuinka tulen käyttämään heidän sanomisiaan ja miten tutkimus tulee etenemään. Näin ollen he olivat tietoisia siitä, mihin olivat suostumassa, mikä on mielestäni tärkeää tutkimuksen eettisyyden kannalta. Jokainen haastateltava osallistui tutkimukseeni täysin vapaaehtoisesti.

Tutkimukseni eettisyys näkyi myös siinä, että hankin asianmukaiset tutkimusluvut (liite 2), ennen kuin aloitin tutkimuksen tekemisen. Pysin tutkimuksessani siihen, että haastateltavat säilyvät tunnistamattomina ja, että aineisto tallennetaan ja säilytetään asianmukaisesti. Yritin haastatteluissa käyttää mahdollisimman avoimia kysymyksiä, mutta välillä jouduin johdattelemaan haastateltavia, niin että keskustelu etenisi ja saisin heidät kuvailemaan asioita laajemmin kuin muutamalla sanalla. Näin ollen olen voinut kysymysten asettelulla vaikuttaa haastateltavien sanomisiin. Tutkimuksessani pyrin kirjoittamaan tulokset tavalla, josta ei voi tunnistaa haastateltavia sekä muutenkin raportoimaan tulokset tarkasti ja yksityiskohtaisesti.

6.4 Tutkimuksen laatu ja luotettavuus

Laadun kannalta on tärkeää, että haastattelu tallennetaan, jotta haastattelutilanteeseen voidaan tarvittaessa palata ja siten vähentää väärin tulkitsemisen vaaraa. Haastattelurunko on myös hyvä apuväline, jonka avulla voidaan tarkistaa, onko kaikki asiat varmasti tullut kysytyä ja käytyä läpi. Haastattelun laatuun voidaan vaikuttaa myös litteroimalla aineisto mahdollisimman pian ja tarkasti haastattelun jälkeen. Näin tilanteesta on vielä hyvät ja totuudenmukaiset muistikuvat. Haastattelututkimuksen luotettavuuden kannalta on olennaista mainita muun muassa millaisissa olosuhteissa ja paikoissa aineisto kerättiin, kuinka kauan haastattelut kestivät ja mitkä asiat mahdollisesti häiritsivät haastatteluja. Samoin kerrotaan mahdollisista virhetulkintoista haastatteluissa ja tutkija arvioi myös sitä, miten itse toimi haastattelutilanteissa ja miten se mahdollisesti vaikutti saatuun aineistoon ja haastateltavien mielipiteisiin. Lisäksi on

tärkeää perustella huolellisesti aineiston perusteella tehdyt tulkinnot. Tutkija voi käyttää esimerkiksi suoria lainausotteita tutkimusselosteiden ohessa päätelmiensä perustana. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 227–228.)

Mielestäni tutkimuksen laatuun vaikuttaa se, kuinka motivoituneita haastateltavat ovat osallistumaan tutkimukseen. Motivaatio vaikuttaa siihen, minkä verran haastateltavat haluavat aiheesta kertoa ja miten he kysymyksiin vastaavat. Tärkeää on myös, että ymmärtää, mistä kulloinkin puhutaan. Pyrin haastattelussa välttämään liian ammatillisia ja vaikeita sanoja sekä selittämään tarkasti, mitä milloinkin halusin tietää. Tutkimuksen onnistumisen kannalta on hyvin tärkeää, että tulokset olisivat mahdollisimman luotettavia. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa usein tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Painotin aina haastattelujen aluksi tutkimuksen luottamuksellisuutta ja sitä, että tutkimuksen tuloksissa haastateltavien henkilöllisyys ei paljastu ja, että itseäni koskee tutkijana ehdoton salassapitovelvollisuus. Toivon näiden asioiden auttaneen siitä, että haastateltavat kertoivat asioista niin kuin ne todellisuudessa heidän mielestään ovat.

Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta. Reliabiliteetti voidaan todeta hyväksi, jos kaksi arvioijaa päätyy samaan tulokseen tai jos samaa henkilöä tutkitaan eri tutkimuskerroilla ja saadaan sama tulos. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226.) Laadullisessa tutkimuksessa pätevyyttä ja luotettavuutta ei voida arvioida aivan samalla tavalla kuin määrällisessä tutkimuksessa. On hyvin epätodennäköistä, että kahdella eri tutkimuskerralla saataisiin aivan samankaltaisia tuloksia, koska laadulliseen tutkimukseen vaikuttaa aina konteksti ja tutkijan omat tulkinnot. Siksi olisikin tärkeää kuvata lukijalle tarkoin, mitä tutkimuksessa on tehty ja miten tuloksiin on päädytty. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 186.) Tässä tutkimuksessa ei tehty erityisiä arvioita reliabiliteetin suhteen, joten on haastavaa todeta mitään tulosten toistettavuudesta. Olen kuitenkin pyrkinyt kertomaan mahdollisimman tarkasti mitä olen tutkimuksessa tehnyt ja miten olen päässyt saatuihin tuloksiin.

7 TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYKSET JÄLKIHUOLLON MERKITYKSESTÄ JA VAIKUTTAVUUDESTA

Tutkimukseeni osallistui kolme Tukeva Oy:n työntekijää, jotka kaikki olivat koulutukseltaan sosionomeja ja olivat työskennelleet Tukeva Oy:llä useamman vuoden. Kyseiset työntekijät olivat työskennelleet suurimaksi osaksi haastateltujen nuorten kanssa. Esitän työssäni työntekijöitä ja nuoria koskevat tulokset erillään toisistaan ja olen ryhmitellyt työntekijöiden haastatteluaineistosta tulkitsemat tulokset haastattelurunkoni teemojen mukaisesti nuoren tarvitsemaan tukeen, työskentelyn tavoitteisiin ja niiden saavuttamiseen sekä työskentelyn vaikuttavuuteen. En mainitse tuloksissa haastateltavien nimiä, vaan olen koodannut työntekijähaastattelut koodeilla: T1, T2 ja T3. Käytän tuloksissa suoria lainauksia todentamaan ja elävöittämään tutkimusaineistoa.

7.1 Nuorten tarvitsema tuki

Haastatteluista tuli ilmi, että nuorten tarvitsema tuki oli kokonaisvaltaista tukemista. Nuorten yleisin tuen tarve jälkihuollossa oli työntekijöiden näkemyksen mukaan arjessa selviytymisen ja itsenäisyyden tukeminen. Nuorten avun tarve oli siten perusarjentahtoihin liittyvää tukea ja ohjausta. Osaa nuorista tavattiin useamman kerran viikossa ja joidenkin kanssa tavattiin harvemmin ja työntekijät kertoivatkin, että käynnit sovittiin aina nuoren tarpeiden perusteella. Työskentely räätälöitiin aina siis nuoren tuen tarpeiden mukaan. Työntekijät kertoivat, että he pyrkivät työskentelyllään tukemaan nuoria itsenäiseen toimintaan sekä kannustamaan heitä oma-aloitteisuuteen. Näiden edellä mainittujen tuen tarpeiden ja tarjottavan avun kautta pyrittiin vaikuttamaan nuoren hyvinvointiin ja saamaan nuori itsenäisen elämän alkuun. Seuraavaksi käyn läpi aineistoissa nousseita yleisimpiä kategorioita, jotka on merkitty tekstiin tummennetulla lauseilla.

Talouden ja asumisen tukeminen. Yksi suuri tuen tarve työntekijöiden näkemysten mukaan oli raha-asioiden hoitamisessa ja talouden kuntoon saamisessa. Työntekijät kertoivat, että kaikki nuoret tarvitsivat taloudellista tukea,

jotta he voisivat aloittaa oman itsenäisen elämän. Kenelläkään nuorista ei ollut jälkihuoltotyöskentelyn alussa tuloja, joten itsenäistymisvarat olivat jokaiselle nuorelle merkittävässä osassa toimeentulon kannalta ja siksi työntekijät korostivat itsenäistymisvarojen tärkeyttä jälkihuollossa. Aineistosta ilmeni myös, että nuoret tarvitsivat myös asiointiin liittyvää tukea, kuten apua erilaisten lomakkeiden täyttöön ja virastoissa asioimiseen sekä toimeentulon hakemiseen. Raha mahdollisti suurelle osalle nuorista oman itsenäisen elämän aloittamisen ja siten työntekijöiden yhdeksi tehtäväksi nousi nuorten toimeentulon turvaaminen. Työskentelyn aikana jokainen nuori oli muuttanut omaan asuntoon ja siihen he olivat tarvinneet myös käytännön apua tavaroiden hankintaan, ohjausta kodinhoitamiseen liittyvissä asioissa ja ylipäältään apua asunnon hankkimisessa.

”Tukea ja apua tarvitaan käytännön asioiden hoitamiseen, raha-asioihin, ylipäältään asunnon etsimiseen ja siihen liittyviin asioihin. Sitten apua tarvitaan kyl myös toimeentuloasioissa ja kela- asioissa. Mut sitte taas toisaalta tarvitaan apua ihan perusjuttuihin eli ruuanlaittoon, pyykinpesuun, siivoukseen... Monetkaan eivät ole opetelleet näitä taitoja. Sit varsinkin kaupassa käynti ja rahan käyttö on sellaisia opeteltavia asioita mihin ei meinaa edes aika riittää. Rahan käyttö on kyl ehkä se isoin asia mihin tukea tarvitaan.” (T2)

Psykososiaalinen tukeminen ja verkostotyö. Työskentelyn aikana nuorten kanssa tehtiin paljon konkreettisia asioita. Silti toiminnan lomassa käytiin paljon myös keskusteluja nuorten nyky-tilanteesta sekä tulevaisuuden suunnitelmista. Työntekijät kertoivat, että nuoret ovat hyvin haasteellisen elämänmuutoksen kynnyksellä ja silloin tarvitaan paljon myös henkistä tukea. Nuoret tarvitsivat kannustusta ja motivointia oman elämän järjestämiseksi. Jokaisen työntekijän mielestä keskustelut ja psykososiaalinen tukeminen oli yksi merkittävä tuen muoto jälkihuoltotyössä. Työskentelyn kautta nuorilla oli turvallinen aikuinen, jolla oli aikaa sekä kiinnostusta häntä ja hänen asioita kohtaan. Vaikka asiat tehtiin usein toiminnan kautta, silti keskustelujen kautta työntekijät kokivat pystyvänsä vaikuttamaan nuoreen eniten. Esille nousi myös, että usein työskentelyn aikana kartoitettiin nuoren sosiaalista tukiverkostoa.

Koulunkäynnin tukeminen. Työntekijät kertoivat, että kaikki nuoret olivat tarvinneet tukea koulunkäyntinsä järjestämiseen. Kahdelle nuorelle oli työskentelyn aikana järjestetty koulupaikka ja muiden nuorten koulunkäyntiä oli tuettu erilaisin ohjauksellisin keinoin. Kukaan tutkimukseen osallistuneista nuorista ei ollut työelämässä ja siten koulutuksen järjestäminen tai sen loppuun suorittaminen oli nuorille ensisijaisen tärkeää. Työntekijöiden mukaan nuorten koulukäynnin tukeminen on merkittävässä osassa jälkihuoltoa ja siihen yleensä paneudutaankin jo työskentelyn alkuvaiheessa.

Arkielämäntaitojen harjoittaminen. Työntekijöiden mukaan muutaman nuoren kanssa harjoiteltiin arkielämäntaitoja, kuten siivousta, pyykin pesua, kaupassa käymistä ja ruuanlaittoa. Näiden taitojen harjoittamiseen tarvittiin apua ja tukea varsinkin työskentelyn alkuvaiheessa. Usein kodinhoidollisia asioita tehtiinkin yhdessä työntekijän kanssa. Haastatteluista kävi ilmi, että nuoret käyvät erilaisia vaiheita läpi työskentelyn aikana, useimmiten juuri aluksi nuori opettelee itsenäisen elämän perustaitoja, kuten siivousta, ruuanlaittoa ja rahankäyttöä ja työskentelyn edetessä nuori alkaa oppia näitä taitoja ja sitä kautta toimimaan itsenäisemmin. Työskentelyn loppuvaiheessa nuori osaa jo itsenäisesti hoitaa omia asioitaan eikä siten tarvitse jatkuvaa ohjausta ja tukea.

”Et kyl se on ihan tämmöstä perustavaa laatua olevaa ohjaamista ja tukemista, pikkuhiljaa tekemistä. Usein se on konkreettista tekemistä, asioimisia, lomakkeiden täyttöä, työharjoittelu- tai koulupaikan hakemista...” (T3)

Tuen tarpeen muuttuminen työskentelyn edetessä. Kysyttäessä muuttuuko tuen tarve työskentelyn edetessä, työntekijät kertoivat, että nuoren tuen tarve muuttuu riippuen siitä, miten nuoren elämä ja arki on järjestynyt työskentelyn aikana. Jokaiselle nuorelle löytyi esimerkiksi koulu- tai työpaikka, jonka kautta nuorten arki järjestyi ja tuen tarve väheni. Esimerkiksi kaksi nuorista tarvitsi huomattavasti tiiviimpää työskentelyä kuin kaksi muuta nuorta. Usein alkuvaiheessa tukea tarvittiin enemmän ja työskentelyn edetessä tuen tarve yleensä väheni. Työntekijät kokivat, että aloitusvaiheessa tiiviimpi työskentely oli myös hyödyksi, koska silloin pystyttiin tutustumaan nuoreen ja sitä kautta pyrittiin

luomaan hyvää luottamussuhdetta. Työskentelyn aikana tilanteet muuttuivat useasti, muutaman nuoren kohdalla tilanteet menivät parempaan suuntaa ja joissain tapauksissa edistyminen saattoi hidastua työskentelyn aikana syystä tai toisesta. Useimmin tilanteet kuitenkin muuttuvat paremmaksi työskentelyn aikana. Työskentelyn loppuvaiheessa tapaamisia vähennettiin ja katsottiin nuori pärjää ilman jatkuvaa tukea.

”Et kyllä siihen alkuun tarvitaan sitä apua ja tukee mut ei kuiteskaan tehdä niitä asioita sen nuoren puolesta kumminkaa. Et pitäähän sitä nuorta vastuuttaa, mut varmaan alkuun pitää kuiteski olla sillee hollilla. Et kyllähän se niin on et siihe alkuun tarvitaan enemmän tukee ja sit siitä sillee saattaen. Mut sit pitää muistaa se et kun sitä tukee vähennetään ni se nuori saattaa lipsahtaa huonompaan suuntaan jossain vaiheessa.” (T3)

”Loppuvaiheessa muutenki vähennetään sitä tuen tarvetta ja katotaan miten se nuori pärjää omillaan. Et ei oo hyvä katkaista sitä työskentelyä yhtäkkiä seinään.” (T2)

7.2 Työskentelyn tavoitteet ja niiden saavuttaminen

Haastatteluissa nousi ilmi, että jälkihuoltoa ohjaavat aina työskentelylle asetetut tavoitteet. Työntekijät kertoivat, että työskentely alkaa aina kunnan sosiaalityöntekijän yhteydenotolla, jonka jälkeen työskentelylle asetetaan yhteistyössä tavoitteet. Tavoitteita pyritään aina tarkistamaan säännöllisin väliajoin ja tavoitteiden kautta pyritään saavuttamaan haluttuja tuloksia nuoren hyvinvoinnissa. Nuorten tavoitteet olivat hyvin käytännönläheisiä, kuten esimerkiksi, apu asunnon löytämisessä tai koulupaikan löytäminen. Kaikki nämä tavoitteet kyseisten nuorten kohdalla saavutettiin. Kahden nuoren kohdalla tuki oli kokonaisvaltaisempaa ja kahden muun nuoren kanssa työskentely oli enemmän ohjauksellista ja elämän alkuun saattamista. Työntekijät kertoivat, että työskentelylle erityspiirteitä toi se, että jälkihuolto-asiakkaat olivat pääsääntöisesti

täysi-ikäisiä, jolloin nuorella itsellä oli enemmän vastuuta ja usein myös halua saada elämä järjestykseen. Tällöin tavoitteiden asettaminen yhteistyössä nuoren kanssa on helpompaa. Seuraavaksi käyn läpi aineistoissa nousseita yleisimpiä kategorioita liittyen tavoitteisiin ja niiden saavuttamiseen. Yleisimmät kategoriat on merkitty tekstiin tummennetulla lauseilla.

Työskentelyn aloittaminen ja jälkihuoltosuunnitelma. Työntekijöiden mukaan jokainen jälkihuoltoprosessi alkoi aina sosiaalityöntekijän yhteydenotolla, joka kertoi nuoresta ja työskentelyn tavoitteista. Työntekijät kertoivat, että mitä sosiaalityöntekijä kertoo nuoresta, riippuu aina kyseisestä sosiaalityöntekijästä. Jokaisen työskentelyprosessin alkaessa sovittiin työskentelyn tavoitteista ja tarkoituksesta yhteistyössä sosiaalityöntekijän ja nuoren kanssa, jotka kirjattiin jälkihuoltosuunnitelmaan. Työntekijöiden näkemysten mukaan asetetuilla tavoitteilla ja jälkihuoltosuunnitelmalla pyrittiin turvaamaan nuorten hyvinvointi sekä tukemaan nuorten itsenäisen elämän aloittaminen.

Tavoitteiden asettaminen. Työntekijät toivat ilmi, että suurimman osan tavoitteista työskentelyn alkuvaiheessa asetti sosiaalityöntekijä. Kahden nuoren kohdalla asetettiin isoja tavoitteita, jolloin työskentelyssä oli paljon väljyyttä. Kahden muun nuoren kohdalla asetettiin hyvinkin konkreettisia tavoitteita, jolloin työskentely oli rajatumpaa. Yleisin tavoite nuorilla oli koulunkäynnin tukeminen tai koulupaikan löytäminen. Toiseksi yleisin tavoite oli itsenäisyyden tukeminen. Muita tavoitteita oli myös psykososiaalisen tukeminen, psyykkisen hyvinvoinnin ja päihitteettömyyden tukeminen. Kaikkien näiden tavoitteiden kautta pyrittiin turvaamaan nuorten hyvinvointi ja koulutus sekä tukemaan nuorten omatoimisuutta. Tavoitteet voivat välillä olla aika laajoja ja osa työntekijöistä koki, että olisi hyvä jos osa tavoitteista voitaisiin pilkkoa pienemmiksi konkreettisiksi asioiksi.

”Varmaan yleisin tavoite on se koulunkäynnin tukeminen tai koulupaikan löytäminen ellei sellaista ole. Ja sit on se itsenäisyyden tukeminen. Ja sit on ollut myös päihitteettömyyden ja henkisen puolen tukeminen.” (T1)

”Näiden nuorten kohdalla on ollut tällainen laajempi käsite kuin itsenäisen elämän tukeminen ja siihen liittyen ihan käytännön apu kotona ja kodin ulkopuolella. Tämä on ollut myös näiden nuoren kohdalla se työskentelyä kantava teema.” (T2)

Työskentelyn alkuvaihe. Työntekijät kertoivat, että työskentelyn alkuvaiheessa sosiaalityöntekijän tulisi selvittää nuorelle sen, mitä on lastensuojelun jälkihuolto. Työntekijät kertoivat haastatteluissa että, selvittävät ennemminkin omasta toiminnastaan nuorelle. Työskentelyn alussa työntekijät kävivät nuorten kanssa läpi, mitä työskentelyn aikana tullaan tekemään ja mitä työskentely nuorelle mahdollistaa. Työntekijät toivat ilmi sen, että usein aloitusvaiheessa nuoret eivät tiedä mitä jälkihuolto on eikä sitä kautta nuorilla yleensä ole minkäänlaisia odotuksia työskentelyä kohtaan. Usein vasta muutaman viikon tai kuukauden päästä työskentelyn alkamisesta nuorella saattaa tulla tavoitteita ja ehdotuksia siihen, mihin hän tarvitsee apua ja tukea. Työskentelyn alkuvaihe käytettiin yleisimmin tutustumiseen, jonka jälkeen työntekijöillä oli paremmin tiedossa se, mihin kyseinen nuori apua ja tukea tarvitsee.

”Se riippuu paljon kunnan sosiaalityöntekijästä ja alueelliset erot ja tapa toimia on kyllä tässä hommassa huomattu. Se on niin paikkakuntaakohtaista ja työntekijäkohtaista miten ne asiat halutaan hoitaa et tota myös me pyritään pitämään se tavoitekeskustelu.” (T3)

Työskentelyn eteneminen. Nuorten edistyminen työskentelyn aikana näkyi pienissä asioissa. Edistyminen näkyi esimerkiksi siinä, että nuori hoiti itsenäisesti omia asioitaan tai joidenkin nuorten kohdalla postin hakeminen ja laskujen maksaminen oli suuri edistyminen. Yleisimmin edistyminen näkyi kuitenkin siitä, että työntekijän tarvitsi vähemmän tehdä asioita yhdessä nuoren kanssa. Työntekijöiden mielestä tärkeää oli luoda nuoreen hyvä luottamussuhde, joka oli edellytys siihen, että mitään muutosta tapahtui ja työskentely eteni. Jokainen nuori kuitenkin ymmärsi sen, että jälkihuolto on heidän hyväkseen ja että, nuori voi myös itse vaikuttaa siihen, mitä työskentelyn aikana tehdään. Tällöin työskentely useimmin lähti etenemään paremmin tavoitteita kohti. Työntekijöiden näkemysten mukaan myös työntekijällä oli vaikutusta työskentelyn edistymiseen, mutta myös nuoren oma sitoutuminen nähtiin tärkeäksi tekijäksi tavoitteiden saavuttamisessa. Nuoren itsensä tuli olla halukas miettimään ja tekemään asioita oman

hyvinvointinsa eteen ja työntekijän vastuu oli saada nuori pysähtymään sekä pohtimaan niitä asioita.

Tavoitteiden tarkistaminen. Haastatteluiden perusteella tavoitteita tarkistettiin säännöllisin väliajoin työskentelyn edetessä, vaikkakin paikkakuntakohtaisia eroja oli havaittavissa. Näissä tapaamisissa työntekijöiden mukaan kerrottiin, mitä on työskentelyn aikana tehty ja mihin olisi tarvetta jatkossa keskittyä. Työntekijöiden näkemyksen mukaan, tässä palaverissa usein painoivat enemmän jo nuoren omat tavoitteet sekä työntekijöiden näkemys. Useimmin tavoitteet pysyivät samoina, mitä työskentelyn alussa on asetettu. Palaverit sosiaalityöntekijän kanssa koettiin pääsääntöisesti hyviksi. Työntekijät kokivat, että sosiaalityöntekijöillä on ollut samoja näkemyksiä nuoren tarpeista ja tuen määrästä kuin työntekijöilläkin ja usein myös nuori on nähnyt asiat samalla tavalla.

”Hyvin pystyy tavoitteista keskustelemaan ja yleensä sosiaalityöntekijällä on hyvä luottamus meihin työntekijänä ja meidän näkemyksiin nuoren tarpeista. Mehän ollaan kuitenkin siinä arjessa nuoren lähellä eikä sosiaalityöntekijä taas näe sitä arkea niin kuin me työntekijänä nähdään.” (T1)

Tavoitteiden saavuttaminen. Työntekijät kokivat, että pääosin asetetut tavoitteet saavutettiin. Työskentelyn aikana kolmella nuorella heräsi motivaatio koulunkäyntiin ja kaikki nuoret saivat sisältöä elämäänsä sekä oppivat hoitamaan itsenäisesti asioitaan. Aineistosta nousi esille, että koulunkäynnillä oli nuoriin isoin vaikutus. Tärkeässä roolissa työntekijöiden mielestä tavoitteiden saavuttamisessa oli se, miten työntekijän ja nuoren keskinäinen luottamus syntyi. Luottamus yleensä kasvoi työskentelyn aikana, joka mahdollisti työskentelyn etenemisen oikeaan suuntaan. Kahden nuoren kohdalla aloitusvaihe oli haastava ja välillä työskentelyn aikana ilmenikin taantumista. Työntekijät korostivat, että näistä vaihteista kuitenkin päästiin eteenpäin hyvän luottamussuhteen kautta.

”On hienoa nähdä se, että nuori itse löytää sen oman paikkansa ja ottaa elämänhallintansa omaan haltuun. ” (T2)

Työskentelyä estävät tekijät. Työntekijöiden näkemyksen mukaan työskentelyn tavoitteiden saavuttamista joissain tapauksissa hidasti riittämätön yhteistyön organisointi tai työntekijöiden eri käsitykset siitä, mikä olisi kyseisen nuoren etu. Muutaman nuoren kohdalla työskentelyä estävä tekijä oli aika ja osalla nuorista oli epäluottamusta muita ihmisiä kohtaan, joka osaltaan hidasti työskentelyä ja tavoitteiden saavuttamista. Myös nuoren sitoutumattomuus alkuvaiheessa työskentelyyn syystä tai toisesta esti tavoitteiden saavuttamisen. Työntekijöiden kokemuksen mukaan työskentelyä saattoi estää myös nuoren mielenterveydelliset syyt. Näiden kyseisten nuorten kohdalla ei kuitenkaan ollut työskentelyä estäviä tekijöitä.

”Osa nuorista koki työskentelyn turhaksi, etteivät tarvitse tukea, mutta minä työntekijänä koin että työstä oli heille hyötyä. Se heidän oma epäluottamus, joka oli syntynyt muista syistä ihmisiä kohtaan, esti ja vaikeutti työskentelyä. Et me ei koskaan päästy riittävän luottamukselliseen suhteeseen että oltaisiin heitä voitu jotenkin auttaa. Et he koki, että kun on jotain tukitoimia se leimaa heidät jotenkin huonoksi ja että he eivät pärjää. Koska sitä riittävää luottamusta ei ole työskentely jää hyvin pintapuoleiseksi ja se mitä voi tehdä heidän suhteen on aika pientä.” (T1)

Aineistosta nousi esille se, että voidaanko kaikkia nuoria auttaa pelkästään jälkihuollon avulla. Työntekijät olivat pohtineet onko jälkihuollon kautta saatava tuki riittävää vai pitäisikö rinnalla olla esimerkiksi tuettua asumista. Usein nuorilla saattoi olla taustalla pettymyksiä ja aikuiset ovat kohdelleet väärin, joka aiheutti nuorille sen, että omaksuttiin vääränlainen ajattelutapa ja identiteetti. Myös odotukset yhteiskunnalta oli suuret ja usein asuminen lastenkodissa leimasi nuoret huonoiksi ja epäonnistuneiksi, joka saattoi hankaloittaa monen nuoren elämää. Nämä elementit haastavat jälkihuollon kautta tehtävää työtä.

”Et moni nuori on omaksunu sellaisen identiteetin ettei ole mitään ni siinä on aika vaikea yrittää muuttaa sitä kuvaa itsestään. Se on meidän osa näyttää ja osoittaa näille ihmisille se, että te ootte pystyviä ja kykeneviä toimimaan ja yhteiskuntakelpoisia.” (T3)

Jälkihuollon haasteet. Työntekijät olivat havainneet, että moni jälkihuollon piirissä oleva nuori usein syrjäytyi koulutuksesta tai kaverisuhteista ja näin oli myös kaikkien haastattelujen nuorten kohdalla. Heidän mukaan näillä nuorilla oli suuria haasteita löytää oma paikkansa yhteiskunnassa. Tärkeään rooliin työntekijät nostivat erilaiset työpajat nuorten työelämästä ja koulusta syrjäytymisen estämiseksi. Työntekijöiden näkemyksen mukaan osittain lastensuojelu leimasi näitä nuoria negatiivisesti ja asenteet saattavat olla kielteisiä nuoria kohtaan. Työskentelyn aikana tulisikin enemmän tuoda esille sitä, että he ovat tärkeitä ja, että jälkihuolto ei ole sama asia kuin sijoitus. Tämä osaltaan estäisi nuorten kielteisen asenteen apua ja tukea kohtaan. Haastatteluissa nousi esille myös se, että tarjotaanko nykypäivänä tukea riittävän monelle nuorelle, koska muuttaminen omilleen oli monelle nuorelle iso haaste varsinkin kun taustalla ei ole tukevaa sosiaalista verkostoa.

Työntekijät kokivat, että jälkihuolto on oleellinen osa lastensuojelua eikä kaikissa kunnissa välttämättä panosteta tarpeeksi. Heidän mukaansa jo pienellä rahamäärällä voitaisiin näitä nuoria auttaa ja ehkäistä heidän syrjäytymistä. Työntekijät korostivat kuitenkin, että suurin halu ja tahto täytyy kuitenkin olla nuorella itsellään, jotta muutosta voi tapahtua. Työntekijän rooli oli heidän mielestään se, joka pyrkii osoittamaan ja näyttämään syitä nuorelle miksi kannattaisi yrittää saada aikaan muutosta.

”Tällä tuella heitä kuitenkin pysyy hivuttamaan osaksi yhteiskuntaa kiinni, edes vähän lähemmäksi jos ei ihan kokonaan.” (T2)

”Toki jälkihuollollakin pystytään joitain asioita korjaamaan ja saamaan hyvää työtä aikaan, et aina kun tavataan ihminen ni siitä kyllä jälki jää. Mut pystytäänkö tällä tuella oikeasti auttamaan nuoria, riittäkö nuorille jälkihuollon tarjoama tuki siihen kaikkeen mitä nuori käy läpi. Et siihen kannattais kiinnittää huomiota et näille nuorille löytyis ihan oikeesti ne paikat tässä maailmassa.” (T3)

Muutama työntekijä toi puheessaan esille sen, että työskentelyllä on myös olemassa kääntöpuoli. Jossain tapauksissa työntekijästä saattaa tulla nuorelle ainoa tuki ja turva, jolloin täytyy miettiä, miten ja mistä työskentelyn loputtua nuori saa tukea, koska harvalla nuorella työskentelyn päättyessä on vielä kaikki asiat kunnossa. Joten tuen ja tarvittavien palveluiden miettiminen ja kartoittaminen työskentelyn lopuksi olisi tärkeää. Näiden nuorten kohdalla työskentelyn päättyessä olikin kartoitettu huolellisesti tuen tarpeet jatkossa ja selvitetty mistä nuori saa apua tarvittaessa.

Työntekijät korostivat myös haastatteluissa, että tuen ja avun tarvetta ei saisi vähätellä ja ongelmakohtiin tulisi puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Usein työskentelyn edetessä saatetaan kohdata yllättäviäkin tuen ja avun tarpeita, joihin täytyy nopeasti tarttua. Nuorilta ei saa odottaa liikoja eikä olettaa mitään vaan tärkeää olisi ottaa yksi asia kerrallaan nuorten kanssa. Jälkihuollossa olevat nuoret ovat usein yksin ilman minkäänlaisia sosiaalisia verkostoja ja tukea. Samanikäiseen nuoreen verrattuna heillä ei ole samanlaisia lähtökohtia eikä resursseja, siksi nuoria ei saisi kuormittaa liikaa, vaan tarjota heille riittävästi tukea ja ymmärrystä.

Työntekijän osaamistarpeet. Työntekijät olivat hyvin yksimielisiä siitä, että jälkihuoltoa tehtäessä työntekijällä täytyy olla laajaa tietoa alueen palveluista. Työntekijät kokivat tärkeäksi myös paikallistuntemuksen ja palvelutietouden etenkin koulutus- ja työllistymismahdollisuuksista sekä kelan tarjoamista tukimahdollisuuksista. Palveluista täytyy olla tietämystä, jotta osaa ohjata ja opastaa jälkihuollossa olevaa nuorta. Työntekijällä täytyy olla myös kanavia ja verkostoja, että kykenee toimimaan nuoren hyväksi. Nuoren eduksi koettiin, että työntekijällä on laajat verkostot niin sosiaalipalveluissa kuin koulu- ja työvoimapalveluissa. Myös tietoisuus niistä palveluista, mitä nuori voi harrastaa ja mistä nuori voi saada vapaa-ajan viettoon sisältöä, nähtiin tärkeäksi työn kannalta. Toiseksi tärkeäksi taidoksi työntekijät nostivat nuoren kanssa toimeen tulemisen ja luonnollisen lähestymistavan. Kun kohtaa jälkihuoltoon tulevan nuoren täytyy osata kohdata nuori tasa-arvoisesti ja inhimillisesti nuoren omista lähtökohdista.

”Et sellanen samalta tasolta lähestyminen siihen nuoreen on tärkeää. Taustalla on kuitenkin nuorella se laitostausta ni karvat on pystyssä sen suhteen, et enkö mä ny vieläkkään päässy näistä työntekijöistä.” (T2)

”Väillä on hyvä olla myös työntekijänä ”tietämätön” ja kysellä asioita myös siltä nuorelta. Totta kai tää työ vaatii sen koulutuksen mut tietyllä tapaa täytyy olla soveltuvainen ihminen tekemään tätä hommaa, koska tää kyl haastaa omia arvoja ja tietyllä tapaa ne saattaa olla ristiriidassa asiakkaiden kanssa”. (T3)

7.3 Jälkihuollon vaikuttavuus

Kysyttäessä millainen nuorten tämänhetkinen tilanne olisi ilman jälkihuoltoa, työntekijät vastasivat, että kyseisten nuorten elämä sujuisi todennäköisesti kokonaisvaltaisesti huonommin ilman jälkihuollon tarjoamaa tukea. Työntekijöiden kokemuksen mukaan kyseisten nuorten sosiaalinen verkosto ei olisi ollut kovinkaan laaja eikä heillä olisi koulutukseen tai työelämään tarvitsemaa tukea ilman jälkihuoltoa. Työntekijät kertoivat, että näillä nuorilla olisi varmasti jääneet moni asia hoitamatta ilman heidän tarjoamaan tukea. Eräs työntekijä korosti, että ilman pitkäaikaista työskentelyä ja tukea nuorten elämä olisi varmasti hyvin rajoittunutta, koska heillä ei ollut tarpeeksi tukiverkostoa eikä voimavaroja saada asioita järjestykseen ja yhdellä nuorella psyykinen hyvinvointi olisi ollut todella huono ilman tarjottua tukea. Työntekijät kertoivat, että työskentelyn aikana nuoret saivat kiinni arjesta ja pystyivät hoitamaan muun muassa kodin asiat, raha-asiat, lääkitykset omatoimisesti, ja kahdella nuorella saatiin koulunkäynti sujumaan tuettuna. Työntekijöiden näkemyksen mukaan ilman jälkihuoltoa nuoret olisivat varmasti syrjäytyneet ja jääneet yhteiskunnan ulkopuolelle eivätkä olisi luultavasti saavuttaneet edellä mainittuja asioita. Seuraavaksi käyn läpi aineistoissa nousseita yleisimpiä kategorioita vaikuttavuuteen liittyen ja kategoriat on merkitty tekstiin tummennetulla lauseilla.

”Et ky se on sellaista koutsaamista ja asioiden läpikäyntiä sekä ihan semmosta käytännön asioiden hoitamista. Tällä toiminnalla esimerkiksi saatiin nuori kouluun. Mut jos sitä tukea ei olis ollu ni luultavasti se ois ollu ilman koulupaikkaa ja varmasti päihteiden käyttö ois ollu rankkaa. Kyllä tää työ kuiteski niitä nuoria jonkin verran kannattelee.” (T3)

Jälkihuollon merkitys. Työntekijöiden mukaan työskentelyllä koettiin olevan suurta merkitystä nuorten elämään. Isoimmaksi merkittäväksi tekijäksi koettiin psykososiaalisen tuen tarjoaminen ja koulunkäynnin tukeminen. Monellakaan nuorella ei ollut tarvittavia taitoja eikä voimavaroja hoitaa omia asioitaan ja jälkihuollon kautta nuoret saivat tukea taitojen ja voimavarojen kasvattamiseen. Erään työntekijän näkemyksen mukaan, hän oli nuorelle tärkeä arkielämän jakaja, jonka kanssa nuori sai tehdä ja jakaa asioita sekä viettää aikaa. Monellakaan nuorella ei ollut esimerkiksi läheisiä, jotka olisivat heitä tukeneet, joten työntekijän merkitys korostui työskentelyn aikana merkittävästi. Työntekijän kannustuksen ja rohkaisun avulla jokainen nuori sai hyviä positiivisia kokemuksia ja uskallusta tehdä erilaisia asioita sekä hoitaa omia asioitaan.

Jälkihuollon välittömät vaikutukset. Työntekijöiden mielestä omatoimisuuden lisääntyminen oli yksi selkeä jälkihuollon työskentelyn vaikutus. Ennen työskentelyn alkua nuoret eivät olleet kovinkaan oma-aloitteisia ja itsenäisiä, mutta työskentelyn päättyessä he olivat muuttuneet aktiivisiksi nuoriksi. Työntekijöiden mukaan työskentelyn vaikutukset huomasivat helpoiten siinä, että nuoret olivat alkaneet työskentelyn edetessä hoitamaan itsenäisesti omia asioitaan, kuten maksamaan laskujaan, asioimaan eri virastoissa ja huolehtimaan kotiin liittyvistä asioista. Konkreettisesti omatoimisuus näkyi esimerkiksi siinä, että nuori on hoitanut oma-aloitteisesti ilman ohjausta kouluasiansa tai omaan asuntoon liittyvät asiat. Yhtenä esimerkkinä työskentelyn vaikutuksista oli eräs nuori, jolla oli työskentelyn alussa suurta ahdistusta poistua omasta asunnosta ja työskentelyn päättyessä kyseinen nuori asioi itsenäisesti eri virastoissa eikä ahdistustiloja enää juuri ollut. Työntekijät kokivat, että tämä oli jälkihuollon aikaansaama vaikutus.

Muutokset nuorten hyvinvoinnissa. Kun työntekijät vertasivat työskentelyn alkuvaihetta työskentelyn loppuvaiheeseen, nuorten elämäntilanteessa oli tapahtunut muutoksia. Työntekijöiden mukaan nuorten tilanteet muuttuivat yleensä parempaan suuntaan työskentelyn aikana. Kuitenkin muutaman nuoren kohdalla työskentelyn aikana tilanne muuttui välillä huonompaan suuntaan. Työntekijät kertoivatkin, että usein taantumista nuorten tilanteissa saattaa tapahtua, mutta kyseisten nuorten kohdalla elämäntilanteet paranivat työskentelyn avulla. Suurin osa nuorista sai koulupaikan työskentelyn aikana ja he saivat koulutuksen myötä elämänsä järjestykseen. Myös arkielämän taidot, motivaatio omatoimiseen tekemiseen ja sosiaaliset verkostot lisääntyivät näillä nuorilla huomattavasti jälkihuollon myötä. Muutamalla nuorella myös psyykinen hyvinvointi lisääntyi selkeästi työskentelyn aikana.

Yhteistyön merkitys jälkihuollossa. Yhteistyö koettiin tärkeäksi ja yhdeksi työskentelyn vaikuttavaksi tekijäksi. Yleisimmät työskentelyn yhteistyötahot olivat sosiaalityöntekijät, psykiatrian poliklinikka, työvoimatoimistot, päihdetyöntekijät, koulut ja tietenkin nuorten sukulaiset ja läheiset. Enimmäkseen yhteistyö oli viranomaistyötä, mutta myös läheisiin oltiin tarvittaessa yhteydessä. Työntekijöiden mielestä yhteistyö näiden verkostojen kanssa toimi yleisesti hyvin, vaikkakin yhteistyön toimivuus oli usein hyvin paikkakuntakohtaista, etenkin tiettyjen palveluiden kohdalla. Joissain yhteistyökuvioissa työntekijät näkivät parantamisen varaa. Esimerkiksi työntekijät nostivat työvoimahallinnon palvelut ja nuorisopsykiatrian palvelut, joissa työskentely ei aina välttämättä lähtenyt nuorten tarpeista. Yhteistyötä hankaloitti joissain tapauksissa puutteellinen tiedon siirto. Työntekijät olivat kokeneet välillä, että työskentelyn kannalta tarpeellinen tieto ei ollut siirtynyt heidän tietoonsa. Yhteistyön toimivuudella nähtiin siten myös olevan vaikutusta työskentelyn onnistumiseen ja nuoren kokonaisvaltaiseen tukemiseen.

”Ehdottomasti hyvä ja tärkeä asia et niitä yhteistyökumppaneita on suuntaan ja toiseen. Et sit ollaan monesta suuntaa ottamassa koppia nuoresta, jos siinä jotain tapahtuu.” (T2)

8 NUORTEN KOKEMUKSET JA NÄKEMYKSET JÄLKIHUOLLON TARJOMASTA TUESTA JA SEN VAIKUTTAVUUDESTA

Tutkimuksen toista näkökulmaa varten haastattelin neljää jälkihuollossa ollutta nuorta. Nuoret olivat iältään 20–23-vuotiaita ja kaikki asuivat Etelä-Pohjanmaan alueella. Jälkihuollon päättymisestä heillä oli kulunut aikaa vuodesta kolmeen vuoteen. Kaikki nuoret olivat sijoitettuna lastensuojelulaitoksissa useamman vuoden ajan. Nuorten haastatteluaineistosta saamani tulokset olen jakanut seuraaviin teemoihin: jälkihuollon merkitykseen, tuen merkitykseen ja kokemukseen sekä jälkihuollon vaikutuksiin. Nuorten haastattelut olen koodannut koodeilla: N1, N2, N3 ja N4.

8.1 Jälkihuollon merkitys nuorille

Nuorten kokemusten mukaan jälkihuolto tarkoitti heille tuen ja avun tarjoamista sijoituksen jälkeen. Tuella ja avulla nuoret tarkoittivat taloudellista tukea, ohjausta ja neuvontaa erilaisissa arjen taidoissa. Kaikki nuoret kokivat, että jälkihuollolla oli ollut merkitystä ja, että he olivat saaneet työskentelyn kautta itselleen paljon tukea varsinkin oman elämän aloittamisen näkökulmasta. Seuraavaksi käyn läpi aineistoissa nousseita yleisimpiä teemoja sekä kategorioita ja kategoriat on merkitty tekstiin tummennetulla lauseilla.

”Se on vähän niinku sellasta elämään valmennusta...” (N4)

”Sit saa rahallista apuu ja sit joitain palveluita niinku...et jälkihuolto on sellasta apuu ja tukemista eri asioissa.” (N2)

”Että niinku sijoituksen jälkeenki susta pidetään huolta ja on paikka mistä pyytää apua ja tukea. ” (N3)

Tiedottaminen jälkihuollosta. Kaikki haastatellut nuoret tiesivät ennen työskentelyn aloittamista mitä jälkihuolto on ja mitä sen avulla on tarkoitus

saavuttaa. Se, miten he olivat saaneet tietoa jälkihuollosta, vaihteli nuorten välillä. Suurimalle osalle nuorista jälkihuollosta oli kertonut oma sosiaalityöntekijä. Eräs nuori oli saanut tietoa jälkihuollosta myös perheenjäseniltä ja ystäviltä. Kuitenkin jokainen nuori totesi, että se mitä jälkihuolto tarkoittaa, oli heille selvää. Haastatteluissa nuoret toivat esille sen, että varsinkin työskentelyn alussa oli paljon palavereita, jossa asioista kerrottiin tarkemmin ja sitä kautta jälkihuollon tarkoitus selkeni heille. Tästä huolimatta muutama nuori toi esille, että monesti vasta käytännön työskentely auttoi ymmärtämään sitä, mitä kaikkea jälkihuolto heille mahdollisti. Nuoret totesivat, että jälkihuollosta olisi voinut jakaa enemmän tietoa ennen työskentelyn alkua.

Jälkihuollon tuen vastaanottaminen. Syyt siihen, miksi nuoret halusivat ottaa jälkihuoltoa vastaan, vaihtelivat. Suurimmaksi syyksi tuen vastaan ottamiseen oli rahallinen tuki ja toiseksi koulunkäymiseen liittyvä tuki. Myös tuki sosiaalisissa tilanteissa toimimiseen sekä arkielämäntaitojen harjoitteluun olivat syynä vastaanottaa jälkihuoltoa. Nuoret toivat esille, että jälkihuollon avulla he saivat esimerkiksi järjestymään koulunkäynnin ja saivat myös apua omaan asuntoon liittyvissä asioissa, kuten siivoamiseen, kaupassa käyntiin ja ruuanlaittoon.

”Kyllähän siitä on enemmän hyötyä ku haittaa et saa sitä apua. Et kyl aika selkeesti et miks mä otin ni on se rahallinen tuki. Et se on kyl oikeesti aika tärkeätä.” (N1)

”Koska mä halusin suorittaa sen mun peruskoulun loppuun ja mä en ite osannu sitä hoitaa sitä asiaa silleen ja ne sieltä osas auttaa mua. Me löydettiin mulle sellanen sopiva paikka missä mä sain sen koulun käydä suorittamassa.” (N3)

”Mä tarttin apua mun elämän järjestämiseen, enkä ois osannu kyl yksin niit asioita hoitaa.” (N4)

8.2 Jälkihuollon tuen merkitys nuorelle ja kokemukset tuen tarpeista

Jälkihuolto merkitsi jokaiselle nuorelle hieman erilaisia asioita. Eräälle nuorelle jälkihuolto oli merkinnyt sosiaalisen elämän järjestymistä, toiselle nuorelle jälkihuolto merkitsi koulutuksen järjestymistä ja muille nuorille käytännön tuen ja ohjauksen saamista. Muutama nuorista totesi, että sijaishuolto ei välttämättä valmenna heitä riittävästi omaan itsenäiseen elämään ja siksi heidän kokemuksen mukaan jälkihuollon kautta saatava tuki on tärkeää. Seuraavaksi käyn läpi yleisimpiä kategorioita, jotka on merkitty tekstiin tummennetuilla lauseilla.

Tavoitteiden asettaminen ja saavuttaminen. Nuoret olivat olleet mukana tavoitteiden asettamisessa työskentelyn alkaessa. Eräs nuori kertoi, että aluksi tavoitteet tulivat sosiaalityöntekijältä, mutta työskentelyn edetessä hän sai itse asettaa tavoitteita ja suunnata työskentelyä haluamaansa suuntaan. Nuorten tavoitteet asetettiin yhdessä nuoren ja työntekijän kanssa keskustellen ja sopien. Tavoitteet vaihtelivat nuorten välillä, yhdellä nuorella tavoitteina oli sosiaaliseen kanssakäymiseen ja itsenäiseen asumiseen liittyviä tavoitteita ja muilla nuorilla tavoitteena oli koulupaikan löytäminen tai koulun suorittaminen loppuun. Eräs nuori tarvitsi paljon psykososiaalista tukea sekä apua psyykkisen hyvinvoinnin turvaamiseen. Kun kysyin nuorilta, olivatko heidän mielestään asetetut tavoitteet heille sopivia ja realistisia, nuoret totesivat, että tavoitteet olivat sopivia ja asetetut tavoitteet eivät olleet liian suuria ja olivat siten saavutettavissa. Nuoret kertoivat, että tavoitteet oli otettu työskentelyn aikana tavoite kerrallaan eikä lähdetty toetuttamaan liian montaa tavoitetta kerralla. Nuoret kokivat, että tämä oli hyvä asia, koska se toi selkeyttä työskentelyyn eikä työskentely tuntunut siten liian ylivoimaiselta.

”Joo, et ihan yhtä lailla mä sain asettaa niitä tavoitteita ja kyl mun mielipidettä kysyttiin joka vaiheessa, siihen olin kyl tyytyväinen. Et paljonhan ne tavoitteet kyl ainaski alkuun tuli sossulta....et oikeestaan sitte siinä työskentelyn alun jälkeen sain itte vaikuttaa et mitä asioita tehdään.” (N2)

”No kyl me aina niinku keskusteltiin ja yhdessä asioista sovittiin. Oikeestaan ainut juttu mikä mulla ensinnäkin oli tavoitteena ni oli se peruskoulun suorittaminen loppuun. Koska se oli mulle itellekkin kaikkista tärkeintä siinä vaiheessa. Et kaikki muu sai tulla sit vasta jälkeenpäin. Et me ei lähdetty liian suuria tavoitteita asettamaan, et enemmänkin sellaisia pieniä juttuja kerrallaan, asia kerrallaan ja sit aina siirryttiin seuraavaan asiaan. Et ei kyl sit sen takia tullu mitään isoja takapakkeja tai epäonnistumisia. Et se oli sellasta selkeetä se touhu.” (N3)

”Et tota se oli lähinnä sitä mun antisosiaalisuuden kans tekemistä et sellasta käytännön toimintaa, kaupassa käyntiä, virastoissa asioimista. Et just sellasta miten niissä toimitaan...Et kyllähän mä sain hyvin olla mukana niis tavoitteiden asettamisessa. Et kyl mä heti siinä alussa sain jo sanoa mihin mä sitä apua tartten.” (N4)

Nuorten kokemus tuen tarpeista. Työskentelyn aikana nuoret kokivat tarvinneen käytännön apua liittyen asiointiin, tukihakemuksiin, tavaroiden hankintaan ja rahankäyttöön. Muutama nuorista kertoi, että työskentelyn aikana heidän kanssaan oli myös vietetty aikaa, tehden yhdessä erilaisia asioita, joka oli jäänyt heidän mieleen positiivisesti. Kaikki nuoret kokivat, että heille asetetut tavoitteet olivat sopivia heidän silloiseen elämäntilanteeseen, eivätkä he osanneet mainita mitään mihin työskentelyn aikana olisivat tarvinneet vielä apua. Nuoret olivat yleisesti sitä mieltä, että työskentelyn kautta tarjottu tuki ja apu oli riittävää ja tarpeellista. Vain yksi nuori toi ilmi, että olisi tarvinnut lisää rahallista tukea ja korosti, että olisi tarvinnut tukea enemmän sosiaalityöntekijän puolelta. Kaikki nuoret totesivat, että työskentelyn aikana tuen tarve muuttui, alussa he myönsivät tarvinneen eniten apua ja loppuvaiheessa tukea ei enää juurikaan tarvittu.

”Käytiin yhdessä kaupassa, asioilla, siivottiin, laitettiin ruokaa, et vähän niinku testattiin sitä mun elämän valmiutta. Sit vaan ihan vietettiin yhdessä aikaa, esim. pelattiin korttia, käytiin elokuvissa. Ja paljon me keskusteltiin asioista. Se oli ihan mukavaa. Et se tuki tuli

just kyl oikeaan vaiheeseen ja sen kautta mä oon saanu elämää pikkuhiljaa järjestykseen ja päässy asoissa eteenpäin.” (N4)

”Et siinä alussa tarvin just apua sen koulupaikan löytämiseen ja sit myöhemmin siihen koulunkäynnin tukemiseen, mut loppua kohden en enää oikeestaan tarvinnu apua ja sit se työskentely lopetettiin.” (N3)

”Joo et sitten kun oltiin jo muutaman kerran harjoiteltu esim. sitä virastoissa asioimista ja käyty läpi et miten toimin eri tilanteissa ni sitte siinä puolella välissä ruvettiin miettimään opiskelua ja työhön hakemista. Ja just aluksi me tavattiin ihan muutaman kerran viikossa ja sit loppuvaiheessa nähtiin noin kerran viikossa. Et ihan selkeesti se tarve tavata väheni...” (N4)

Jälkihuollon kautta saatu tuki. Nuoret toivat esille, että työskentelyn aikana he pystyivät vastaamaan itsenäisen elämän haasteisiin paremmin jälkihuollon tuen kautta. Tuen avulla nuoret saivat esimerkiksi koulunkäyntiin enemmän motivaatiota ja käytännön apua arkielämäntaitojen harjoittamiseen. Esille nousi, että jälkihuollon kautta nuoret saivat itselleen tuekseen sellaisen henkilön keneen he voivat aina tarvittaessa ottaa yhteyttä ja pyytää apua erilaisissa asioissa. Nuoria auttoi myös se, että työntekijä pystyi selvittämään heille erilaisia asioita, eikä aina tarvinnut itse ottaa kaikista asioista alusta asti itse selvää, joka myös osaltaan helpotti elämän sujuvuutta.

”No mulla ainaski oli vähän vaikeuksia koulunkäynnissä siinä yhdessä vaiheessa ni siihen mä kyl sain apua ja sain sit kirjoitukset loppuun. Et koulunkäyntiin työllä oli kyl suuri apu. Et kyllähän sitä apua sai mihin vaan itte tartti ja ties et on joku kelle soittaa, eikä itte tarvinnu sillai miettiä miten tietyt asiat nyt hoitais. Ja sit aina pysty kysyyn apua, eikä tarvinnu sillai itte alkaa alusta asti selvittämään kaikkee. Sit kyl nimenomaan siihen itsenäistymiseen siitä oli ihan kyl käytännön apua

just sen muuttamisen ja tuki-asioiden hoitamiset ja muut. Et oma elämä kyl helpottu suuresti.” (N2)

”Et sit kun se koulupaikka löyty ni mä sit aloin suorittamaan sitä ja sain sen muutaman vuoden kuluessa loppuun. Välillä oli tietenkin motivaation kanssa pieniä ongelmia mitkä hidasti sitä koulunkäyntiä, mutta ylpeä olen, että sen suoritin. Ja jälkihuolto oli kyl suuressa osassa siinä. Et mä en ois ikinä aloittanu sitä jos ei ois ollu sitä työntekijää. Et välillä kun sitä koulupaikkaa ei menannu löytyä ni mä meinasin monta kertaa luovuttaa, mut aina ne jakso kannustaa ja loi sitä toivoa et kyl se paikka oikeasti löytyy.” (N3)

Työntekijän kannustus ja motivointi oli jokaiselle nuorelle suuressa merkityksessä siinä, että koulunkäynti sujui ja itsenäinen elämä oli mahdollista. Kannustuksella ja motivoinnilla oli myös yhdelle nuorelle pitkäaikaisia vaikutuksia. Nuori totesi, että kun hän sai jälkihuollon aikana suoritettua peruskoulun loppuun, niin hänelle on nyt herännyt innostus suorittaa jatko-opintoja lähitulevaisuudessa. Eräs nuori kertoi kuinka hän oli päässyt yli sosiaalisten tilanteiden pelostaan ja pystyi nykypäivänä hoitamaan asioitaan itsenäisesti ja hän koki, että tämä oli täysin jälkihuollon aikaansaama tulos.

”Tukevasta on kyl ollu kaikista suurin apu. Näin jälkeinpäin voin sanoo et jälkihuollon avulla mä oon alkanu miettimään mun elämää myös eteenpäin. Et mul on kyl heränny halu lähtee opiskelemaan tai saada jokin hyvä työ, et en mä kyl paikoilleni halua jäädä. Haluun kyl pärjätä omillani ja saada jotain sisältöä elämääni. Et oon sitä tulevaisuuttakin pohtinu aika paljon jälkihuollon jälkeenki.” (N3)

8.3 Jälkihuollon vaikutukset nuorten hyvinvointiin

Nuoret kokivat, että jälkihuolto oli vaikuttanut heidän tilanteeseensa positiivisesti tiettyjen asioiden kohdalla. Esimerkiksi nuoret toivat esille, että koulunkäymiseen ja sen suorittamiseen jälkihuollolla oli suuri rooli. Ilman jälkihuollon kautta tarjottua apua ei kaksi nuorista olisi saanut koulupaikkaa. Koulunkäymisen ja käytännön avun myötä nuorten elämä alkoi sujua huomattavasti helpommin ja he pääsivät paremmin kiinni omaan itsenäiseen elämään, joka vaikutti suoraan myös heidän tilanteen paranemiseen ja hyvinvointiinsa. Nuoret näkivät, että myös heidän omalla aktiivisuudellaan ja teoillaan sekä sitoutumisellaan oli vaikutusta siihen, että tavoitteet saavutettiin ja siten heidän hyvinvointinsa parani. Seuraavaksi käyn läpi yleisimpiä kategorioita, jotka on merkitty tekstiin tummennetuilla lauseilla.

Työntekijän ja nuoren välinen suhde. Nuorten kokemuksen mukaan, työntekijän ja nuoren välinen suhde oli ollut luotettava ja avoin. Nuoren kertoman mukaan se oli heidän mielestään yksi vaikuttava tekijä heidän elämänsä järjestymiseen. Nuoret kertoivat, että ilman luottamusta he eivät olisi kysyneet ottamaan apua ja tukea vastaan, joten luottamuksen saavuttaminen on yksi positiivisen vaikutuksen edellytys. Yhteistyö oli nuorten mielestä toiminut hyvin eikä suurempia ongelmia ollut työntekijöiden kanssa. Työntekijän rooli oli nuorille turvallinen, luottamuksellinen ja kannustava aikuinen, jolta sai ja pystyi kysymään apua ja neuvoa luottamuksellisesti. Työntekijän kanssa nuoret keskustelivat paljon heitä askarruttavista asioista ja suunnittelivat yhdessä tulevaisuutta ja muutama nuori kertoi, että nämä keskustelun varmasti vaikuttivat heidän motivaatioon ja haluun saada oma elämä järjestykseen.

”Et kyl ne on ollu sellasia mun turvaverkkoja ja luotettavia, kannustavia tyyppejä. Yhteistyö on toiminu loistavasti kyl mun kohdalla.” (N3)

”No lähinnä se oli sellainen eteenpäin tuuppija... et sen ansioista mä en jääny sinne neljän seinän sisälle. Et kyl jälkihuollon kautta mä sain

ittelle sellasen keltä voi kysyä neuvoa jos tulee sellanen hetki et tarttee apua. Et oon kyl tyytyväinen saamaani apuun.”(N4)

”Joo oli mun mielestä ihan hyvä et ei kyl ollu mitään ongelmii ja mun mielestä pystytiin kyl ihan luottamuksellisesti puhumaan ja toimimaan. Paljon me käytiinkin erilaisia keskusteluja tulevaisuudesta ja kaikesta mahdollisesta” (N1)

Jälkihuollon merkitys nuorelle. Nuoret kertoivat, että sijoituksen päättyessä heillä oli heikot tiedot ja taidot selvittää asioita omatoimisesti ja he kaipasivat tukea käytännön asioiden hoitamiseen. Jälkihuollon kautta he olivatkin saaneet käytännön apua. Muutama nuori kertoi, että heidän sosiaaliset verkostot olivat työskentelyn alussa heikot ja jälkihuollon kautta heidän sosiaaliset suhteet ja tukiverkostonsa oli laajentunut. Jälkihuolto merkitsi siis näille nuorille kokonaisvaltaista tukea, apua ja kannustusta oman itsenäisen elämän aloittamiseen.

”Et onhan se mua paljon auttanu niinku kaikissa vuokrissa ja muissa käytännön asioissa ja ottanu paljon asioita huomioon. Et rahan kanssa oli vaikeeta, et saa sen riittämään. Jälkihuollon kautta oon saanu rahallista tukea ja sit kyllä sellaista tseppausta ja olkapäätä mihin tukeutua.” (N3)

”Joo et kyl mun on nykyään paljon helpompi mennä erilaisiin sosiaalsiin tilanteisiin ja osaan hoitaa omia asioita. Ja sit saatiin kyl mulle se koulupaikkakin.” (N4)

”No on siinä ainaski oppinu paljon uutta asioimisesta ja oppinu hoitamaan omat asiat nopeasti ja omatoimisesti. Et asiointi on kyl helpottunu paljon, jos ois itte joutunu opettelemaan ni ei varmaan hoitus näin hyvin asiat ku nyt. Et varmaan sitä mokailua olis varmaan paljon enemmän ku nyt. Ja sit kyl siihen koulunkäyntiinki on saanu apua jos sitä on tarvinnu. Ja sit toki taas se rahallinen apu. Kyl se

jälkihuolto autto paljon siinä koulunkäynnin sujumisessa ja oman elämän aloittamisessa.” (N1)

Kokemus jälkihuollon tarjoamasta tuesta. Kaikki nuoret kokivat, että ilman jälkihuollon apua ja tukea itsenäisen elämän aloittaminen olisi ollut paljon haasteellisempaa. Nuoret totesivat, että ilman jälkihuollon tarjoamaa taloudellista tukea he eivät olisi selvinneet ja se oli heille todella merkityksellistä. Asioiden hoitaminen ja järjestyminen olisi myös ollut ilman jälkihuollon apua hitaampaa ja nuoret totesivatkin, että asiat olisi varmasti jäänyt kokonaan hoitamatta ilman apua. Eräs nuori kertoi, että ilman jälkihuoltoa, hänellä olisi jäänyt peruskoulu kokonaan suorittamatta ja sitä kautta elämä olisi ollut haasteellisempaa. Toinen nuori toi ilmi sen, että ilman jälkihuollon apua hän olisi luultavammin jäänyt neljän seinän sisälle, eikä olisi koskaan hakenut esimerkiksi opiskelupaikkaa. Tuen ja avun kautta asiat sujuivat huomattavasti helpommin ja nuoret pääsivät helpommin kiinni omaan itsenäiseen elämään. Tarjottu tuki oli nuorten mielestä tarjottu oikeaan aikaan, koska silloin he itse olivat halukkaita vastaanottamaan apua ja tukea. Eräs nuori toi esille, että aikaisemmin häntä ei ollut kiinnostanut koulunkäynti, mutta jälkihuollon aikana hän oli valmis suorittamaan koulun loppuun, mihin hän ei olisi aikaisemmin ollut valmis.

”Ois kyl ollu isoja haasteita, jos mä en olis jälkihuollon kautta sitä apua saanu. Ei mua ois kyllä saanu mihinkään lähtemään, et oisin ollu vaan neljän seinän sisällä. Ja sit en ois kyl osannu ite kartottaa sitä mihin oisin voinu hakee opiskelemaan...et ihan sellanen arkielämän apu ois jääny pois.” (N4)

”Ainaski kaikkien kamojen hankinta ja yleinen asiointi ois ollu hankalaa ku ei itte tiedä oikeen mitään. Et sit ois pitäny itte ottaa paljon enemmän selvää... Kaikki asiat ois varmaan myös edenny paljon hitaammin ja moni asia ois varmaan jääny hoitamatta. Et tosi hankalaa ois ollu muuttaa omaan kämppään ilman apuu. Et se itsenäistyminen ois ollu varmasti tosi paljon enemmän haastavaa.” (N2)

"Et oikeesti siinä vaiheessa mä oikeesti olin halukas ottamaan vastaan sitä apua ja mulla itellä oli oikeesti myös se halu saada se peruskoulu loppuun, et aikasemmin mua ei kiinnostanu yhtään se koulunkäynti. Et mä sillee oikeesti havahduin et mun tehtävä tää. Kyl voin suoraan sanoa et koulu ois jäänyt suorittamatta, jos ei jälkihuolto ois ollu....." (N3)

"Et en mä kyl tiedä missä olisin ilman sitä apua ja tukea..." (N1)

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Jälkihuollon tärkein tehtävä on tukea sijaishuollossa ollutta nuorta ja hänen itsenäistymistään. Keinoja sen toteuttamiseen on monia. Se miten nämä eri tukemisen muodot vaikuttavat nuoreen ja hänen hyvinvointiinsa, on yksilöllistä ja siksi vaikuttavuuden arviointi onkin haasteellista. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli arvioida Tukeva Oy:n jälkihuollon vaikuttavuutta nuorten hyvinvointiin. Tutkimuksessa pyrittiin kartoittamaan niitä tekijöitä, jotka olivat nuorten kokemuksen mukaan vaikuttavia ja merkityksellisiä hyvinvoinnin ja arjessa selviytymisen kannalta sekä tuomaan esiin myös työntekijän näkökulmaa työn vaikuttavuudesta. Tässä kappaleessa kokoaan yhteen haastattelujen tuloksia ja vertailen niitä teoretietoon sekä aiheesta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Pyrin myös vertailemaan työntekijöiden ja nuorten välisiä vastauksia.

9.1 Nuorten tarvitsema tuki jälkihuollon aikana

Känkänen (2009, 232) tuo ilmi, että sijaishuollon siirtymävaiheet ovat hyvin haastavia tilanteita. Työntekijän tehtävänä on ylläpitää nuoren elämän ja arjen suuntaa nuoren kasvuun ja kehitykselle suotuisassa suunnassa ja siksi usein nuorten tarvitsema tuki on hyvin kokonaisvaltaista. Yhtenä tutkimuskysymyksenä oli, mitkä ovat olleet työntekijöiden kokemusten mukaan nuorten tuen tarpeet. Haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että nuorten tarvitsema tuki oli useimmiten kokonaisvaltaista tukemista ja konkreettisten asioiden tekemistä yhdessä. Isommiksi tukemisen teemoiksi nousi koulukäynnin ja itsenäistymisen sekä arjen sujuvuuden tukeminen. Myös psykososiaalinen tuki koettiin tarpeelliseksi. Helmisen (2005, 23–26) mukaan, juuri psykososiaalisen tuen kautta pyritäänkin rakentamaan pohjaa nuoren elämänhallinnalle ja identiteetin muodostumiselle. Tästä voidaankin päätellä, että jälkihuollossa olevat nuoret tarvitsevat psykososiaalista tukea kasvun ja kehityksen tukemiseen sijoituksen jälkeen.

Tämän tutkimuksen mukaan tuen tarpeet kuitenkin vaihtelivat yksilöllisesti, osa nuorista tarvitsi tukea enemmän esimerkiksi koulukäymiseen ja osa taas itsenäisen elämän aloittamiseen tai sosiaalisen elämän tukemiseen. Kaikki nuoret tarvitsivat myös taloudellista tukea ja apua taloutensa hoitamiseen. Osa nuorista tarvitsi vain pientä tukea ja joidenkin kohdalla tuki oli kokonaisvaltaisempaa ja työskentely tiiviimpää. Nuorten näkemykset omista tuen tarpeistaan olivat hyvin samankaltaisia kuin mitä työntekijät olivat myös kokeneet. Suurin osa heistä oli tarvinnut apua koulunkäyntiin ja käytännön asioiden hoitamiseen. Nuoret kokivat myös taloudellisen tuen yhdeksi merkittäväksi osaksi jälkihuollon tarjoamaan tukea. Myös Rantasen ja Tolosen (2012, 21-24) tekemän tutkimuksen mukaan nuorille taloudellinen ja itsenäistymiseen liittyvä tuki on hyvin merkittävässä osassa jälkihuoltoa. Kaikki jälkihuollossa olleet nuoret olivat tarvinneet taloudellista ohjausta sekä arjenhallintaan liittyvää käytännön apua.

Tutkimukseni tulosten mukaan nuoret kokivat, että olivat saaneet juuri sellaista tukea jälkihuollon kautta, mitä he olivat juuri sillä hetkellä sitä tarvinneet ja heidän mielestään tarjottu tuki oli ollut heille riittävää sekä oikea-aikaista, eivätkä he osanneet mainita mihin he olisivat kaivanneet lisää tukea. Nuorten ja työntekijöiden näkemykset tuen tarpeista olivat siis yhteneväiset. Myös Kajanojan (2011, 41) tutkimuksessa tuotiin myös esille nuorten tyytyväisyyttä jälkihuollon tuen riittävyteen ja oikea-aikaisuuteen. Tästä voidaankin päätellä, että jälkihuollon tarjoama tuki on nuorille tärkeää ja merkityksellistä itsenäistymisen ja arjen sujuvuuden kannalta.

Tutkimukseni tulosten mukaan nuoren tuen tarve muuttuu yleensä työskentelyn edetessä. Tutkimuksessani selvisi, että yleensä alkuvaiheessa nuori tarvitsee enemmän jälkihuollon apua ja tukea ja loppua kohden tapaamisia ja tuen määrää voidaan vähentää. Se miten nuoren koulunkäynti ja muut käytännön asiat saadaan aloitusvaiheessa hoidettua, vaikuttaa suuresti tuen tarpeeseen jatkossa. Ne nuoret, jotka saivat esimerkiksi kouluasiat sujumaan, eivät tarvinneet juuri enää tukea, kun taas ne nuoret, jotka eivät heti saaneet koulu- tai harjoittelupaikkaa tarvitsivat tukea pidempään. Myös nuoret kokivat, että he tarvitsivat varsinkin alkuvaiheessa eniten apua ja tukea, eivätkä he enää juurikaan kokeneet loppuvaiheessa työskentelyä tarvinneensa tukea. Tuloksista ilmeni kuitenkin se,

että työskentelyn aikana tilanteet saattoivat muuttua useasti ja siten myös tuen tarve saattoi muuttua. Myös Laaksonen (2004, 15-20) korostaa, että lastensuojelun piirissä olevien nuorten elämäntilanteet voivat vaihdella hyvin nopeasti ja siksi tuen tarvetta ja asiakassuunnitelmaa tulisi tarkistaa aina säännöllisin väliajoin. Voidaankin todeta, että tuen määrää ja työskentelyn tavoitteita tulisi sen vuoksi seurata ja tarvittaessa muuttaa.

9.2 Työskentelyn tavoitteet ja niiden saavuttaminen

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli selvittää, mitkä olivat olleet jälkihuollon työskentelyn tavoitteet, miten tavoitteet asetettiin ja miten kyseiset tavoitteet oli saavutettu. Tuloksista ilmeni, että työskentely alkaa aina sosiaalityöntekijän yhteydenotolla. Sosiaalityöntekijällä on alkuvaiheessa suuri rooli tavoitteiden asettamisessa ja työntekijät toivatkin esille sosiaalityöntekijöiden alueellisia eroja toimia. Se miten paljon nuoresta kerrotaan ja järjestetään yhteisiä palavereita, vaihteli suuresti. Tulosten mukaan tavoitteiden ja asiakassuunnitelman tarkastaminen oli kuntakohtaista. Tämä koettiin välillä haastavaksi, koska yhteisiä käytäntöjä ei ole olemassa, joka korostui myös tutkimukseni teoria-osassa. Koska nuorten tuen tarpeet tutkimustulosten mukaan muuttuvat usein, olisi äärimmäisen tärkeää tarkistaa tavoitteet säännöllisin väliajoin. Laitosen (2006, 49) tutkimuksessa kävi myös ilmi, että asiakassuunnitelmien tekeminen on tapauskohtaista, joidenkin kohdalla asiakassuunnitelmia tehdään hyvinkin tarkasti sekä niitä tarkastetaan säännöllisesti ja joidenkin kohdalla suunnitelmia ei tehdä ollenkaan eikä tehtyjä suunnitelmia tarkasteta olleenkaan.

Jälkihuollon tarjoamista mahdollisuuksista tulee kertoa jo etukäteen perusteellisesti, jotta nuori ymmärtää mitä jälkihuollolla tavoitellaan. Jälkihuollossa tulisikin kiinnittää huomiota myös jälkihuollosta tiedottamiseen ja konkreettisen tuen antamiseen. Nuoren sitoutuminen jälkihuoltoon edellyttää, että hänellä on siitä riittävästi tietoa sekä riittävän selkeä kuva tuen eri mahdollisuuksista. Tämän vuoksi jälkihuoltotyön tulee olla hyvin suunniteltua, tavoitteellista ja nuoren yksilöllisistä tarpeista lähtevää. (Jurvansuu 2013, 61.) Tutkimuksessa kävi ilmi, että sosiaalityöntekijän tehtävänä on selvittää nuorelle mitä lastensuojelun

jälkihuolto tarkoittaa. Tulosten mukaan, nuoret kokivat, että heille oli aluksi selitetty hyvin, mitä jälkihuolto merkitsee. Nuoret toivat ilmi, että osittain he olivat saaneet tietoa jälkihuollosta myös omalta lähipiiriltään. Kajanojan tutkimuksessa (2011, 38) kävi myös ilmi, että nuorille pääsääntöisesti tiedotetaan riittävästi jälkihuollosta ennen työskentelyn alkua. Työntekijät toivat tutkimuksessa kuitenkin esille, että työskentelyn alkaessa harvalla nuorella on kuitenkaan tiedossa, mitä kaikkea jälkihuolto heidän kohdallaan tarkoittaa, vaikka nuorten omien kokemusten mukaan heillä oli hyvin asiat tiedossa. Tässä kohdin nuorten ja työntekijöiden näkemykset erosivat suuresti. Tutkimuksen pohjalta voidaan siis todeta, että olisi tärkeää selvittää nuorelle jo hyvissä ajoin työskentelyn aloittamista mitä jälkihuolto tarkoittaa ja mitä se nuorelle merkitsee, jotta nuori osaa sitoutua työskentelyyn ja tavoitteisiin oikealla tavalla.

Varsinkin alkuvaiheessa sosiaalityöntekijä on aktiivisesti mukana tavoitteiden asettamisessa, mutta työskentelyn edetessä sosiaalityöntekijä jää sivummalle ja tavoitteita asetetaan enemmän yhdessä nuoren kanssa. Tutkimuksen mukaan nuoret oli huomioitu hyvin ja otettu mukaan työskentelyyn, sillä kyseiset nuoret olivat saaneet olla mukana tavoitteiden asettamisessa sekä erilaisissa palaverissa koskien heidän asioitaan, joka on hyvin tärkeää nuorten osallisuuden näkökulmasta. Tulosten mukaan, myös nuoret olivat kokeneet saaneensa itse vaikuttaa siihen, minkälaisia tavoitteita työlle asetetaan. Myös Jacklinin ja Kaisto-Vanhamäen (2011, 38-39) tekemässä tutkimuksessa todettiin, että nuoret saavat pääsääntöisesti olla mukana tavoitteiden asettamisessa ja työskentelyn suunnittelussa. Se millaisia tavoitteita nuorelle asetetaan, riippui nuoren sen hetkisestä elämäntilanteesta, joillekin nuorille saatettiin asettaa isoja tavoitteita ja joissain tapauksissa asetettiin pienempiä ja tarkempia tavoitteita, joka osaltaan toivat haasteita työn toteuttamiseen. Tavoitteet työskentelylle oli asetettu yhteistyössä nuoren ja sosiaalityöntekijän kanssa, eikä yhteistyössä koettu olevan ongelmia. Myös muihin yhteistyötahoihin oltiin tyytyväisiä. Nuorten tavoitteet vaihtelivat yksilöllisesti ja jokaiselle nuorelle oli asetettu pienempiä välitavoitteita, joiden kautta saavutettiin isompia päätavoitteita. Nuorten kokemuksen mukaan nämä välitavoitteet selkeyttivät työskentelyä ja työntekijöiden mukaan ne sitouttivat nuoria työskentelyyn. Sekä nuorten että työntekijöiden mielestä nuorille asetetut tavoitteet olivat realistisia ja saavutettavissa olevia.

Tutkimuksen tulosten mukaan nuorten tavoitteita tarkastettiin säännöllisesti ja tarvittaessa lisättiin joitain tavoitteita, mutta suurimmaksi osaksi alkuvaiheessa asetetut tavoitteet säilyivät sellaisenaan koko työskentelyn ajan. Asetettuihin tavoitteisiin pyrittiin konkreettisilla teoilla sekä psykososiaalisella työllä. Tavoitteet vaihtelivat oman asuntoon liittyvistä käytännön asioiden hoitamisesta koulupaikan tai työpaikan etsimiseen. Yhtenä tavoitteena oli myös psyykkisen hyvinvoinnin tai päihteettömyyden tukeminen. Haastatteluiden perusteella yleisin tavoite nuorilla oli kuitenkin koulunkäynnin tukeminen tai koulupaikan löytäminen. Toiseksi tärkeimmäksi tavoitteeksi nousi itsenäisyyden ja sosiaalisten suhteiden tukeminen ja kolmanneksi psykososiaalinen tukeminen. Rantasen ja Tolosen (2012, 40–41) tutkimuksessa nousi myös esille psykososiaalisen tuen merkitys. Kaikki nuoret kokivat erityisen merkitykselliseksi avun ja neuvojen helpon saatavuuden ja Rantanen ja Tolonen toteavatkin tutkimuksessaan, että tukiverkoston puuttuessa psykososiaalinen tuki on merkittävää nuorille nivelvaiheessa, jossa muutetaan sijoituspaikasta yksin asumaan. Myös Kemppinen (2000, 117) on todennut, että yksinäisyys on lastensuojelunuorten suurin ongelma itsenäisessä asumisessa. Siksi psykososiaalinen ja sosiaalisten suhteiden ja taitojen tukeminen jälkihuollossa on ensisijaisen tärkeää.

Tulosten mukaan nuorten edistyminen työskentelyn aikana ilmeni konkreettisissa asioissa. Yleisimmin edistyminen näkyi kuitenkin siinä, että nuori itse alkoi toimia itsenäisesti. Samankaltaisia tutkimustuloksia oli myös Jacklinin ja Kaisto-Vanhamäen (2011, 35–37) tutkimuksessa, jossa nuoret kokivat merkittävänä sen, että heidän oma osallisuus kasvoi jälkihuollon aikana ja nuorten eteneminen työskentelyssä näkyi juuri oma-aloitteisuutena. Tutkimukseni haastatteluista kävi ilmi, että tavoitteiden saavuttaminen edellyttää aina työntekijän ja nuoren välistä luottamussuhdetta sekä molemminpuolista sitoutumista työskentelyyn. Myös nuorten vastauksista kävi ilmi, että luottamus työntekijään ja oma halukkuus vastaanottaa tukea oli suuressa merkityksessä siinä, että työskentely oli ylipäältään mahdollista. Onnistuneen jälkihuollon edellytyksiä onkin, että nuori kokee tarvitsevänsä tukea, ja on myös halukas vastaanottamaan sitä. Voidaankin todeta, että ilman luottamussuhteen syntymistä työskentely on hyvin haastavaa.

Tärkein lähtökohta työskentelyssä onkin yhteistyö, molemminpuolinen sitoutuminen ja avoin vuorovaikutus nuoren ja työntekijän välillä.

Tutkimuksessa selvisi, että pääosin asetetut tavoitteet saavutettiin eikä suurempia epäonnistumisia syntynyt. Suurin vaikuttava tekijä tavoitteiden saavuttamiseen oli nuoren oma motivaatio ja usein koulunkäynnin kautta nuoret saivat tavoitteensa saavutettua. Koulukäynnin kautta nuoret saivat itselleen sosiaalista verkostoa, mielekästä tekemistä ja rutiineja arkeen. Johtopäätöksenä voidaankin pitää sitä, että nuorille koulunkäynti on hyvin merkittävässä osassa itsenäisen elämän järjestymisessä. Myös työntekijät näkivät, että koulukäynnillä oli iso merkitys elämän sujuvuuden kannalta. Myös Laaksonen (2004, 38) korosti teoksessaan koulutuksen tärkeyttä nuoren arjen sujuvuuden kannalta. Koulutuksen kautta nuori saa rutiinia arkeen ja sitä kautta oma itsenäinen elämä sujuu helpommin. Tulosten mukaan työskentelyn tavoitteiden saavuttamista esti usein riittämätön työskentelyn organisointi, liian lyhyt työskentelyjakso tai työntekijöiden välillä olevat eri käsitykset siitä, mikä olisi kyseisen nuoren etu. Tutkimuksen mukaan myös nuoren sitoutumattomuus työskentelyyn syystä tai toisesta voi estää tavoitteiden saavuttamisen. Yleisimmin tavoitteiden saavuttamista estivät kuitenkin nuoren mielenterveydelliset syyt.

9.3 Jälkihuollon merkitys nuorelle

Yhtenä tutkimuskysymyksenä oli, miten nuoret kokevat jälkihuollon ja millaista merkitystä he ovat kokeneet jälkihuollolla olevan heidän hyvinvointiinsa. Tutkimustulosteni perusteella jälkihuollolla oli ollut nuorille suurta merkitystä elämän ja arjen sujuvuuden kannalta. Työntekijän merkitys oli olla nuorelle arkielämän jakaja ja kannustaja sekä asioiden eteenpäin viejä. Myös työntekijät kokivat olleensa nuorelle tärkeä tuki ja kannustaja. Nuorten saama kannustus ja motivointi olivat olleet suuressa merkityksessä siinä, että heidän koulunkäynti ja arkielämä sujuivat. Työntekijän kanssa nuoret saivat tehdä asioita yhdessä sekä jakaa omia ajatuksiaan ja asioitaan ja nuoret pitivätkin sitä tärkeänä osana työskentelyä. Työskentelyn kautta moni nuori sai hyviä positiivisia kokemuksia

sekä rohkeutta toimia erilaisissa tilanteissa omatoimisesti. Kajanojan (2011,50) tutkimuksessa työntekijöiden rooli näyttäytyi erittäin moninaisena. Työntekijä oli nuorille turvallinen aikuinen, kuuntelija, apu arjen asioissa, asiantuntija, kannustaja ja olkapää. Tästä voidaankin päätellä, että työntekijän merkitys jälkihuollossa oli lähes yhtä suuri kuin on nuoren oma sitoutuneisuus ja motivaatio.

Jälkihuollon aikana nuoret saivat paljon myös heille merkityksellistä käytännön apua ja opastusta eri asioissa. Nuorten kertoman mukaan jälkihuolto merkitsi heille tuen ja avun tarjoamista sijoituksen jälkeen. Nuoret mielsivät tuen tarkoittavan taloudellista tukea sekä erilaista ohjausta ja neuvontaa erilaisissa arkielämäntaidoissa. Suurin syy nuorille jälkihuollon vastaanottamiseksi oli juuri taloudellisen tuen merkitys, jonka tärkeyttä korostettiin. Moni nuori halusi ottaa jälkihuoltoa vastaan myös siksi, että he halusivat saada kouluasiansa ja oman elämänsä järjestykseen. Tutkimustuloksissa korostukin, että juuri näissä asioissa nuorilla oli eniten ongelmia selviytyä omatoimisesti.

Kaikki nuoret olivat tyytyväisiä saamaansa tukeen ja olivat vahvasti sitä mieltä, että jälkihuoltoa kannattaa ottaa vastaan ja tarjottu tuki oli heille oikea-aikaista ja riittävää. Jälkihuollon tarjoaman tuen avulla he saivat koulunkäyntiin lisää motivaatiota ja käytännön apua sekä jälkihuollon kautta he saivat lähelleen aikuisen, keneltä pystyi kysymään tarvittaessa apua ja neuvoa eri asioissa. Jurvansuu (2013, 63) toteaaakin omassa tutkimuksessaan, että jälkihuollon aikana tulisi miettiä juuri niitä keinoja, miten nuoria voidaan tukea osallistumaan ja sitoutumaan opiskeluun. Opiskeluun tukeminen on siis ensisijaista jälkihuollon näkökulmasta. Johtopäätöksenä voidaankin todeta, että jälkihuollon tarjoama tuki oli nuorille merkityksellistä erityisesti taloudellisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta. Jälkihuollon suurimpana merkityksenä oli kouluasioiden järjestyminen ja arjentaiteiden lisääntyminen.

Työntekijät pohtivat paljon haastattelutilanteessa jälkihuollon merkitystä ja sen kautta tarjottavaa tukea. Ilmeni, että he ovat pohtineet sitä, voidaanko kaikkia nuoria auttaa pelkästään jälkihuollon avulla ja että onko jälkihuollon kautta saatava tuki riittävää. He olivat miettineet myös sitä, tarjotaanko tukea riittävästi kaikille jotka sitä tarvitsevat. Työntekijät toivat esille, että usein nuorilla saattaa olla

taustalla pettymyksiä, jolloin luottamus viranomaisiin ja aikuisiin ei ole riittävää. Usein tämä hankaloittaa myös nuorten auttamista. Lastensuojelussa olleilla nuorilla on usein leima, joka leimaa heidät huonoiksi ja epäonnistuneiksi. Tämä leima saattaa hankaloittaa monen nuoren elämää. Työntekijät toivatkin esille, että näitä asenteita tulisi työntekijöiden pystyä työskentelyn aikana muuttamaan ja muokkaamaan. Työntekijöiden huolen aiheena oli se, että moni jälkihuollon piirissä oleva nuori usein syrjäytyy koulutuksesta tai kaverisuhteista. Heidän mukaan näillä nuorilla on suuria haasteita löytää oma paikkansa yhteiskunnassa. Työntekijät näkivätkin, että ratkaisu heidän kohdallaan voisi olla erilaiset työpajat. Myös tutkimukseni teoriaosassa tuli ilmi, että sijaishoidon jälkeen nuoren syrjäytymisvaara on suuri.

Toisena huolenaiheena työntekijöillä oli se, että usein he työntekijöinä olivat nuoren ainoa tuki, jolloin työskentelyn päättyessä nuorella ei ole mitään turvaverkkoa lähipiirissään ja nuori jää yksin. Siksi olisikin tärkeää huolehtia työskentelyn päättyessä, että nuorella olisi sosiaalista verkostoa riittävästi turvanaan. Aikuistuvan nuoren oma tukiverkosto ei välttämättä ole riittävä ja lastensuojelussa olleen nuoren arki täyttää usein kriteerit monista hyvinvoinnin puutteista, jotka vaikuttavat syrjäytymiseen ja siten johtavat heikenneeseen elämänhallintaan. Siksi tarvitaankin riittäviä tukitoimia sosiaalisen verkoston hahmottamiseksi ja vahvistamiseksi. (Aaltonen, Ojala, Vihunen & Vilen 2003, 361.)

Haastatteluvastauksista nousi esille se, että jälkihuolto on oleellinen osa lastensuojelua eikä kaikissa kunnissa siihen välttämättä panosteta tarpeeksi. Sama asia tuli esille myös tutkimukseni teoriataustassa. Työntekijät toivat esille, että jo hyvinkin pienillä resursseilla voitaisiin jälkihuollossa olevia nuoria auttaa ja ehkäistä heidän syrjäytymistään. Työntekijät korostivat tutkimuksessa sitä, että tuen ja avun tarvetta ei saisi vähätellä ja nuorten ongelmakohtiin tulisi puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Usein työskentelyn edetessä saatetaan kohdata yllättäviäkin tuen ja avun tarpeita, joihin täytyy nopeasti puuttua. Nuorilta ei saa kuitenkaan odottaa liikoja vaan tärkeää olisi ottaa yksi asia kerrallaan nuorten kanssa. Jälkihuollossa olevat nuoret ovat usein yksin ilman minkäänlaisia sosiaalisia verkostoja ja samanikäiseen nuoreen verrattuna heillä ei ole samanlaisia lähtökohtia. Siksi nuorille tulisi tarjota riittävästi tukea ja ymmärrystä.

9.4 Jälkihuollon vaikuttavuus

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää miten nuoret kokivat jälkihuollon vaikuttavuuden hyvinvointinsa kannalta ja miten työntekijät kokivat työskentelyn vaikuttaneen nuoriin. Tulosten perusteella Tukeva Oy:n tarjoama jälkihuolto vaikutti nuorten elämään hyvin kokonaisvaltaisesti. Nuoret kokivat saaneensa työskentelyn kautta konkreettista apua ja ohjausta monenlaisiin elämän ongelmakohtiin. Työntekijöiden vastausten perusteella voidaan päätellä, että nuorten elämä olisi kokonaisvaltaisesti huominkin ilman jälkihuollon tarjoamaa tukea, esimerkiksi heidän sosiaalinen verkosto ei olisi kovinkaan laaja eikä heillä olisi koulutukseen tai työelämään tarvitsemaa tukea. Työntekijöiden näkemysten mukaan kyseisillä nuorilla olisi varmasti jäänyt moni asia hoitamatta, kuten esimerkiksi koulutukseen hakeminen ja sen suorittaminen. Myös nuoret toivat vastauksissaan ilmi, että moni asia olisi jäänyt hoitamatta ilman jälkihuoltoa. Tuloksista kävi ilmi myös se, että työskentelyn kautta nuoret saivat sisältöä elämäänsä sekä konkreettista apua ja neuvontaa. Tuloksista nousi esille se, että ilman pitkäaikaista työskentelyä ja tukea nuorten elämä olisi varmasti ollut hyvin rajoittunutta ja usealla nuorella psyykkinen hyvinvointi olisi ollut todella huono. Yleisesti nuorten ja työntekijöiden näkemykset jälkihuollon vaikuttavuudesta olivat yhteneväiset.

Työskentelyn kautta nuoret saivat kiinni arjesta ja pystyivät hoitamaan muun muassa kodin asiat, raha-asiat ja usean nuoren kohdalla saatiin koulunkäynti sujumaan tuettuna. Voidaankin todeta, että ilman jälkihuoltoa nuoret olisivat varmasti syrjäytyneet ja jääneet yhteiskunnan ulkopuolelle, eivätkä he olisi luultavasti saavuttaneet edellä mainittuja asioita. Myös psykososiaalinen tuki oli niin työntekijöiden kuin nuortenkin näkemyksen mukaan yksi suuri vaikuttava tekijä. Vaikka asiat tehtiin usein toiminnan kautta, silti keskustelujen kautta pystyttiin vaikuttamaan eniten nuoren hyvinvointiin ja arjen sujuvuuteen. Keskustelujen kautta pystyttiin motivoimaan ja kannustamaan nuoria ja tämä osaltaan vaikutti nuorten tekemisiin. Myös nuoret kokivat nämä keskustelut vaikuttaviksi. Tutkimustulosten perusteella omatoimisuuden lisääntyminen oli yksi selkeä jälkihuollon vaikutus nuoreen, jälkihuollon kautta nuoret olivat oppineet hoitamaan ja huolehtimaan omia asioitaan omatoimisesti. Olmialan (2007, 38–45)

tekemässä tutkimuksessa löytyi myös samankaltaisia vaikuttavia tekijöitä, kuten aktiivisuuden ja avoimuuden lisääntyminen, hyvän vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteiden lisääntyminen ja arjen selkiytyminen sekä kouluttautuminen ja työllistyminen.

Penninkankaan (2012, 65–79) tekemässä Pro-gradu -tutkielmassa tuli ilmi, että lastensuojelun tukitoimilla oli merkittävää vaikutusta esimerkiksi asiakkaiden elämänhallinnan saavuttamisessa ja koulumenestyksessä. Omalla motivaatiolla nähtiin olevan myös merkitystä elämäntilanteen muutoksessa. Aineistossa löytyi myös muita vaikuttavia tekijöitä, joita olivat elämänhallintaan ja hyvinvointiin liittyvät asiat, kuten koulukäynti, sosiaalisten suhteiden lisääntyminen ja elämäntilanteen kokonaisvaltainen selkiytyminen. Työn vaikuttavuuteen liittyi myös se, oliko työskentely sujuvaa ja toimivaa sekä millaista oli vuorovaikutuksen laatu ja luotettavuus. Myös palveluiden yleinen laatu ja saatavuus, tukitoimien riittävyys, henkilöstön ammatillinen osaaminen ja asiakaslähtöisyys vaikuttivat työskentelyn vaikuttavuuteen. Tärkeäksi koettiin myös työntekijöiden pysyvyys, tuen jatkuvuus ja asiakkaan oma sitoutuminen työskentelyyn. Myös asiakkuuden kesto ja käytettävissä olevat menetelmät vaikuttivat työskentelyn vaikuttavuuteen ja työn onnistumiseen.

Omasta tutkimusaineistostani löytyi myös samankaltaisia tekijöitä kuin Olmialan (2007) ja Penninkankaan (2006) tutkimusaineistosta. Nuorten vastausten perusteella he olivat saaneet tukea ja apua monenlaisiin ongelmiin liittyen arjenhallintaan, koulunkäymiseen ja sosiaalisen kanssakäymiseen. Tulosten perusteella jälkihuollolla oli merkittävä rooli näiden ongelmien ratkomisessa. Jälkihuollon kautta nuorten sosiaaliset suhteet ja verkosto olivat laajentuneet, taloudelliset ongelmat olivat järjestyneet, psyykkinen hyvinvointi oli lisääntynyt, koulunkäynti järjestynyt ja he olivat saaneet myös enemmän sisältöä elämäänsä. Jälkihuolto merkitsi siten näille nuorille kokonaisvaltaista tukea, apua ja kannustusta oman itsenäisen elämän aloittamiseen. Myös työntekijöiden näkemysten mukaan edellä mainitut asiat olivat saavutettu jälkihuollon tarjoaman tuen kautta. Nuorten kokemusten mukaan myös tukitoimien riittävyys ja oikea-aikaisuus oli vaikuttanut heidän elämäntilanteeseensa positiivisesti. Nuoret kertoivat,

että myös se, miten heidät oli kohdattu, vaikutti suuresti luottamuksen saavuttamiseen ja sitä kautta tavoitteiden saavuttamiseen. Työntekijät näkivät, että nuoren omalla toiminnalla ja sitoutumisella oli vaikutusta työskentelyn tuloksiin. Jälkihuoltoa tekevällä työntekijällä nähtiin myös olevan suurta merkitystä jälkihuollon vaikuttavuuteen sekä yhteistyön toimivuudella oli vaikutusta työskentelyn onnistumiseen ja nuoren kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Tulosten mukaan työntekijän ja nuoren välinen suhde ja luottamus olivat merkittävässä osassa työn vaikuttavuudessa. Jos nuori luotti työntekijään, oli työllä usein myös suurta vaikutusta nuoren hyvinvointiin.

Tutkimustulosteni mukaan jälkihuoltoa tehtäessä työntekijöillä tulisi olla laajaa tietoa alueen palveluista, jotta he osaavat ohjata ja opastaa jälkihuollossa olevaa nuorta ja siten saada aikaa positiivisia vaikutuksia nuoren hyvinvointiin. Tärkeäksi koettiin alueen paikallistuntemus sekä palvelutietous etenkin koulutus- ja työllistymismahdollisuuksista sekä kelan tarjoamista tukimahdollisuuksista. Työntekijällä täytyy olla myös laajasti erilaisia kanavia ja verkostoja. Myös tietoisuus niistä palveluista, mitä nuori voi harrastaa ja mistä nuori voi saada vapaa-ajan viettoon sisältöä, on tärkeää työn toteuttamisen kannalta. Tärkeä taito ja vaikuttava tekijä oli se, miten nuori kohdattiin. Tärkeää oli myös nuoren kanssa toimeen tuleminen ja luonnollisen lähestymistapa. Nuori tulisi kohdata tasa-arvoisesti ja inhimillisesti nuoren omista lähtökohdista.

Tulosteni perusteella voidaan todeta, että jälkihuoltotyöskentelyssä tulee kiinnittää huomiota nuoren elämäntilanteen muutokseen, kun halutaan selvittää onko työllä ollut vaikutusta. Työskentelyn vaikutukset tulevat selville siitä kun vertaillaan nuoren lähtötilannetta ja työskentelyn lopputulosta. Kyseisten nuorten elämäntilanteet olivat kohentuneet huomattavasti työskentelyn aikana. Ennen työskentelyn alkua kukaan nuorista ei ollut suorittanut opiskelujaan loppuun ja työskentelyn päättyessä jokainen nuori oli saanut koulupaikan ja suoritti opiskelujaan. Koulun kautta nuorten elämänhallinta oli myös parantunut. Myös sosiaalisessa verkostossa ja itsenäistymisessä oli tapahtunut paljon positiivisia muutoksia. Jokainen nuori asui itsenäisesti omassa asunnossa ja selvisi ilman tukea arjen askareista, tämä oli täysin jälkihuollon aikaansaamaa tulosta, koska

työskentelyn alkuvaiheessa jokainen nuori oli tarvinnut jatkuvaa tukea ja ohjausta itsenäiseen asumiseen ja asioiden hoitamiseen. Jokainen nuori osasi jälkihuollon kautta saamansa kannustuksen ja rohkaisun avulla toimia erilaisissa tilanteissa itsenäisesti eikä esimerkiksi virastoissa asioiminen tuottanut enää ongelmia. Työskentelyn kautta nuorten sosiaalinen verkosto oli laajentunut ja sitä kautta myös heidän elämänsä oli saanut lisää sisältöä.

Tutkimustulosten perusteella voidaankin todeta Tukeva Oy:n jälkihuollon vaikuttavan nuorten yleiseen elämänhallintaan ja arjen taitojen lisääntymiseen, koulukäynnin järjestymiseen sekä koulunkäynnin suorittamiseen ja sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiin myönteisesti. Jälkihuollon tarjoama taloudellinen tuki vaikutti myös suuresti kaikkien nuorten elämään positiivisesti. Tuloksista kävi ilmi, että ilman jälkihuollon apua ja tukea itsenäisen elämän aloittaminen olisi ollut paljon haasteellisempaa kyseisille nuorille ja myös arjen käytännön asioiden hoitaminen olisi ollut muutamalle nuorelle haasteellista. Johtopäätöksenä voidaankin todeta, että nuorten saaman tuen ja avun kautta asiat sujuivat huomattavasti helpommin ja nuoret pääsivät helpommin kiinni omaan itsenäiseen elämään. Työskentelyn vaikuttavuuteen vaikuttavat suuresti myös tuen oikea-aikaisuus ja tarjottavan tuen riittävyys, nuoren oma sitoutuminen työskentelyyn, työntekijän sosiaaliset taidot ja suhtautuminen nuoreen sekä nuoren ja työntekijän välinen luottamus.

10 POHDINTA

Valitsin opinnäytetyöni aihealueeksi lastensuojelun ja erityisesti jälkihuollon, koska koen, että lastensuojelun jälkihuollon kautta pystytään tukemaan ja auttamaan monia sijaishuollossa olleita nuoria takaisin yhteiskuntaan ja oman itsenäisen elämän alkuun. Koen, että kaikista sosiaalialan sektoreista lastensuojelu kiinnostaa minua eniten. Lastensuojelun jälkihuollosta ei mielestäni puhuta tarpeeksi ja usein se jääkin muun lastensuojelun varjoon. Opinnäytetyöni tekemisen kautta olen huomannut, että jälkihuoltoon voitaisiin lisätä resursseja sekä yhtenäistää jälkihuoltotyön käytäntöjä, jolloin työn tekeminen osaltaan helpottuisi ja tarjottavan tuen määrää voitaisiin lisätä. Jälkihuollon avulla pystytään auttamaan monia nuoria ja osaltaan kyetään ehkäisemään sijaishuollossa olleiden nuorten syrjäytymistä. Tutkimukseni perusteella, voin todeta, että jo hyvin pienelläkin tuella ja panostuksella pystytään nuoria auttamaan sekä hivuttamaan takaisin osaksi yhteiskuntaa. Siksi mielestäni jälkihuollon tarjoamaa tukea tulisikin arvostaa enemmän ja nostaa esille myös sen vaikutuksia.

Vaikuttavuuden arvioinnin tekeminen vaikutti mielenkiintoiselta ja ajankohtaiselta aiheelta ja sitä se kyllä olikin. Mielestäni on tärkeää, että sosiaalityössä pystytään osoittamaan työn vaikuttavuus asiakkaiden hyvinvoinnin kannalta. Vaikuttavuus käsitteenä on hyvin monipuolinen ja sitä on vaikea todentaa, minkä tulin oppineeksi tämän opinnäytetyöni kautta. Jokaisen nuoren elämäntilanne oli yksilöllinen ja siten myös ne asiat jotka nuoreen vaikuttivat, olivat hyvin moninaisia. Vaikuttavuuden arviointiin vaikuttavat monenlaiset eri tilanteet ja loppujen lopuksi on vaikeaa todentaa sitä, mikä oli tarkka yksittäinen tekijä, joka tilanteeseen vaikutti. Mielestäni pystyin kuitenkin tutkimuksen avulla tuomaan esiin niitä tekijöitä, jotka edesauttoivat nuorten hyvinvointia ja siten myös vaikuttivat heidän elämäntilanteisiinsa. Koin aihealueen haastavana, mutta olen myös oppinut paljon opinnäytetyön tekemisen kautta niin lastensuojelusta, jälkihuollosta kuin myös omasta itsestäni.

Tuloksista nousi yksi omasta näkökulmastani tärkeä vaikuttavuuden elementti, työntekijän ja nuoren välinen suhde ja luottamus. Ilman luottamusta ja tasa-

arvoista kohtaamista ei sosiaalityössä ja etenkin lastensuojelun saralla voida vaikuttaa nuorten hyvinvointiin. Tärkeää on kohdata jokainen nuori inhimillisesti ja kunnioittavasti. Ilman hyvän luottamussuhteen saavuttamista ei voi tapahtua muutosta. Täytyy muistaa, että nuoren normaaliin kehitykseen kuuluvat kapinointi, epäonnistumiset ja minän etsiminen. Siksi jälkihuollossa olevien nuorten kanssa täytyy lähestyä ymmärryksen kautta ja pyrkiä osoittamaan nuorelle vaihtoehtoja sekä opastaa nuorta tekemään omia valintoja. Monella nuorella saattaa olla taustalla paljon pettymyksiä ja epäluottamusta aikuisia kohtaan, mutta luottamuksen kautta työskentelyssä päästään eteenpäin ja pyritään löytämään nuoren elämässä olevia positiivisia asioita ja ajamaan nuoren etua. Siksi luottamussuhteen luominen nuoreen on ensisijaisen tärkeää, jos työskentelyllä halutaan saada aikaan myönteisiä vaikutuksia.

Itsenäistyminen ja oman elämän aloittaminen on jännittävää ja haasteellista. Jos taustalla on lastensuojelun tukitoimia, on oman elämän aloittaminen useasti vielä normaalia haasteellisempaa eivätkä lastensuojelussa olleet nuoret ole usein samalla viivalla muiden nuorten kanssa. Tulosten mukaan jälkihuollolla on vaikutusta nuorten hyvinvointiin ja arjen sujuvuuteen. Moni nuori sai konkreettista apua ja ohjausta jälkihuollon kautta. Esimerkiksi koulunkäynnin järjestäminen, sosiaalisten taitojen ja arjenhallinnan lisääntyminen olivat selkeitä vaikutuksia. Vaikka jälkihuollon kautta ei saataisikaan aikaan suuria tekoja ja vaikutuksia, saivat tutkimukseen osallistuneet nuoret jälkihuollon kautta psykososiaalista tukea ja ohjausta, jota itse pidän merkittävänä ja vaikuttavana tukena. Usea nuori sijaishuollon jälkeen on ilman minkäänlaista tukiverkostoa ja ilman jälkihuollon tarjoamaa tukea nämä nuoret jäisivät yksin omien ongelmien ja murheidensa kanssa. Jälkihuollon kautta nuori saa itselleen turvallisen aikuisen, jonka kanssa jakaa ajatuksiaan ja kysyä apua ja neuvoa. Tutkimuksen tulokset kertoivat myös jälkihuollon olevan nuorille tärkeä tuki rahallisesti, jolloin oman itsenäisen elämän aloittaminen oli helpompaa ja siten myös vaikutti osaltaan nuoren arjen sujuvuuteen. Toivon, että tämä opinnäytetyö tuo uudenlaista näkökulmaa jälkihuoltoon ja osaltaan osoittaa jälkihuollon tekemän työn vaikutuksia sekä jälkihuollon merkitystä nuorten tukemisessa.

LÄHTEET

Aaltonen, M. Ojala, T. Vihunen, R. & Vilen, M. 2003. Nuoren aika. WSOY.

Aaltonen, S. & Heikkinen, A. 2009. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinninlaitos.

Dahler-Larsen, P. 2005. Vaikuttavuuden arviointi. Hyvät käytännöt. Menetelmä-käsikirja. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. [viitattu 24.2.2013]. Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77071/vaikuttavuuden_arv.pdf?sequence=1

Haverinen, R. 2012. Vaikuttavuus ja näyttö tavoitteena sekä sosiaalityön asiakastyön tutkimuksen kohteena. Teoksessa: Pohjola, A., Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) 2012. Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: Kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Heikkinen, A. 2007. Nuoret lastensuojelun avohuollossa - palvelujen ja menetelmien tarkastelu. [verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalialan kehittämishankkeen lastensuojelun kehittämisohjelman raportti. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2007:1. [viitattu 12.1.2013]. Saatavana: http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/96e873004a1563cc969ef6b546fc4d01/nuoret_lastensuojelun_avohuollossa.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=96e873004a1563cc969ef6b546fc4d01

Helminen, J. 2005. Nuoruuden huuma ja psykologinen työ nuorten kanssa. Teoksessa: Helminen, J. (toim.) 2005. Kiintopisteitä nuoruusaikaan. Psykososiaalinen tuki ja työ nuorten kanssa toimiessa. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja B raportteja 26.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Isotalo, K. & Kinnunen, S. 2004. Omaan kämppään. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Jacklin, J. & Kaisto-Vanhamäki, H. 2011. Jälkihuollon asiakkaiden kokemuksia jälkihuollon merkityksestä arjessa selviytymisessä. [verkkojulkaisu]. Oulu: Diakonia-ammattikorkeakoulu. [viitattu 27.12.2012]. Opinnäytetyö. Saatavana: https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/28690/Oulu_Jacklin_Kaisto_Vanhamaki_2011.pdf?sequence=1

Jurvansuu, R. 2013. "Jälkihuolto rulettaa" Jälkihuollossa olevien nuorten osallisuuden kokemus koulutus- ja työelämään kiinnittymisessä. [verkkojulkaisu]. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. [viitattu 9.7.2013] Saatavana: http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/57429/Jurvansuu_Riitta.pdf?sequence=1

Järvinen, I. & Pennanen, S. 2013. Työntekijöiden näkemyksiä onnistumisesta lastensuojelussa. [verkkojulkaisu]. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. [viitattu 9.7.2013.] Saatavana: http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/60797/Jarvinen_Ilpo_Pennanen_Suvi.pdf?sequence=2

Kaikko, K. & Friis, L. 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
Kajanoja, N. 2011. "Enemmän on ollut hyvä juttu ku huono juttu". Lahtelaisesta lastensuojelulaitoksesta itsenäistyneiden nuorten kokemuksia jälkihuoltopalveluista. [verkkojulkaisu]. Lahden ammattikorkeakoulu. [viitattu 2.3.2013]. Opinnäytetyö. Saatavana: <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/28042/kajanoja.ninja.pdf?sequence=1>

Kajanoja, N. 2011. "Enemmän ollu aina hyvä juttu ku huono juttu" Lahtelaisesta lastensuojelulaitoksesta itsenäistyneiden nuorten kokemuksia jälkihuoltopalveluista. [verkkojulkaisu]. Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. [viitattu 12.6.2013]. Saatavana: <http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/28042/kajanoja.ninja.pdf?sequence=1>

Kivelä, V. & Lempinen, J. 2010. Arki hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. Turku: KOTA – Lasten ja nuorten hyvinvointi ry.

Kemppainen, T. & Ojaniemi, P. 2012. Tieto ja vaikuttavuuden arviointi käytännön sosiaalityössä. Teoksessa: Pohjola, A., Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) 2012. Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Kemppinen, P. 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Tallinna: Kannustusvalmennus P. & K.

Korteniemi, P., Kotiranta, T. & Kivipelto, M. 2012. Kokemuksia sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin toteuttamisesta. Teoksessa: Pohjola, A., Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) 2012. Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Känkänen, P. 2009. Siirtymät sijaishuollossa - hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa: Brady, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Känkänen, P. & Laaksonen, S. 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. [verkkojulkaisu]. Lastensuojelun kehittämisohjelma. [viitattu 26.2.2013]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/7d9702b1-7343-49cfa3e836d4ceb9ead1/Loppuraportti.pdf>

Laaksonen, S.(toim.) 2004. Jälkihuolto-opas. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ry.

Laitonen, J. 2006. Jälkihuoltokäytännöt Hämeenlinnassa. Jälkihuollon toteuttaminen ja jälkihuolto nuorten selviytymisen ja itsenäistymisen tukijana. [verkkojulkaisu]. Tampereen yliopisto. [viitattu 31.7.2013]. Pro-gradu tutkielma. Saatavana: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01426.pdf>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Laurila, A. 2008. Nuoren itsenäistymisen tukeminen. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin - Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–122.

Mattila, A. 2007. Sijais- ja jälkihuollon siirtymillä. Lastensuojelun jälkihuollon tukipalvelujärjestelmän kehittäminen yhteistyöverkostossa 2002–2006. [verkkojulkaisu]. Tupa – projektin loppuraportti. Raportteja 12/2007. Nuorten Ystävät Ry. Saatavana: <http://www.nuortenystavat.fi/file.php?1216>

Olmiala, S. 2007. Vaikuttava lastensuojelu. Kuinka arvioida lastensuojelun vaikuttavuutta? [verkkojulkaisu]. Selvitys POP-hankkeseen. Järvenpää: Sosiaalitalo. [viitattu 13.2.2013]. Saatavana:http://www.sosiaalitalo.fi/ep/tiedostot/POP_vaikuttavalastensuojelu_kuinkaarvioidalastensuojelunvaikuttavuus.pdf

Palmamäki, E. 2008. Lastensuojelun jälkihuollon toteutuminen ja kehittämistarpeet Keski-Suomessa. [verkkojulkaisu]. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/38288/URN:NBN:fi:ju-201208162156.pdf?sequence=1>

Pohjola, A. 2012. Moniulotteinen vaikuttavuus. Teoksessa: Pohjola, A., Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) 2012. Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Pohjola, A. 2012. Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus. Teoksessa: Pohjola, A., Kemppainen, T. & Väyrynen, S. (toim.) 2012. Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Pekkarinen, E. 2011. Lastensuojelun tieto ja tutkimus – asiantuntijoiden näkökulma. [verkkojulkaisu]. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 51, 2011. [viitattu 2.1.2013]. Saatavana: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/lastensuojeluntieto.pdf>

Penninkangas, T. 2012. Lastensuojelu osana lapsuutta. Asiakkaiden näkemyksiä lastensuojelun avohuollon tukitoimien vaikuttavuudesta. [verkkojulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. [viitattu 28.12.2012]. Pro-gradu tutkielma. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/38669/URN:NBN:fi:ju-201209282535.pdf?sequence=1>

Pölkki, P. 2004. Lastensuojelutyön tutkimus- ja kehittämistoiminta. Teoksessa: Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.

Rajavaara, M. 2007. Vaikuttavuusyhteiskunta. Sosiaalisten olojen arvioinnista vaikutusten todentamiseen. [verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 84. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. [viitattu 10.3.2013]. Saatavana: [http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/%28WWWAllDocsById%29/46F1DDD537F7674DC225744A0029D855/\\$file/RajavaaraVaikuttavuusnetti.pdf](http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/%28WWWAllDocsById%29/46F1DDD537F7674DC225744A0029D855/$file/RajavaaraVaikuttavuusnetti.pdf)

Rantanen, V. & Tolonen, E. 2012. Lastensuojelun jälkihuollettavien tarpeet ja tukemisen muodot. [verkkojulkaisu]. Mikkelin ammattikorkeakoulu. [viitattu 17.3.2013]. Opinnäytetyö. Saatavana: http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/52240/Valtteri_Rantanen_Eini_Tolonen.pdf?sequence=1

Rintala-Koskinen, A. 2003. Onnistumisia lastensuojelussa. Teoksessa: Satka, M., Pohjola, A. & Rajavaara, M. (toim.) 2003. Sosiaalityö ja vaikuttaminen. Jyväskylä : Minerva. Jyväskylän yliopisto.

Rostila, I. 2002. Tavoitelähtöinen sosiaalityö, voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Rousu, S. & Holma T. 2004. Lastensuojelupalveluiden onnistumisen arviointi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Rousu, S. 2007. Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Rantanen, V. & Tolonen, E. 2012. Lastensuojelun jälkihuollettavien tarpeet ja tukemisen muodot. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki: käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Sarajarvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Suhonen, A. 2008. Vaikuttavuuden arviointi lastensuojelun sosiaalityön avohuollossa. Lastensuojelun Tieto –hanke.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

Tukeva Oy. Ei päiväystä. [viitattu 26.2.2013] saatavana: http://www.tukeva.fi/index.php?p=25&sivu=Palvelut_-paasivu

Tuomi, J. & Sarajarvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

LIITE 1: Tutkimuslupahakemus

1(1)

Seinäjoen kaupunki / lastensuojeluyksikkö
Kirkkokatu 8 C
PL 229
60101 SEINÄJOKI

27.02.13

Asia: Tutkimuslupahakemus

Tukeva Oy
Koskenalantie 16
60220 SEINÄJOKI

Olemme tilanneet Seinäjoen ammattikorkeakoululta opinnäytetyön yrityksemme, jonka aiheena on arvioida jälkihuolto prosessimme vaikuttavuutta. Tutkimuksessa on tarkoitus tutkia Tukeva Oy:n jo päättäneitä jälkihuollon asiakasprosesseja ja työskentelyn vaikuttavuutta. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää millaista vaikuttavuutta jälkihuollolla on nuoren hyvinvointiin lastensuojelun asiakkaan näkökulmasta tarkasteluna sekä millaisia näkemyksiä ja kokemuksia lastensuojelun asiakkailla on jälkihuollosta. Tutkimuksen toisessa osassa tullaan haastattelemaan myös Tukeva Oy:n työntekijöitä asiakasprosessin vaikuttavuudesta ja työskentelyn tavoitteista. Tällä tavoin asiakasprosesseista tulee näkymään niin asiakkaan kuin työntekijän näkökulmat.

Opinnäytetyön tekee sosionomi (AMK) -opiskelija Jaana Lammi. Opinnäytetyön tutkimussuunnitelma liitteenä.

Tutkimus tehdään teemahaastatteluina ja tutkimus sekä haastattelut tullaan toteuttamaan niin, etteivät osallistujien tiedot tule kuin haastattelijan tietoon. Tutkimuksessa vastaukset käsitellään sellaisella yleisyydellä, ettei vastaajaa voida tunnistaa ja luottamuksellisuus säilyy. Tarvitsemme tutkimuslupaa saadaksemme teiltä entisten jälkihuoltomme asiakkaiden yhteystietoja, jotta tavoittaisimme haastatteluun suunnitellut asiakkaat. Tutkimusluvan saatuaamme olemme teihin yhteydessä ja sovimme käytännön järjestelyistä tutkittavien yhteystietojen osalta. Tarvitsisimme yhteystietoja viimeistään huhtikuun 2013 aikana, koska haastattelut on tarkoitus tehdä viimeistään kesäkuun 2013 aikana.

Asiakastietoja tullaan tutkimuksessa käsittelemään ehdottoman luottamuksellisesti ja yhteystiedot tullaan hävittämään asianmukaisesti tutkimuksen päättyessä.

Seinäjoki 27.2.2013

Pekka Lehtiniemi
Toiminnanjohtaja Tukeva Oy

LIITE 2: Tutkimusluvat

1(4)

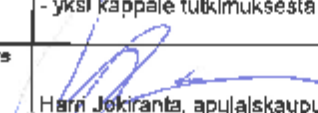
SEINÄJOKI

PÄÄTÖS / apulaiskaupunginjohtaja

Päivämäärä 14.3.2013

Pykälä 8/2013

SOTE 38/2013

Asia	Tutkimuslupa / Lammi Jaana Tukeva Oy on tilannut Seinäjoen ammattikorkeakoululta opinnäytetyön, jonka aiheena on arvioida Tukevan Oy:n jälkihuolto prosessin vaikuttavuutta. Tutkimuksessa on tarkoitus tutkia Tukeva Oy:n päättäneitä jälkihuollon asiakasprosesseja ja työskentelyn vaikuttavuutta. Tutkimuksessa selvitetään asiaa niin asiakkaiden kuin työntekijöiden näkökulmasta. Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) -opiskelija Jaana Lammi hakee tutkimuslupaa toteuttaakseen tilaustutkimuksen opinnäytetyönään. Lammin tarkoitus on toteuttaa tutkimus teemahaastatteluna. Haastatteluja tehdään n. 10 asiakkaalle. Seinäjoen kaupungin lastensuojelu on ostanut Tukeva Oy:ltä jälkihuollon palveluja nuorille. Koska asiakasprosessit ovat jo päättyneitä, Tukeva Oy:llä ei ole asiakkaiden yhteystietoja. Seinäjoen sosiaali- ja terveyskeskuksen lastensuojelu on lupautunut kysymään Tukeva Oyn jälkihuoltopalvelujen piirissä olleiden henkilöiden halukkuutta osallistua teemahaastatteluun aiheesta. Tulosaluejohtaja Päivi Saukko puoltaa tutkimuksen toteuttamista.		
Päätös	Myönnän luvan tutkimuksen toteuttamiseksi edellyttäen että - haastatteluissa saatujen tietojen osalta noudatetaan salassapitovelvollisuutta - yksittäiset henkilöt eivät saa ole lunnistettavissa - haastattelunauhat hävitetään opinnäytetyön valmistuttua - yksi kappale tutkimuksesta luovutetaan maksutta sosiaali- ja terveyskeskukselle.		
Allekirjoitus	 Heli Jokiranta, apulaiskaupunginjohtaja, p. 06 416 6432, heli.jokiranta@seinajoki.fi		
Oikeusvaatimusohje	Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikeusvaatimuksen osoittaella: Sosiaali- ja terveystieteiden keskus, Kirkkokatu 8, PL 215, 60101 Seinäjoen, ns. jätteenä (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikeusvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.		
Julkisesti nähtävänä	Sosiaali- ja terveyskeskus 15.3.2013		
Tiedokalento	Kenelle Jaana Lammi	Päivämäärä 14.3.2013	
	Milten ☐ Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan	☐ Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä	☐ Lähetetty sisä. sessä postissa
	☐ Luovutettu	Vastaanottajan allekirjoitus	
	☒ Lähetetty sähköpostissa		
	Jasna Uotila, johdon sihteeri p. 06 416 2152		

2(4)

ÄHTÄRIN KAUPUNKI

Ahtari 04.03.2013

TUTKIMUSLUPA

Myönnetään Tuusva Oy:lle tutkimuslupa jälkihuolto-prosessin vaikuttavuutta selvittävään
 opinnäytetyöhön. Opinnäytetyön tekee sosionomi (AMK) -opiskelija Jaana Larmi.
 Tutkimussuunnitelma on toimitettu perusturvaan.

Jaana Rasi
 sosiaalityön päällikkö
 Ähtäri perusturva
 Ostolantie 17
 63700 ÄHTÄRI
 P. 040 533 6107

3(4)

Seinäjokien peruspalvelu-
liikelaitoskuntayhtymä

Sosiaalipalvelut /

Viranhaltijapäätöspöytäkirja

28.03.2013 § 8 2013
Asiamuut

Asia: Tutkimusluvan myöntäminen Tukeva Oy:lle

Asian sisällön kuvaus:

Päätös: Myöntäen tutkimusluvan Tukeva Oy:n Seinäjoen ammattikorkeakoululta opinnäytetyönä tilattuun tutkimukseen, jonka aiheena on arvioida Tukeva Oy:n jälkihuolto prosessin vaikuttavuutta. Tutkimuksessa on tarkoitus tutkia Tukeva Oy:n jo päättäneitä jälkihuollon asiakasprosesseja ja työskentelyn vaikuttavuutta. Asiakasprosesseista tullaan selvittää niin asiakkaan kuin työntekijän näkökulmat. Opinnäytetyön tekee sosionomi (AML) – opiskelija Jaana Lammi.

Tutkimuslupaan liittyvät seuraavat ehdot:

- tutkija sitoutuu tietojen käsittelyssä ja suojaamisessa noudattamaan henkilötietolain määräyksiä ja hävittämään yhteystiedot asianmukaisesti tutkimuksen päättyessä.
- -tutkimuksessa mahdollisesti syntyvät yksittäisten henkilöiden tietoja koskevat tutkimusrekisterit hävitetään tai arkistoidaan henkilötietolaissa edellytetyllä tavalla
- tutkimusraportissa ei ole yksilöitävissä tutkimuksen piiriin kuulunutta henkilöä
- mahdollisesti tarvittavassa suostumusasiakirjassa tulee ilmetä a.o. henkilön lupa käyttää häntä koskivia tietoja, tutkimukseen osallistuminen on haastatellaville vapaaehtoista ja heillä on mahdollisuus keskeyttää osallistuminen halutessaan
- tutkimuksen valmistuttua tutkimusraportti toimitetaan sosiaalitoimen käyttöön

Perustelut: Tarkoituksena on tutkia Tukeva Oy:n jo päättäneitä jälkihuollon asiakasprosesseja ja työskentelyn vaikuttavuutta. Asiakasprosesseista tullaan selvittää niin asiakkaan kuin työntekijän näkökulmat. Opinnäytetyön tekee sosionomi (AML) – opiskelija Jaana Lammi. Tutkimus tehdään teemahaastatteluina. Tutkimuslupaa tarvitaan, jotta he saisivat meiltä entisten asiakkaiden yhteystietoja, joiden perusteella he tavoittaisivat haastattelun kohderyhmän. Haastattelut on tarkoitus toteuttaa kevään ja kesän 2013 aikana.

Allakirjoitus:

Esko Kiviniitty
sosiaalipalvelujohtaja

4(4)

050-3864706
esko.kiviniitty@llky.fi

Valmistelija:

Nimike Kirjautumistunnus, etunimi Kirjautumistunnus, sukunimi
Puhelin
Sähköposti

Tiedoksiantopäivä asianosaisille: 28.3.2013**Pöytäkirjan nähtävilläolopäivä: 2.4.2013****Muutoksenhaku:**

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen ap.
toimielimelle. Päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla (kuntalaki 89 §)
Muutoksenhakuohje on päätöksen lopussa.

Tiedoksianto ja tiedoksiantotapa:

kirjitse Tukena Oy
Paula Uusi-Ilakala lapsiperheiden johtava sosiaalityöntekijä
Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymän johtokunta ____§ ____/____20__

Muu tiedottaminen:

Liite 3: Saatekirje

1(1)

Hei!

Opiskelen Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Tällä hetkellä teen koulutukseeni kuuluvaa opinnäytetyötä, jonka aiheena on Tukeva Oy:n jälkihuollon vaikuttavuuden arviointi. Opinnäytetyössäni on siis tarkoitus tutkia Tukeva Oy:n tarjoamia jälkihuoltopalveluita nuorten näkökulmasta sekä niiden vaikuttavuutta hyvinvointiin. Tästä johtuen, sinun henkilökohtainen kokemuksesi jälkihuoltopalveluista on minulle tärkeä. Tutkimuksen toisessa osassa haastattelen myös Tukeva Oy:n työntekijöitä asiakasprosessin vaikuttavuudesta ja työskentelyn tavoitteista. Tutkimustulosten perusteella Tukeva Oy pystyy kehittämään työskentelyään ja tarjoamaan laadukkaita jälkihuoltopalveluita nuorille.

Tutkimuksen toteutan haastattelemalla sinua henkilökohtaisesti. Haastattelu kestää arviolta tunnin verran ja se tapahtuu erikseen sovitussa paikassa, vaikkapa kotonasi tai rauhallisessa kahvilassa. Haastattelun tallentamiseen käytän nauhuria, mutta se edellyttää suostumustasi. Kaikki haastattelussa kertomasi asiat käsitellään täysin luottamuksellisesti, eikä opinnäytetyöstä ole mahdollista tunnistaa henkilötietojasi. Keräämäni haastattelumateriaalin hävitän tutkimukseni valmistuttua. Tutkimukseni valmistuu syksyllä 2013.

Tarkempien haastattelun järjestämistä koskevien yksityiskohtien sopimiseksi tarvitsen yhteystietojasi, joten otathan yhteyttä joko minuun suoraan tai sitten ottamalla yhteyttä sinuun yhteydessä olleeseen sosiaalityöntekijään, joka sinun luvallasi toimittaa yhteystietosi minulle. Otan sinuun pikimmiten yhteyttä sopiakseni haastattelun ajankohdan. Osallistumisesi ja mielipiteesi ovat tärkeitä. Halutessasi saat lisätietoa tutkimuksesta alla olevasta sähköpostista.

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen,

Jaana Lammi

Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sosionomi (AMK)

jaana.lammi@seamk.fi

LIITE 4: Teemahaastattelurunko nuorille

1(1)

Taustatiedot:

Ikä, asuinpaikkakunta, elämäntilanne ennen jälkihuollon alkamista, kuinka kauan aikaa jälkihuollon päättymisestä

Jälkihuollon merkitys

Mitä jälkihuolto sinulle tarkoittaa? (oma käsitys jälkihuollosta yleisesti ja mitä se on omalla kohdalla merkinnyt) Mitä se pitää sisällään?

Mitä sinulle kerrottiin/mitä sait tietää etukäteen jälkihuollosta ja sen tavoitteista?

Minkä vuoksi halusit ottaa jälkihuoltopalvelua vastaan?

Tuen merkitys ja kokemus

Miten tavoitteet asetettiin työskentelylle, olivatko tavoitteet mielestäsi sinulle sopivat? Saitko olla mukana asettamassa tavoitteita?

Minkälaista tukea jälkihuollossa sait? Miten? Koitko tuen riittäväksi? Jäikö jotain mielestäsi puuttumaan?

Kokemus tuen tarpeen muuttumisesta jälkihuollon aikana (esim. tuen kokeminen tarpeellisemmaksi jälkihuollon alussa kuin lopussa?)

Kuvittele tilannetta, että jälkihuoltoa ei olisi ollut, miten oman elämän aloittaminen olisi edennyt? Olisiko elämäntilanteesi tällä hetkellä erilainen jos sinulle ei olisi tarjottu jälkihuollon tukitoimia?

Oma kokemuksesi jälkihuollon tukitoimien tarpeellisuudesta (perustelut) Mitä jälkihuolto on itselle merkinnyt omassa elämässä?

Kokemuksesi lastensuojelun työntekijöiden ja muiden viranomaisten työskentelystä. Oliko apu ja tarjotut tukitoimet oikea-aikaisia, riittäviä, vai esimerkiksi liian vahvoja?

Jälkihuollon vaikutukset

Miten oman elämän aloittaminen eteni? Millainen elämäntilanteesi oli jälkihuollon alkuvaiheessa?

Muuttuiko se työskentelyn aikana? (pysähdy tärkeisiin saumakohtiin ja tarkenna, mikä jälkihuollon rooli oli siinä vaiheessa)

Millaista vaikutusta myönteistä/kielteistä tukitoimilla oli elämäntilanteessasi? (oliko tukitoimilla vaikutusta esim. hyvinvointiin, koulunkäyntiin, psyykkiseen jaksamiseen/mielenterveyteen, perheen keskinäisiin suhteisiin, muihin sosiaalisiin suhteisiin, itsenäistymiseen, elämäntilanteen hallintaan taitoihin)?

Mitkä asiat menivät hienosti/hyvin? Koetko, että jälkihuollolla on ollut vaikutusta asiaan? Minkälaista?

Taustatietoja: Koulutus, kauanko tehnyt työtä Tukevalla

Nuoren tarvitsema tuki

Mihin mielestäsi nuori tarvitsee eniten tukea siirtyessä itsenäiseen elämään? Millä tavalla tuen tarpeisiin pystytään arviosi mukaan vastaamaan?

Millaisia vaiheita nuori käy läpi jälkihuollonaikana?

Minkälaisilla tukimuodoilla pyritään vaikuttamaan asiakkaan hyvinvointiin, nuoren itsenäisen elämän aloittamiseen?

Työskentelyn tavoitteet ja tavoitteiden saavuttaminen

Kerrotaanko nuorelle jälkihuollosta etukäteen ja mitä se konkreettisesti tarkoittaa?

Miten työskentelylle asetettiin tavoitteet? Mitä tavoitteet ovat ja mitkä ovat ne edellytykset, että asetetut tavoitteet saavutetaan? Mitä tavoitteilla pyritään saavuttamaan?

Miten mielestäsi työlle asetetut tavoitteet saavutettiin työskentelyn aikana? Miten ne saavutettiin? Ja jos ei saavutettu niin miksi ei?

Millaista osaamista/tietämystä jälkihuollon työntekijältä vaaditaan, jotta hän voi vastata nuoren tarpeisiin?

Mitä kehittämishaasteita käytännön toiminnassa on jälkihuoltoon liittyen? Omassa työssä? (työmäärä/resurssit)

Työskentelyn vaikuttavuus

Millaisen merkityksen näet jälkihuollolla olevan nuoren elämään?

Kuinka arvioisit jälkihuoltotoimien vaikutusta asiakkaan elämäntilanteeseen?

Miten asiakkaan elämäntilanne muuttui työskentelyn aikana? Muuttuuko tuen tarve työskentelyn edetessä?(alkutilanne – lopputilanne)

Missä jälkihuollon vaikutukset huomaa kaikkein selkeimmin? Mistä voi päätellä, että työskentely on onnistunut tai epäonnistunut?

Millasta yhteistyötä jälkihuolto tekee viranomaisten ja muiden nuoren kanssa työskentelevien tahojen kanssa? Oletko kokenut yhteistyön toimivan?